

พระราชบัญญัติ

พระสุธรรมวิจิตรวิชัย ใหญ่. วิจิตรวิชัยกุล

รวบรวม

เป็นประกาศพระราชบัญญัติ

ในรัชกาล ที่ ๔

ก

K

155

08/07/2566

ส ๖9

39447

sw. abhant.

พระราชบัญญัติ

TULIB

3 1379 01596974 5

พระสุพรรณวินิจฉัย ใหญ่. วินิจฉัยกุล

รวบรวม

แปลประกาศ พระราชบัญญัติ

ในรัชกาลที่ ๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑ วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

แถลงการณ์

พระราชบัญญัติแถลงประกาศให้รัชกาลที่ ๕ ซึ่งมีอยู่แล้วใน ๔ เล่ม โดยมากเป็นประกาศชั่วคราวหนึ่ง แต่บางเรื่องก็มีกฎหมายยกเลิกเสียแล้ว ข้าพเจ้าจึงรวบรวมมาพิมพ์ไว้แต่เฉพาะที่เห็นว่ามีประโยชน์ แดงใช้อยู่ในเวลานี้

ส่วนที่ไม่ได้นำมาพิมพ์ไว้ ก็ได้ทำบาญชีมาทอนปลายเล่ม เพื่อให้ทราบว่าเรื่องใดบ้างที่ไม่ได้นำมาพิมพ์ และได้จดเลขประจำหน้านั้นมาด้วย เมื่อท่านมีความประสงค์จะดูประกาศฉบับใดซึ่งมีได้พิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ ก็จะได้พลิกดูในเล่มเดิมโดยสะดวก

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะ เป็นประโยชน์อยู่บ้าง และจะเบาภาระลงกว่าที่ท่านจะหาพระราชบัญญัติรัชกาลที่ ๕ เล่มเดิมไว้

สุธรรม

สารบัญ

- ก กระจะทรวงวัง
ประกาศห้ามไม่ให้ขี่ม้าจูงม้ามา ใน พระบรมมหาราชวัง หน้า ๘๗
ก็ยแก้แต่ ต่อ
ประกาศให้ใช้คำ ว่ากับ แก้, แต่, ต่อ. หน้า ๓๓
- ค คนบ้า
ประกาศให้ผู้เป็น เจ้าของบ้าให้ระวางคนบ้า หน้า ๓๐
คนเมา
หมายประกาศ ว่าด้วย คน เมาสุราใน วันสังกรณัต หน้า ๒๕
- ง เงิน
ประกาศให้ ใช้เงินเหรียญนอกที่ ๑ หน้า ๑๘
ประกาศ ชื่อพระราชบัญญัติให้ ใช้เงิน เหรียญนอก หน้า ๒๓
- จ เจ้า
ประกาศให้ รักษาท้อง ความเจ้า หน้า ๖๐
ห้าม เจ้า มิให้ ไปไกล พระนคร หน้า ๖๐
- ค ดอกเบี้ย
ญาติ กู้เงินกัน ให้ เรียกดอกเบี้ยเหมือนคนอื่น (มี รวม อยู่
ใน ประกาศ ว่า ด้วย บัด ทางน้ำทางบก) หน้า ๕๘

ด	ต่างประเทศ	
	ประกาศ กำหนด ที่ ให้ ชาย โห้ เข้า แก่ คน นอก ประเทศ	หน้า ๑
	ประกาศ ฝรั่ง ทำ หนังสือ สัญญา	หน้า ๕
บ	บุตร	
	ประกาศ ว่า ด้วย การ ทาง บก	หน้า ๔๙
ท	ทิดิน	
	ประกาศ กำหนด ที่ ให้ ชาย โห้ เข้า แก่ คน นอก ประเทศ	หน้า ๑
	ประกาศ ว่า ด้วย บัด ทาง น้ำ ทาง บก	หน้า ๕๗
	ที่ ระ โห้ สุาน	
	ห้าม มิ ให้ คน เทียว ไป ใน กำแพง วัง แล ขึ้น ลง ที่ พระตำหนัก	
	น้ำ ใน พระบรมมหาราชวัง (มี อยู่ใน มาตรา ๔ แห่ง พระ	
	ราชบัญญัติ ว่า ด้วย การ ทาง บก)	หน้า ๕๕
	ประกาศ ห้าม มิ ให้ ชี ม้า จูง ม้า มา ใน พระบรมมหาราชวัง	หน้า ๕๗
	ทางเดิน	
	ประกาศ ว่า ด้วย บัด ทาง น้ำ ทาง บก	หน้า ๕๗
	ทาส ลูกหน ^{ผู้} ^{ต้อง} ^{คดี}	
	ประกาศ ว่า ด้วย เรื่อง ทาส ลูกหน ^{ผู้} ^{ต้อง} ^{คดี} ทั้ง ปวง ที่ ๑	หน้า ๓๖
	ประกาศ ว่า ด้วย เป็น ทาส ลูกหน ^{ผู้} ^{แต่} ^{คดี} ที่ ๒	หน้า ๔๒
ผ	ผิวเมีย	
	ประกาศ พระราช บัญญัติ ลักภา	หน้า ๖๗

	ประกาศ พระราชบัญญัติ ลักกา	หน้า ๗๘
	ประกาศ ว่าด้วย ลักกา	หน้า ๘๘
ย	ยั้งบัน	
	ประกาศ เรื่องยั้งบัน	หน้า ๒๗
	ว่าด้วยยั้งบันใหญ่ (อยู่ในพระราชบัญญัติว่าด้วยกทางบก	หน้า ๕๐
	ว่าด้วยยั้งบกยั้งสัตว์ (อยู่ในพระราชบัญญัติว่าด้วยกทางบก	หน้า ๕๓
ด	ลักกา	
	ประกาศ พระราชบัญญัติ ลักกา	หน้า ๖๗
	ประกาศพระราช บัญญัติ ลักกา	หน้า ๗๘
	ประกาศ ว่าด้วย ลักกา	หน้า ๘๘
ว	วิธีพิจารณา	
	ประกาศ ใ้รับ พ้อง ความเจ้า	หน้า ๖๐
ท	ห้าม ถืออาวูช	
	ว่าด้วย อย่า ให้ ถลาตี ลูกเรือ ลูกจ้าง ถืออาวูชต่าง ๆ ไป เทียว ตาม ลำน้ำ ลำคลอง (อยู่ใน พระราช บัญญัติ ว่า ด้วย การ ทาง บก)	หน้า ๕๘
	ห้ามเรียก ว่าเจ้า	
	ประกาศเรื่อง ห้ามมราชวงษ์ หม่อมหลวงเรียกกันว่าเจ้า	หน้า ๖๕

ประกาศกำหนด ที่ ให้ ขายให้ เช่า แก่ คน นอก ประเทศ

มี พระ บรมราชโองการ มี พระ บัญญัติสั่งถึงทนายให้ ประกาศ แก่
 ราษฎร ชาว กรุงเทพมหานคร อมรัตรโกสินทรมหินทรายุทธยา ที่ เรียก ว่า
 บางกอก แล อยู่ใน แขวง หัว เมือง ชั้นในโกต ๆ คือ เมือง นครเขื่อนขันธ์
 ที่ เรียก ว่า ปาก ลัด เมือง สมุทรปราการ ที่ เรียก ปากน้ำ เมือง ลาดคร
 มบุรี ที่ เรียก ว่า ท่า จันทน์ เมือง นครไชย ศรี ที่ เรียก ว่า นครไชยศรี เมืองนนทบุรี
 ที่ เรียก ว่า ตลาดขวัญ เมือง ประทุมธานี ที่ เรียก ว่า สามโคก แล กรุง
 เทพทวารวดี ศรีอยุธยา ที่ เรียก ว่า กรุงเก่า ว่า เมือง เมือง อ่างทอง
 เมือง สิงหนบุรี เมือง พรหมบุรี ที่ เรียก ว่า บ้าน แแบ บางพรวา เมือง
 ลพบุรีบุราณ เรียก ว่า ละโว้ แล คน ชาว วัด บาง พวก ขุนศรี เรียก ว่า นพบุรี
 แล เมืองสระบุรี ที่เรียก ว่า เมืองใหม่ บ้าง บ้าน ทน บ้าน ม่วง บ้าง แล เมือง
 นครนายก ที่ เรียก ว่า คอระยง เมืองปรางจินตบุรี ที่เรียก ว่า บางคาง, เมือง
 ฉะเชิงเทรา ที่เรียก ว่า แปดริ้ว เมืองพนัสนิคม ที่เรียก ว่า บ้านวัด โยสถ์ วัด หลวง
 เมืองชลบุรี ที่ เรียก ว่า บางปลาสร้อย หรือ บาง ปลาสร้อย เมือง บาง ลมุง แล
 เกาะในหมู่ เกาะลัดขังแลเมืองเพชรบุรี ที่เรียก ว่า พวิพรี แล เมืองสมุทรสงคราม
 ที่ เรียก ว่า แม่กลอง แล เมือง ราชบุรี ที่ เรียก ว่า ราชพลี ราษฎร อยู่ในแขวง
 แขวงเมืองเหล่านี้แลอื่น ๆ คือไทย ลาว เขมร มอญ พม่า จีน ยวน แขก ฝรั่งเศส
 เดิม ทั้งปวงให้ รั ให้ จง ทั้ง บัดนี้ พระบาท สมเด็จพระ จอม เสด็จ เจ้า อยู่หัว

พระบาท สมเด็จพระ บรม เกล้า เจ้าอยู่หัว ทั้งสอง พระองค์ ทรงพระราชดำริเห็น
พร้อม กันกับ ความ คิด ท่าน เสนาบดี ปราณ จะ ใคร่ ท่าน บำรุง พระ นคร แล
ราษฎร ให้ มี ทาง ที่ ทำกิน แล ค้า ขาย ให้ เจริญ ทรัพย์ สมบัติ ดี ขึ้น กว่า
แต่ ก่อน ครั้ง นี้ คน ชาต ที่มี ฝีมือ ชาว ที่ เรียก ว่า ฝรั่งเศส นอก เข้า มา สัญญา
ว่าจะ ขอ เข้า มา ซื้อ ที่ อยู่ ตั้ง ทำมา ทำกิน ใน พระราชอาณา จักร นี้ คล้าย กับ
จีน แล ชาว ประเทศ อื่น ซึ่ง เข้า มา อยู่ แต่ ก่อน จึง ได้ ทรง พระ กรุณา
โปรด ยอม ให้ พวก ฝรั่งเศส นอก ซื้อ ที่ เข้า ที่ ใน เขต แขวง ที่ ไม่ ไกล นัก
ไกล นัก แต่ กงสุล เทพมหานคร คือ ใน ภายใน พระนคร แล ห่าง กำแพง พระ
นคร ออกไป เพียง สอง ร้อย เส้น เข้า มา โดย รอบ ใน เขต ที่ นี้ ห้าม ไม่
ให้ ผู้ใด ขาย ที่ ชาต แก่ คน นอก ประเทศ ที่ เข้า มา อยู่ ยัง ไม่ ถึง สิบ ปี
แต่ จะ ให้ เข้า นั้น ได้ ไม่ ห้าม เมื่อ จะ ให้ เข้า นั้น ให้ มา ทำ หนังสือ สัญญา ว่า
กล่าว กัน ต่อ หน้า รั้ว แขวง อำเภอ แล เจ้าพนักงาน ให้ รู้ เห็น เปน พยาน ไว้
อย่า ให้ ลอบ ขาย ด้วย โวหาร ว่า ให้ เข้า คือ เอา เงิน ล่วง นำ มาก กว่า กำหนด
เข้า ตาม เดือน ตาม ปี ถ้า ร้อน รน จะ ใคร่ ได้ เงิน มาก จะ ขาย ที่ กับ คน
นอก ที่ เตียว ด้วย อยาก จะ ได้ เงิน เร็ว ๆ ก็ ให้ กราบ เขียน ท่าน เสนาบดี ก่อน
เมื่อ ท่าน เสนาบดี ยอม ให้ ขาย จึง ขาย ได้ แล ที่ ห่าง กำแพง พระนคร สอง
ร้อย เส้น ออกไป ใน ภายใน ที่ ไม่ ไกล นัก เพียง เวื่อ พาย เวื่อ แฉว จะ ไป ถึง
ได้ใน ๒๔ ชั่วโมง เข้า มา นั้น เจ้า ของ ที่ จะ ขาย ที่ บ้าน ตั้ง เย้า เวื่อน แล
ที่ ส่วน ที่ นำ ให้ ชาต กับ คน นอก ที่ เรียก ว่า ฝรั่งเศส ก็ ได้ ไม่ ห้าม ไม่ มีโทษ

โปรตุเกส อนุญาตแล้ว เพราะว่า คน นอก มีใจใหญ่ ใจโต ซื่อ พงง ๆ ผู้ที่ ขาย
 จะได้เงิน มาก ๆ เงิน ทอง จะได้ ตก อยู่ใน บ้าน ใน เมือง ถ้า ยัง ทวง ที่
 อยู่ จะ ให้ คน นอก เข้า ที่ สวน ที่ นา ที่ โรง ที่ เรือน อย่างไร ก็ ได้ ราษฎร เจ้า
 ของ ที่ จะได้ ค่า เข้า ตี กว่า นึ่ง อยู่ เปล่า ๆ แล เมื่อ เจ้า ของ มี กำ ลัง ทำ เอง
 ให้ มี ผล มาก กว่า ค่า เข้า ไม่ ได้ นั้น แต่ ว่า ห้าม ไม่ ให้ ล้อ เบียด บัง เอา ที่
 แล เรือน แล สวน แล นา ของ ผู้ อื่น ที่ ไม่ เป็น สิทธิ แก่ ตัว ไป ขาย กับ คน นอก
 ประเทศ ให้ เป็น ความ ยุ่ง ยิง กัน ขึ้น เพราะ เหตุ นั้น ถ้า ใคร จะ ขาย จะ
 ให้ เข้า ก็ ให้ มา บอก กล่าว กับ รัฐ ขวาง อำเภอ ให้ ว่า เวียน แก่ เจ้า พนักงาน
 แล ผู้ ดำ เริ่จ ราชการ เมือง กรมการ ให้ รู้ เห็น เป็น พยาน ทำ หนังสือ
 ซื่อ ชาย แล ลัญญา เข้า ที่ ให้ แน่ นอน มั่น คง อย่า ให้ มีความ เกียว ข้อง
 หุ้ม เถียง กัน ต่อ ไป ข้าง นำ ได้ แล กำหนด ทาง พระ นคร ลอง ร้อย เส้น แต่
 ที่ ล้อม ซึ่ง ห้าม ไม่ ให้ ขาย ชาติ นั้น คือ ทิศ เหนือ กำหนด ถึง ปาก น้ำ บาง
 พุทรา ที่ ร่วม กับ แม่น้ำ เจ้า พระยา ต่อ ไป จน ถึง กำแพง เมือง ลพบุรี
 เลย ตรง ไป ถึง ท่า พระ งาม แม่น้ำ สระบุรี ทิศ ตะวัน ออก แต่ ท่า พระ งาม ถึง บาง
 กนาก ปลาย คลอง ขุด ที่ ออก แม่น้ำ บาง ปกง ตรง ไป ถึง ปาก น้ำ บาง ปกง
 ต่อ ไป จน ถึง เกาะ ศรี มหา ราชา ทิศ ได้ ตั้งแต่ เกาะ ศรี มหา ราชา ไป จน ถึง กำแพง
 เมือง เพ็ชรบุรี ทิศ ตะวัน ตก ตั้งแต่ อำเภอ ทะเล เมือง เพ็ชรบุรี ไป ถึง ปาก
 น้ำ เมือง สมุทรสงคราม เลย ไป ตาม ลำ แม่น้ำ จน ถึง กำแพง เมือง ราชบุรี
 ต่อ ไป จน ถึง เมือง สุพรรณบุรี ตั้งแต่ สุพรรณบุรี ไป ถึง ปาก น้ำ บาง

พหุบาทประจวบ ที่เก่าใน ภายในที่เท่านี้ แต่ที่ นอกกำหนดทาง ๓๕ ชั่วโมง
 นี้ ออกไป เป็นที่ เปลี่ยนที่ โกล ห้ามไม่ให้ผู้ใด ชายแก่ คน นอก ประเทศ
 แลให้ นอกประเทศเข้าตั้งหนึ่งทีภายในกำหนดเข้ามา แต่ ในที่นอกกำหนดนั้น
 ถ้า คน นอก ประเทศ มี หนังสือ เข็ก ตำน เติง ทางไป สำหรับ ตัว ไม่เป็นคน
 หนีแล้ว ราษฎร จะ ซ้อ จะ ชาย ก็ ได้ จะให้ เข้าที่ พัก พา อาศรัย อยู่กว่า
 จะ กลับ ก็ ได้ แต่ จะให้ เข้า เป็น ที่ อยู่ แล จะ ชาย ขาดไม่ได้ คำ ประกาศ
 นี้ เป็น แต่ คำสั้น ๆ พอให้ คน พัง เข้าใจง่าย รุ้ เร็ว ๆ ซ้อ ความ วิถาน มี
 อยู่อีก ฉบับ หนึ่ง ได้ แจกไป กับ ผู้ สำเร็จ ราชการ เมือง กรมการ รุ้ แขวง
 อำเภอก แล้ว แล ได้ บัดไว้ ที่ วัดใหญ่ ๆ ที่ ศาลา กลาง ที่ การ ปุ่เวียน หลาย
 แห่ง แล้ว เมื่อไม่ เข้าใจไป ตาม อ่าน ดู เด็ด อย่าได้ ปวารณา เขา ความ
 ใน ประกาศ สั้น นี้ ไป พุดจา เล่า ลือ กันไป ผิด ๆ ถูก ๆ

ประกาศมาฉวันพฤหคัษบตี ขึ้น สอง คำ เดือนเจ็ดบีมโรงนักษัตรอัฐศก

ประกาศ ฝรั่ง ทำหนังสือ สัญญา

มี พระ บรมราชโองการ มารพระมัตตบูรณลัทธินาถ ให้ประกาศ ชาติ
 ราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อยและผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการแลบรรดาราษฎรทั้งไทย
 จีน ฉวน มอญ ลาว เขมร พม่า มลายู แล คนเชื้อฝรั่งไปทุกเขต เต็ม แล
 คน เชื้อ แซกเทศ แซกจาม ทุก ชาติ ทุก ภาษา ทั้งปวงซึ่ง อยู่ในกรุงเทพมหานคร
 อมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา ที่ เรียกว่า บาง กอก แล อยู่ แขวง หัวเมือง
 ขึ้นในไกลๆ คือ เมือง นคร เขื่อน ชันธุ์ ที่ เรียกว่า ปากลัด เมือง สมุทรปรา
 การ ที่ เรียกว่า ปากน้ำ เมือง ลาดกระบัง ที่ เรียกว่า ท่าจีน เมือง นคร
 ไชยศรี ที่ เรียกว่า นครไชยศรี เมือง นครบุรี ที่ เรียกว่า ตลาดขวัญ เมือง
 ประทุมธานี ที่ เรียกว่า สามโคก แล กรุงเทพมหานคร ตรีขยยุทธยา ที่ เรียกว่า
 ว่า กรุงเทพมหานครเมืองเมืองอ่างทอง เมืองสิงห์บุรี เมืองพรหมบุรี ที่เรียกว่าบ้าน
 แข็ง บางพุทธา เมือง ลพบุรี ที่ บราณ เรียกว่า ละโว้ แล คน ชาว วัด บาง
 บางพวกอุตร เรียกว่า เมือง นพบุรี แล เมือง สระบุรี ที่ เรียกว่า เมืองใหม่
 บ้าง บ้าน ทน บ้านม่วง บ้างแล เมือง นครนายก ที่ เรียกว่า คอระเขย เมือง
 ปราจีนบุรี ที่ เรียกว่า บาง คาง เมืองตะเข้ เตรา ที่ เรียกว่า แปดริ้ว เมือง
 พนด้นคม ที่ เรียกว่า บ้าน วัด โขสัด วัด หลวง เมือง ชลบุรี ที่ เรียกว่า บาง
 ปลาสร้อย หรือ บาง ปาล้อย เมือง บาง ลมุง แล เกาะใน หมู่เกาะสีชัง แล
 เมือง เพ็ชรบุรี ที่ เรียกว่า พรินพี แล เมือง สมุทรสงคราม ที่ เรียกว่า แม่
 กตอง แล เมือง ราชบุรี ที่ เรียกว่า ราชพี ราษฎร อยู่ใน เขตแขวงเมือง

เหล่านี้ แล อื่น ๆ ให้ทราบ จงทั่ว ด้วย เมื่อมี เกาะ สัปตศก เป็นปีที่ ๕
 ใน แผ่น ดิน ประจุบันนี้ สมเด็จพระเจ้าไปโดยอน ที่สาม เป็น พระ เจ้า กรุง
 ฝรั่งเศส แล สมเด็จพระนางเจ้า กวินวิกตอเรีย เป็น เจ้า ทวีปบริเตนใหญ่
 แล ไอยิแลนต์ แล ปรีไซเคนต์ผู้ครอง อยู่ในทิศคอคอเมริกาได้ บังคับให้ขุน
 นาง เข้า มา ขอ ทำ หนังสือ ผูก พันธ ทาง พระ ราชไมตรี แล การ ที่ ลุก ค้า
 ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะ เข้า มา ค้าขาย ให้ สดวก สบาย ที่ ขึ้น กว่า
 แต่ ก่อน ใน ข้อ สัญญา ข้อ หนึ่ง เป็น ที่ ๔ ใน ลำดับ นั้น มี ว่า จะ ขอ
 ให้ คน ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน แล ชาติ อื่น ซึ่ง อยู่ใน บังคับ ฝรั่งเศส
 อังกฤษ อเมริกัน ได้ เข้า มา พึ่ง พระ บารมี พระเดช พระคุณ อาไศรย ตั้ง
 บ้าน เรือน อยู่ ทำ มา หากิน ใน แผ่น ดิน ซึ่ง เป็น พระราช อาณาจักรกรุงสยาม
 ให้สมควร แก่ การ ที่ บ้าน เมือง เปนไมตรี กัน จะ ยอม ให้ เสีย ภาษี อากร
 ใน ที่ เพาะปลูก แล ค้า น้ำ ค้า ตลาด แล ภาษี ดินค้ำ ขาเข้า ขาออก ทั้งปวง
 ทุก อย่าง เสมอ กัน กับ คน ชาติ อื่น ภาษา อื่น ซึ่ง เข้า มา อาไศรย พึ่ง พระ บาร
 มี ทำ มา หากิน อยู่แต่ก่อน จึงได้ ทรง พระ ราช คำรั้งพร้อม กับ ความคิด
 ทำน เสนาบดี ว่า คน ชาติ ฝรั่งเศสอังกฤษ อเมริกัน แล คน ซึ่ง ขึ้น กับ ฝรั่งเศส
 อังกฤษ อเมริกัน บัดนี้ ก็ เปน ข้า แผ่นดิน เมือง ที่ พระ ราชไมตรี
 กัน แล้ว ทั้ง สาม เมือง แล คน ชาติ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ก็มี วิชา
 ฉลาด ในการ งาน ต่าง ๆ เมื่อได้ เข้า ตั้ง บ้าน เรือน อยู่ในพระราชอาณาเขต
 เห็นจะมาประกอบกรงข้างทำสิ่งของเครื่องใช้สอยต่างๆ ปลูก ๆ ที่กว่าสิ่งของที่

เคยทำได้ ใน กรุง ซึ่ง มี มา แต่ ก่อน บ้าง แล้ว จะ เอา ออก จำหน่าย ซ้อขาย
 แก่ ราษฎร ราคา ของ ที่ ทำ เมือง นี้ ก็ จะ ถูกกว่า ของ ที่ ถูกค่านำมาขายแต่เมือง
 อื่น ช่าง ชาว พระ นคร นี้ เมื่อ เห็น เป็น ตี ก็ จะ รำ เหย็น เลียน ทำตามอย่าง
 การ ช่าง ทั้งปวง ก็ จำเรูญ ตี ขึ้น กว่า แต่ ก่อน อนึ่ง การ เพาะ การปลู
 ลิง ของ ที่ มี ผล เป็น ประโยชน์ ใน แผ่น ดิน คน ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน
 มัก เข้าใจ วิธี เพาะ ปลู มี ทำหับ ตำรา ถ้า เข้า มา มี อุสาหะ มี เพียร
 พยายาม ทำไร่นาเรือกสวนได้มาก ในที่ เป็น บ้ำ แล ตองทุ่ง ที่ ร้างว่างเปล่า อยู่
 ก็ จะ ให้ จำเรูญ สมพัศกรอากาศมี มาก ขึ้น แก่ แผ่น ดิน โดย ลำดับ เวลา ไป
 ภายหน้า เมื่อ พวก ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน เขาเงิน ทอง มา แต้นออกประเทศ
 ลง ทุน ซ้อ ที่ เขา ที่ แล จ้าง ลุง จ้าง ใช้ เงิน ทอง เมือง อื่น ก็ จะ ได้ ตก อยู่ใน
 แผ่น ดิน จำเรูญ แก่ ราษฎร ชาว พระ นคร นี้ ราษฎร ที่ ยากจน จะ ได้ รับ
 จ้าง เลียง ชีวิต ดี กว่า ชาย คัว เป็น ทาษ ให้ ท่าน ผู้ อื่น ใช้ ด้วย เห็น ประ
 โยชน์ อย่าง ว่า มา นี้ แล อย่าง อื่น ๆ ก็ ควร จะ ยอม ให้ คน ฝรั่งเศส อังกฤษ
 อเมริกัน เข้า มา อาศัย อยู่ใน พระราชอาณา จักร ตาม สบาย แต่ ยัง เห็น
 เหตุ อยู่ อีก อย่าง หนึ่ง ว่า คนชาติ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน รุปร่าง เพศ
 ภาษา แปลก คำ ขัด กิริยา อย่าง ธรรมเนียม ก็ ผิด กับ คน ชาว ประเทศ นี้ นึก
 ครั้น จะ ยอมให้ ไป อยู่ โกล่ต่าง พระ นคร ไป นึก กลัว คน ที่ โกล่ ๆ ไม่
 เคย พบ เห็น ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะ ลำ คัญ คิด ว่า เป็น คน แปลก มา จะ
 พากัน ช่มเหล่งต่าง ๆ เมื่อ เดิน ทาง โกล่ ๆ อยู่ ใน ที่ เปลี่ยวคนใจ ร้ายใจ พาด

เมื่อ เห็น เปน คน ต่าง เมืองต่างภาษา ก็ จะ เข้าปล้น ชิงทรัพย์ฆ่า เมื่อความ
เช่น นี้ มี ขึ้น จะ ได้ ตาม ทาพยาน ลี้บ เขา การ เปน จริง ก็ ยากไป เพราะ พวก
ฝรั่งเศษ อังกฤษ อเมริกัน ไม่ รู้จักใครใน ที่ โกลด์ ที่ เปลี่ยน จะ ได้ ความลำบาก
นัก หนึ่ง จะ ให้พวก ฝรั่งเศษ อังกฤษอเมริกา นี้ ชื่อ ที่ ชาติ เปน ของ ฝรั่งเศษ
อังกฤษ อเมริกันอยู่ ใน ภายใน ภูเขา ที่ โกลด์ พระนคร แต่ แรก มา ใหม่ ๆ ยังไม่
กว้างขวาง รู้จักใคร มาก เมื่อ บ้าน เรือน เบียดเสียด แซก แซง กัน จะ มี
ความ เกลาะ วิวาท ชาว พระนคร นี้ เห็น ว่าไม่ รู้จักใคร ก็ ถ่ม รุน ช่มเหลง ต่าง ๆ
ด้วย ยัง ไม่ คำนึง เคย จึง ได้ ทรง พระ ราช คำวิท พิธ้อม กับ ความ คิด ท่าน เสนา
บดี จะ ยอม ให้ ฝรั่งเศษ อังกฤษ อเมริกัน แล คน ซึ่ง ขึ้น กับ ฝรั่งเศษ อังกฤษ
อเมริกา เข้า มา อยู่ ใน กรุงเทพมหานคร แต่ ใน ทาง ๓๔ ชั่วโมง ที่ จะ ไป
ได้ ด้วย เรือ ปกติ ของ ประเทศ นี้ แต่ ใน ที่ รอบ พระ นคร สอง ร้อยเส้นนั้นห้าม
มิ ให้ ฝรั่งเศษ อังกฤษ อเมริกัน ที่ เข้า มา ใหม่ อยู่ ใน ประเทศ นี้ ยัง ไม่ ถึง ๑๐
ปี ชื่อ ที่ ชาติ เปน ของ ตัว เปน แต่ จะ เข้า อยู่ นั้นได้ ที่ ห่าง กรุงเทพมหา
นคร กว่า สอง ร้อย เส้น ออกไป ภายใน ๓๔ ชั่วโมง เข้า มา นั้นแห่งใดแห่ง
หนึ่ง ฝรั่งเศษ อังกฤษ อเมริกัน จะ เข้า ก็ ได้ จะ ชื่อ ที่ ชาติ ส่วน ที่ บ้าน ที่
เรือน ชาติ เปน ของ ตัว ก็ ได้ ท่าน เสนาบดี จึง ได้ เชิญ ราชดำรินี้ ไป
พูด ปฤกษา กับ ทุก ฝรั่งเศษ อังกฤษ อเมริกัน ซึ่ง เข้า มา ขอ ทำสัญญา
ก็ ได้ ยอม พิธ้อม ใจ กัน ไล่ ความ อันนี้ ไว้ ใน ขั้วสัญญา ข้อ เปนที่ ๔ โดย
ลำดับว่า ตั้งนี้ คน อยู่ ใน บังคับ ฝรั่งเศษ อังกฤษ อเมริกัน จะ มา คำ ขยาย

ตามหัวเมืองชายทะเล ซึ่งขึ้นกับกรุงเทพมหานคร ก็ค้าขายได้ โดยสะดวก แต่จะหาใครอยู่ได้ทีเดียวก็แต่ในกรุงเทพมหานครตามในจังหวัดซึ่งกำหนดไว้ในหนังสือสัญญา ประการหนึ่ง คนอยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษอเมริกันจะมาเช่าที่ปลูกโรงปลูกเรือนปลูกคอกและซื้อเรือซื้อโรงซื้อคอกพื้นกำแพง ออกไป ในกำหนด ๒๐๐ เส้น คือ ๘ ไมล์ อังกฤษเช่าได้ แต่จะซื้อที่ซื้อไม้ ได้ถ้าอยู่ถึง ๑๐ ปีแล้วจึงจะซื้อได้ ถ้ายังไม่ถึง ๑๐ ปีท่านเสนาบดีจะไปรดให้ซื้อก็ซื้อได้ แต่ที่นอกกำหนดต้องรออนุญาตนั้นคนอยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะซื้อเรือเช่าที่เรือนที่สวนที่ไร่ที่นา ตั้งแต่กำแพงเมืองออกไปเดินด้วยกำลังเรือแจวเรือพายทาง ๒๔ ชั่วโมง จะซื้อจะเช่าเมื่อไร ก็ซื้อได้เช่าได้ แต่เมื่อคนอยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะซื้อที่ซื้อเรือนจะต้องบอกกงสุลฝรั่งเศสอังกฤษ อเมริกัน ตามที่ตามตำแหน่งผู้จะซื้อได้ กงสุลจะโต้บอกเจ้าพนักงานฝ่ายไทยเจ้าพนักงานกับกงสุลเห็นว่าคนที่จะซื้อที่นั้นเป็นคนจะทำมาหากินโดยจริง เจ้าพนักงานกับกงสุลจะช่วยว่ากล่าวให้ซื้อตามราคาสมควร แล้วจะได้ดูแลบักที่วัดที่ท่าหนังสือบิดตราเจ้าพนักงานให้ไว้เป็นสำคัญ แล้วจะได้ฝากฝังเจ้าเมือง กรมการให้ช่วยดูแลทำนุบำรุงด้วย และได้ผู้ที่ไม่อยู่นั้นทั้งบังคับบัญชาเจ้าเมือง กรมการ ตามยุติธรรม ค่าธรรมเนียมที่ทำอะไรทำสวน ราษฎรบ้านนั้น เมืองนั้น ต้องเสียอย่างไร ก็ให้เสียตามชาว

บ้าน นั้น เมือง นั้น ถ้าใน กำหนด ๓ ปี แล้วผู้ที่ซื้อที่ไม่มีทุนรอนฤฯ แช
 เชื้อนเสื่อมเสียมิได้ ตั้งการปลูกสร้างเสนาบตี จะคืนเงินค่าที่ ให้จะคืนคืนคืนเอาที่
 นั้น เสีย หนังสือสัญญาทั้ง ๓ เมือง ความเหมือน ถิ่นนี้ ได้ ทำ แล้ว
 แล ชุนนาง ฝรั่งเศส ชุนนาง อเมริกัน รับ เอาไปว่า จะ เอาไป ลง ตรา มา
 ส่ง เป็ลี่ยน ต่อ ภายหลัง หนังสือ สัญญา เมือง อังกฤษ ที่ ทำ เสร็จแล้วก่อน
 นั้น ทูต อังกฤษ ก็ได้ นำไป ถวาย สมเด็จพระ นาง เจ้า กรุง ลอนดอน เมือง
 อังกฤษ ก็ ทรง เห็น ชอบ ด้วย ลง ตรา สิ้นฐาน มา เป็น อันเสร็จ แล้ว ว่า ให้
 สัญญา คง อยู่ อย่าง นั้น ทุก ประการ แล ชุนนาง อังกฤษ ซึ่ง เป็น ทูต จำ
 ทูน พระ ราชสาส์น แล เครื่อง มงคล ราชขบรณาการ มา ทูล เกล้า ทูล กระ
 หม่อม ถวาย แล วาง หนังสือ สัญญา กัน ทั้ง สอง ฝ่าย เป็น อัน เสร็จ ใน
 ครั้ง นั้น นั้น ได้ ปรึกษา กับ ท่าน เสนาบดี ว่า ค่า ใน ข้อ สัญญา ว่า ค่า ที่
 ว่า ห่าง พระ นคร โดย รอบ สอง ร้อย เส้น นี้ ก็ ดี ค่า ว่า ห่าง โกล เพียง ที่
 เวื่อ จะ ไป มา ได้ ใน ๒๔ ชั่วโมง ก็ ดี ถึง จะ ประกาศไป ใคร ไม่ ได้ วัต
 แล ทด ลอง ก็ จะ ไม่ รู้ ว่า เพียง ไหน จะ เปน เหตุ ให้ สง ใสย ค้อง เกียง กัน
 จึง ได้ ให้ เจ้าพนักงาน กรม เมือง ไป กับ ชุนนาง อังกฤษ วัต ทาง สอง ร้อย เส้น
 รอบ พระ นคร บักเสา คีลาไว้ สี่ ทิศ เปน ที่ ทนาย ของ วงเวียน รอบ พระ
 นคร แล ใน ที่ บรรทัด วงเวียน ของ พระ นคร จะ ข้าม แม่ น้ำ เจ้า พระยา นั้น
 ก็ ได้ มี เสา คีลา เปน สำคัญ ทั้ง สอง ฟาก ด้วย ทั้ง แต่ วงเวียน ที่มี เสา
 คีลา เปน สำคัญ เข้า จน ถึง พระนคร นั้น ห้าม มิ ให้ ผู้ ไต่ ขาย ที่ บ้าน ที่

สวน แก่ คน นอก ประเทศที่ เข้า มา อยุ่ ใน กรุง ยังไม่ ถึง ลิบ นี เปน แต่ ให้
 เข้า มี กำหนด เปน ระยะเวลา ๗ นัันได้ ไม่ ห้าม เมื่อ จะ ให้ เข้า นั้นให้ มา ทำ
 หนังสือ สัญญา ว่า ถ้าวร กััน ต่อ หน้า รวี แขวง อำเภอ แล เจ้าพนักงาน ให้ รั
 เห็น เปน พยานไว้ อย่า ให้ ลอบ ขาย ด้วย โวหาร ว่า ให้ เข้า คือ เขา เงินลวง
 นำ มาก กว่า กำหนด เข้า ตาม เดือน ตาม บั สมควร แก่ เยี่ยง อย่าง ควรจะยอม
 กััน ถ้า รัน วน จะ ใครได้ เงิน มาก จะ ขาย ที่ กัับ คน นอก ที่ ได้ ยวด้วยหยาก
 จะ ได้ เงิน เร็ว ๆ ก็ ให้ กราบ เรียน ท่าน เสนาบดี ก่อน เมื่อ ท่าน เสนาบดี
 ยอม ให้ ขาย จึง ขาย ได้ ฤา จะ ใคร จำนำ ทำ สัญญา ว่า ขาด ดอก เมีย เปน
 หลุด ก็ ให้ มา บอ ก จำนำ แก่ คน ที่ มี ทพย์ ใน ฝ่าย ไทย ก่อน ถ้า ไม่มี
 ใคร รับ ให้ เงิน แวง กว่า อังกฤษ แล ให้ เอา ความ มา เรียน ท่าน เสนาบดี
 กรม พระ นคร บาล จะ คิด อ่าน ให้ ได้ สม ประสงค์ ก็ แล ใน ทาง ๒๘
 ชั่วโมง แต่ กำแพง กรุง เทพมหานคร นอก ๒๐๐ เส้น โดย รอบ นั้น ท่าน
 เสนาบดี กัับ ชุด อังกฤษ ปลูกษา ว่า กำหนด ลง เปน ตำบล แล คือ ทิศ เหนือ
 กำหนด ถึง ปาก น้ำ บาง พุทรา ที่ รั่ว กับ แม่ น้ำ เจ้า พระยา ต่อ ไป จน ถึง
 กำแพง เมือง สทบุรี เลยตรงไป ถึง ท่า พระ งาม แม่ น้ำ สระบุรี ทิศ ด่วน ออก
 แต่ ท่า พระ งาม ถึง บาง กนก ปลาย คลอง ชุด ที่ ออก แม่ น้ำ บาง ปกตรงค่อ
 ไป ถึง ปาก น้ำ บาง ปก ตรง ต่อ ไป จน เกาะ ศรี มหาราชา ทิศ ได้ ตั้ง แต่
 เกาะ ศรี มหาราชา ไป จน ถึง กำแพง เมือง เพ็ชรบุรี ทิศ ด่วน ตก แต่ ผัง อ่าว
 ทล เมือง เพ็ชรบุรี ไป ถึง ปาก น้ำ เมือง สมุทรสงคราม เลยไป ตาม ลำ แม่

น้ำ จนถึง กำแพง เมือง ราชบุรี ต่อไป จนถึง เมือง สุธรรณบุรี ตั้งแต่
 สุธรรณบุรี ไป ถึง ปาก น้ำ บาง พุทรา ประจวบ ที่เก่า ใน ภายใน ที่ เท่า น
 ราชบุรี ที่ เป็น เจ้า ของ ที่ อยู่ แต่ ก่อน จะ ให้ คน อังกฤษ แล คน ซึ่ง ขึ้น กับ
 อังกฤษ ฤๅ ฝรั่งเศส แล อเมริกัน เป็น ชาว เมือง ฤๅ ขึ้นแก่เมืองฝรั่งเศส
 อเมริกัน ซึ่ง มา ทำ สัญญา แล้ว นั้น เขา อยู่ ก็ ได้ ทำ การ เพาะ ปลูก ก็ ได้
 จะ ขาย ให้ ชาต ทั้ง ที่ บ้าน ที่ เรือน ที่ สวน ที่ นา ก็ ได้ ไม่ ห้าม แต่ เมื่อ จะ ให้
 เขา ฤๅ จะ ขาย ให้ นั้น ได้ ทำ หนังสือ สัญญา กำหนด ที่ กำหนด ราคา มี วันคืน
 เดือน ปี ให้ แน่ นอก ต่อ หน้า ร้ว แขวง อำเภอ พนักงาน ให้ รู้ เห็น เป็น พยาน ฤๅ
 เมื่อ จะ ให้ เงิน รับ เงิน แล ผิด ผอน กัน อย่างไร ก็ จะ ให้ มี ลักชี พยาน แล โย
 รับ โย ให้ เป็น ลักชี สำคัญ อย่า ให้ มี วิวาท ห่ม เลียง กัน ไป ใน ภายใน ได้
 เมื่อ อังกฤษ แล อื่น แล ชาว อเมริกัน ไป ซื้อ ที่ เขา ที่ อยู่ ใน ที่ ไท ๆ ไทย แล
 จีน แล คน อื่น ๆ จะ เข้า ไป รับจ้าง ให้ ใช้ ทำ การ งาน เขา สิ้นจ้าง เลียง ชีวิต
 ก็ ได้ ไม่ ห้าม อย่า ให้ คน ที่ มี ความผิด ต่อ กฎหมาย แผ่นดิน คือ เป็น
 โจรผู้ร้าย แล ความ ชั่ว อื่น ๆ หลบ หลีก หนี สุภา กระจา การ ร้ว แขวง อำเภอ แล
 กอง จัป ฤๅ ทาย แล ลูก หน ที่ คิด จะ หนี เจ้า ขุนมูล นาย แล เจ้า หน หลบ หนี เข้า
 ไป อยู่ ใน ที่ ของ อังกฤษ แล อเมริกัน ก่อ ความ ให้ สุภา กระจา การ เจ้า
 ขุนมูล นาย ต้อง มา พ้อง ร้อง วิวาท เป็น ความ กับ คน ต่าง ประเทศ
 คน ที่ เป็น คัน เหตุ หลบ หลีก เข้า ไป อยู่ ก่อ เหตุ ให้ เกิด ความ ต้อง ว่า กับ คน
 ต่าง ประเทศ นั้น คง จะ ต้อง ชำระ เอา ตัว คืน มา ให้ จึง ได้ เมื่อ ได้ ตัว

มาแล้ว จะ ต้อง ให้มี โทษ เพิ่ม ให้ มากกว่า ความ ผิด ของ คน ผู้ทำผิด โดยปรกติ นั้น ถึง ทาษ แล ลุก หน้ ท หน้ เจ้า เบี้ย นาย เงิน ทำให้ เจ้า เบี้ย นายเงิน ต้อง เป็น ความ กับ คน ต่าง ประเทศ ก็ จะ ให้ มี โทษ อีก ตาม โทษานุโทษ เพราะ ท่าน เลณา บดี ไต้ ได้ โน หนึ่ง ลือ สัจญาไว้ แล้ว กับ ฝรั่งเศส อัง กฤษ อเมริกัน ว่า ดังนี้

ข้อ ๓ ว่า คน ซึ่ง อยู่ใน บังคับ ไทย จะ ไป เป็น ลุก จ้าง อยู่ กับ คน อยู่ ใน บังคับ ฝรั่งเศส อัง กฤษ อเมริกัน ก็ ที่ คน อยู่ใน ไต้ บังคับ ไทย ที่ มิ ได้ เป็น ลุก จ้าง ก็ ที่ ทำ ผิด กฎหมาย เมือง ไทย จะ หนี ไป อา ไครย อยู่ กับ คน อยู่ใน บังคับ ฝรั่งเศส อัง กฤษ อเมริกัน ซึ่ง อยู่ใน กรุง เทพมหานคร ถ้า มี พยาน ว่า ทำ ผิด หนี ไป อยู่ กับ คน ใน บังคับ ฝรั่งเศส อัง กฤษ อเมริกัน จริง กง สุล ทัง สามี ตาม ที่ จะ จับ ตัว ล่ง ให้ กับ เจ้า พนักงาน ฝ่าย ไทย ถ้า คน อยู่ใน บังคับ ฝรั่งเศส อัง กฤษ อเมริกัน ที่ เข้า มา ตั้ง บ้าน เวื่อน แล เข้า มา อา ไครย ค้า ชาย อยู่ใน กรุง เทพมหานคร ทำ ผิด หนี ไป อยู่ กับ คน ใน ไต้ บังคับ ไทย ถ้า มี พยาน ว่า ทำ ผิด หนี ไป อยู่ กับ คน ใน ไต้ บังคับ ไทย จริง กง สุล ทัง สามี ตาม ที่ จะ ขอ เอา ตัว เจ้า พนักงาน ฝ่าย ไทย จะ จับ ตัว ล่ง ให้ ถ้า พวก จีน คน ไต้ จะ ว่า เสนอ คน อยู่ใน บังคับ ฝรั่งเศส อัง กฤษ อเมริกัน มิ มี สำคัญ สิ่งไร เป็น พยาน ว่า เสนอ อยู่ใน บังคับ ฝรั่งเศส อัง กฤษ อเมริกัน กง สุล ทัง สามี เมือง ก็ มิ เอา เป็น ชู้

ข้อ ๔ ว่า คน อยู่ใน บังคับ ฝรั่งเศส อัง กฤษ อเมริกัน ที่ เข้า มา จะ

ฮาไครย อยู่ ณ กรุง เทพมหานคร ต้องไป บอก กับ กงสุล ตาม ที่ให้ จด ชื่อไว้ ถ้า คน เหล่า นี้ จะออกไป ทเล ฎา จะไป เทียว เกิน กำหนด ทาง ๒๔ ชั่วโมง ตาม ลัญญาไว้ ที่ จะ ให้ คน ใน บัง คับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน อยู่ นั้น กงสุล ตาม ที่ จะ ไป ขอ หนังสือ เบิก ล่อง เจ้า พนักงาน ฝ่ายไทย ให้ ไป ถ้า คน ใน บัง คับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะ กลับ ออกไป จาก กรุง เทพมหานคร ถ้า ชุณ นาง เจ้าพนักงาน ฝ่ายไทย บอก กับ กงสุล ตาม ที่ ว่า มี เหตุ ควร จะ ห้าม มิ ให้ ออกไป กงสุล ตาม ที่ จะ มิ ให้ ออกไป ถ้า คน อยู่ ใน บัง คับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ไป เทียว ใน ระหว่าง ทาง ๒๔ ชั่วโมง กงสุล ตาม ที่ จะ เขียน เป็น หนังสือไทย ให้ ไป ว่า คน นั้น ชื่อ อย่างนั้น รูป ร่าง อย่าง นั้น มี อวัยวะ อย่าง นั้น แล้ว จะต้อง ให้ เจ้าพนักงาน ฝ่ายไทย บัดตรา หนังสือ ให้ ไป เป็น ลำคัญ ด้วย ชาว ตำน ทาง ฝ่ายไทย ดู หนังสือ แล ให้ คืน หนังสือ ให้ ปล่อย ตัว ไป โดย รวด ถ้า ไม่มี หนังสือ กงสุล ตาม ที่ บัดตรา เจ้าพนักงาน ฝ่ายไทย ไป ลำ ้วย ตัว ต้อง สงสัย ว่า เป็น คน หนี ก็ ให้ ยึด เอาตัว ไว้ แล้ว ให้ มา บอก ความ กับ กงสุล ตาม ที่ ให้ รู้

ข้อ ๖ ว่า คน ซึ่ง อยู่ ใน บัง คับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะ เข้า มา เทียว แล จะ เข้า มา ฮาไครย อยู่ ณ กรุง เทพ มหานคร จะ ถ้อย สาสนา ศฤศ ดัง ไทย ก็ ไม่ ห้าม ปวงม เมื่อ จะ สร้าง วัด ขึ้น จะ ทำ ได้ ก็ แต่ ใน ที่ เสนอบท จะ ไปรด ให้ ถ้า คน อยู่ ใน บัง คับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ซึ่ง จะ เข้า มา อยู่ ณ กรุง เทพ มหานคร จะ จ้าง คน ซึ่ง อยู่ ใน ใต้ บัง คับ ไทย

มา เปน ตุ๊กจ้าง เสนาบดี ฝ่าย ไทย จะ ไม่ ห้าม ปราบ ถ้า คน ที่มี มุส นาย จะ มารับ จ้าง อยู่ กับ คน อยู่ ใน บังคับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน มุส นาย ไม่ รั้ มุส นาย จะ มา เอา ตัว ไป ก็ เอา ไป ได้ ถ้า คน ใน บัง คับ อังกฤษ ไป จ้าง คน ใน ไค้ บัง คับ ไทย เปน ลุง จ้าง ไม่ ได้ ทำ สัญญา กับ มุส นาย ให้ รั้ ก่อน ภาย หลัง ถ้า เกี่ยว ข้อง สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด เสนาบดี ฝ่าย ไทย ไม่ ชำระ ให้

หนึ่งคน ซึ่งอยู่บ้าน ไกล เคียง แล ต่าง บ้าน ก็ ที่ ห้าม ขย่ำ รุก ใต้ ที่ รุก แตน แล ลอย ลัก เข้า ไป ตัด ถอน ต้น ไม้ สิ่ง ใด ที่ ปลุก เพาะ ของ คน ต่าง ประ เทศ แล ก่อ เหตุ วิวาท อย่าง ใด อย่าง หนึ่ง หนึ่ง อังกฤษ แล ชาว ยุโรป อื่น แล อเมริกัน เข้า มา เข้า ที่ ชื่อ ที่ ตั้ง บ้าน เวื่อน อยู่ ที่ ไค้ ห้า มิ ให้ ผู้ ไค้ เข้า ไป ล้อ เลียน เข้ายวน ก่อ ความ วิวาท อย่าง ใด อย่าง หนึ่ง ใน บ้าน ของ พวก อังกฤษ แล ชาว ยุโรป อื่น แล อเมริกา ซึ่ง จะ เข้า มา อยู่ นั้น ได้ ถ้า ใคร เข้า ไป ล่วง เกิน ก่อ วิวาท ใน บ้าน ของ คน ต่าง ประเทศ ก็ จะมี โทษ แก่ ผู้ นั้น ม้าย เตียว จะ ไม่ ว่า ความ ใ้ เมื่อ ผู้ ไค้ จะ ชื่อ จะ ชาย กับ พวก อังกฤษ แล ชาว ยุโรป อื่น แล อเมริกัน ซึ่ง จะ เข้า มา ตั้ง อยู่ ก็ ที่ จะ เตียวไป ทาง น้ำ ทางบก คำ ชาย อยู่ ก็ ที่ ก็ ให้ ชื่อ ให้ ชาย สิ่ง ของ ทุก อย่าง เว้น แต่ สุนัข แล ยา ผัน นอก ภาษี แต่ เมื่อ จะ ให้ แล รับ สิ่ง ของ แล เงิน ทอง ก็ ให้ มี หนังสือ รับ เปน สำคัญ แล พยาน รั้ เห็น ถึง จะ ผิด ผ่อน ใ้ บั้น กั้น ก็ ให้ มี หนังสือ ไว้ เปน สลัก สำคัญ แล พยาน รั้ เห็น ขย่ำ ทำให้ เกี่ยว ข้อง รุง รัง นัก มิ ความ จะ ชำระ ยาก ไป เมื่อ จะ สมคบ กับ ลุง คำ คน อังกฤษ แล ชาว ยุโรป

อื่น แลอเมริกัน ก็ ให้ พบ ประ พุศ จา กัน ที่ บ้าน น้ำ โรง มี ผู้ รุ ผู้ เห็น อย่า
ให้ คน ต่าง ประเทศ รุก ราน เข้า ไป ทวง ตาม ทุ่ม เตียง ยื้อ แย่ง จน เกิด วิวาท
ใน บ้าน ใน เวื่อน ของ ตัว ได้ ให้ ออก รับ พุศ จา เสีย หน้า บ้าน หน้า โรง ให้ มี
ผู้ รุ ผู้ เห็น ใน สุรา แล ยา ผัน สอง สิ่ง นั้น ถ้า คน อังกฤษ แล ชาว
ยุโรป อื่น แล คน อเมริกัน มา รับ เขา น้ำ สุรา แต่ นาย อากร ไป ชาย น้ำ สุรา นั้น
คน ทั้ง ปวง ซื่อ กิน ซื่อ ไซ้ ก็ ได้ ไม่มี โทษ แต่ สุรา ซึ้น ไม่ได้ ผูก ไป แต่
นาย อากร ก็ ดี เอา สุรา เมือง นอก มา ขาย ก็ ดี ห้าม มิ ให้ ใคร ไป ซื่อ
ออก มา แล ไป ซื่อ กิน ใน บ้าน คน นอก ประเทศ นั้น คน ที่ ไป ซื่อ ออก มา
ก็ ดี คน ที่ ไป กิน ใน บ้าน นั้น เมมา ออก มา ก็ ดี ให้ นาย อากร จับ ปรียบ
ใหม่ เหมือน คน ทำ สุรา ตาม โท ษานู โท ษ แต่ ผัน นั้น ถ้า คน นอก ประเทศ
มา รับ ไป จาก เจ้า ภาษ จะ ไป ลูบ ด้วย กัน เอง ก็ ดี ไป ชาย แก่ จีน ก็ ดี ไม่
มี โทษ ถ้า คน ที่ พระ ราช บัญญู ตี มิ ให้ ลูบ ผัน ไป รับ มา ลูบ มา ขาย ก็ ดี
เข้า ไป อา ไคร รัย ลูบ ใน บ้าน นั้น ก็ ดี ก็ จะมี โทษ ตาม โท ษ ลูบ ผัน แต่ ผัน นอก ประเทศ
ที่ คน นอก ประเทศ จะ ลอย เขา มา ซื่อ ชาย นั้น ได้ ห้าม ไว้ ใน หนังสือ สัญญา แล้ว
เมื่อ เหตุ ซึ้น ก็ จะ ปรียบ ปรุง กัน ตาม หนังสือ สัญญา อนึ่ง อย่า ให้ สม คบ เขา
คน อังกฤษ แล ชาว ยุโรป อื่น แล อเมริกัน ที่ มีความ ผิด หนี กง ลุส ตาม ที่
เมือง นั้น ๆ แล กับ บัดนี้ นาย เวือ ลุก เวือ แล คน หลบ เจ้า หนึ ให้ หลบ ล
อยู่ ใน บ้าน ใน เวื่อน ถ้า หลบ เข้า ไป ก็ ให้ จับ ตัว มา ส่ง กับ รัย แขวง
นาย ถ้า เกอ จะ ได้ พา ตัว ไป ส่ง กับ กง ลุส ตาม ที่ ตาม ข้อ สัญญา ที่ ว่า แล้ว

นั้น ถ้า คน อังกฤษ แล ชาว ยุโรป อื่น แล อเมริกัน มาทำ การ ชุม เหวง แก่ ผู้ไท ๆ นอก บ้าน ของ พวก นั้น ก็ดี ๆ ฤๅ เกี่ยว ข้อง เงิน ทอง ชัด ขวาง อย่าง ไร ก็ดี ถ้า อยู่ หัว เมือง ก็ ให้ ทำ เรื่อง รว ไป ยื่น ต่อ ผู้สำเร็จ ราชการ เมือง กรม การ พอ ที่ ผู้สำเร็จ ราชการ เมือง กรม การ จะ ว่า กล่าว ให้ แล้ว ไป ได้ โดย ยุติธรรม เห็น ชอบ ด้วย กัน ก็ ให้ ว่า ให้ เปน แล้ว แก่ กัน ถ้า ชัด ขวาง อยู่ จะ ว่า ไป มิ ได้ ก็ ย้ำ ให้ ผู้สำเร็จ ราชการ เมือง แล กรม การ เกาะ ครอบ กัด ชี ชุม เหวง จำเลย วุ่น วาย ไป ก็ ให้ บอก ส่ง เรื่อง รว กับ โจทย์ ลง มา ยัง กรุง เทพ มหานคร ถ้า คน ที่ เปน ความ กย คน ต่าง ประเทศ อยู่ ใน กรุง เทพ มหานคร จะ พ้อง คน ต่าง ประเทศ ก็ ให้ ทำ เรื่อง รว ไป ยื่น ต่อ เจ้าพนักงาน กรม ท่า กลาง ที่ ศาลา เวณ กรม ท่า จะ ไป พา ตัว โจทย์ กับ เรื่อง รว ไป หา กงสุล ของ คน ต่าง ประเทศ นั้น ให้ ทา ตัว จำเลย มา ชำระ ให้ ฤๅ จะ ไป พ้อง กับ กงสุล ไต ที่ เดียว ก็ ตาม เมื่อ กงสุล บัง คับ อย่าง ไร ก็ ให้ พัง แล ทำ ตาม ถ้า มิ เห็น ชอบ ด้วย ก็ ย้ำ ทุ่ม เตียง เกลาะ วิวาท ให้ เอา ความ มา เวียน เจ้าพนักงาน กรม ท่า กลาง ให้ พัง ช่วย ได้ ตาม ต่อว่า ให้ โดย สมควร.

ประกาศ ณ วัน พฤหัสบดี แรมค่ำหนึ่ง เดือนเจ็ด ปีมะโรง นักษัตรจตุศก.

ประกาศให้ ใช้เงิน เหรียญ นอกที่ ๑

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระ บัณฑิตสุรสีห์หนาท ให้ประกาศ ฆ่า
 ราช การ ผู้ ใหญ่ผู้ น้อย และ ผู้ดำ เจริ ราช การ เมือง กรม การ แล บรรดา
 ราษฎร ไทย จีน ลาว มอญ ตาว เขมร พม่า มลายู แล คน เชื้อ
 ฝรั่งเศส โปรตุเกศ เตมิ แล คน เชื้อ แขกเทศ แขกจาม ทุก ชาติ ทุก ภาษา ทั้ง ปวง
 ซึ่ง เปน พล เมือง อยู่ ใน กรุงเทพมหานคร มรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยา แล
 แขวง หัว เมือง ซึ่ง ขึ้น กับ กรุง เทพมหานคร ให้ ระวัง ทัว ด้วย ตั้ง แต่
 เชื้อยอนโบวริง เข้า มา ทำ หนึ่งสี่ สัจจญา แล้ว มา จน ถึง เดือน ซ้าย ยี่
 มโรง นักษัตริย์ ศึก มี เวื่อ ลุก ค้า ต่าง ประเทศ เข้า มา ค้า ขาย ณ กรุง เทพ
 มมหานคร ถึง ๑๐๓ ตำ เวื่อ ลุก ค้า กรุง เทพ มมหานคร ตก แต่ง ออก ไป
 ค้า ขาย เมือง ต่าง ประเทศ ถึง ๓๗ ตำ มี แต่ เงิน เหรียญ เข้า มา ซื้อ สิน ค้า
 ตำ ละ สอง หมื่น บ้าง หมื่น หนึ่ง บ้าง ห้า พัน บ้าง เงิน เหรียญ จะ
 ใช้ ซื้อ สิน ค้า กับ ลุก ค้า ที่ ใน กรุง เทพ มมหานคร ก็ ไม่มี ผู้ใด จะ รับ เขา
 เงิน เหรียญ ไว้ ด้วย การ ไม่ เคย ใช้ มา แต่ เดิม นาย ห้าง อังกฤษ
 ฝรั่งเศส อเมริกัน ซึ่ง เข้า มา ตั้ง ค้า ขาย อยู่ ณ กรุง เทพ มมหานคร ต้อง เขา
 เงิน เหรียญ เข้า ไป วาน ช่าง ใน คลัง มหา สมบัติ ทำ เงิน ตรา ก็ได้ โปรด
 ให้ เจ้าพนักงาน รับ ช่วย ทำ ให้ โดย ทรง พระ มหากรุณา กับ ลุก ค้า ฟานิช
 ทั้ง ปวง มิ ได้ คิด ที่จะ เขา เศษ กัไร แต่ อย่างใด อย่าง หนึ่ง เงิน ที่
 ลุก ค้า เข้า ไป วาน ทำ หัก ไว้ ซึ่ง ละ ตำ ลึง สลึง นั้น เปน ค่า ถ่าน เสี้ย สลึง

หนึ่ง ไล่เอา เนื้อทองแดง ออกเสีย ๓ บาท สูญเพลิง ไปเสียบาทหนึ่ง
 แต่ เนื้อทองแดง ที่ไล่ ออกไว้ ได้ สาม บาท นั้น ก็ พอคุ้ม กัน กับ ที่ ลงทุน ตี
 บุกซิม เอา มา เติงเงิน ให้นำเงิน โส บริสุทธิ ไม่มี เศษ ก่าไรเลย แล
 ลูกค้า เอาเงิน เข้าไป วาน ทำ ก็ ได้ ทำ ไป แล้ว ถึง ๒๖๘,๘๒๗ เหรียญ
 เงิน ยัง คับ คั่ง อยู่ ข้าง นอก อีก ก็ หลาย หมื่น เหรียญ ลูกค้า เอาเงิน เข้าไป
 วาน ทำ แล้ว จะ เเวงเอา เงิน ตรา ออกมา ซื่อ สิ้น ค้า โดย เร็ว เจ้า ของ เงิน
 หลาย ราย ต่าง คน ก็ รม กวน จะ เอาเงิน ก่อน ข้าง ทำเงิน ก็มี น้อย ตัว
 ตาม เคย ใช้ เค้า หนึ่ง ทำได้ แล้ววัน ละ ๓ ชั่ง มี นาย เค้า อยู่ ๑๐ นาย
 ทำได้ แล้ววัน ๓๐ ชั่ง เศษ การ ทำ พด ตัง ตรา นั้น ทำ ด้วย เครื่อง มือ
 ไทย ไม่ได้ ทำ สำเร็จ ด้วย เครื่อง มือ เหมือน อย่าง ชาว ประเทศ ยุโรป การ
 จึง เข้าไม่ทัน ใจ ลูกค้า ทั้ง ปวง ครั้น จะ หาคน ข้าง เงิน ทำ ให้ มาก คน
 ที่ เคย ทำเงิน สั้น ทัด ก็ มี น้อย จะ ให้ ได้ การ เร็ว ๆ ก็ ไม่ได้ ด้วย แต่ ก่อน
 ทำ ใช้ แต่ การ ใน หลวง ไม่ได้ ทำ การ มาก เหมือน ครั้น นี้ จึง มีคน แผล ผู้ว่า
 การ แทน กงสุล ชั่ง ถฤษ ทำ หนังสือ ทูลเกล้า ฯ ทูล กระหม่อม ถวาย ว่า ลูก
 ค้า พาณิช ทั้ง ปวง เอาเงิน เข้าไป ให้ ทำ แล้ว ไม่ ใคร จะ ได้ เงิน ตรา ออก
 มา ช่วย การ ใน ทาง ค้า ทาง ขาย ขอ ให้ ประกาศ ให้ ใช้เงิน เหรียญ กัน
 เสีย ใน บ้าน ใน เมือง จะ ไม่ได้ ยาก ลำบาก แก่ ลูกค้า ทั้ง ปวง แล เงิน ซึ่ง จะ
 ใช้นั้น ถ้า มาก กว่า สิบ ชั่ง ขึ้น ไป จะ ขอ ให้ เงิน เหรียญ ถ้า ต่ำ
 กว่า สิบ ชั่ง ลง มา ผู้ รม เปน ราษฎร ลูก ค้า บ้าน นอก ไม่ รู้จัก เงิน เหรียญ จะ

ให้เป็นเงินตราบาท แลแต่ก่อน ผู้ที่มีเงินเหรียญ มาแลกเอาเงินบาท
 ไปแลกกัน ช่างนอกคิด เหรียญ ละ ๒ สลึง ๗ ทลึงค์ที่ จีนเรียกว่าหุน
 เงิน ร้อย เหรียญ ได้เงิน บาท สอง ซึ่งค่าถึง สาม บาท สอง สลึง เข้าไปทำ
 ใน พระ คัดัง เงิน ๑๐๐ เหรียญ ได้เงิน บาท แค่สอง ซึ่งค่าถึง สาม บาท มีค
 แผล ขอ ให้ แลก ใช้ กัน ครั้ง นี้ เงิน ๑๐๐ เหรียญ จะ ขอ เงิน แค่สองซึ่งค่าถึง
 กิ่งจึ่งทรงพระราชดำริห์ เห็นว่า เงิน เข้า มา ใน บ้าน ใน เมือง ก็มี คุณ กับ แผ่น
 ดิน เป็น อัน มาก ด้วย ราษฎร จะ ได้ มี มี พหุพัสสิน เงิน ทอง บริบูรณ์ ขึ้น
 แล แผ่นดิน เมืองจีน เมืองพราหมณ์ เมืองแขกเทศ แขกมลายู เมืองพม่า
 เมือง มอญที่ลู่ค้า ชาว ยุโรป ไป ไป ค้า ขาย ถึง ก็ ได้ ใช้ เงิน เหรียญกันทั่ว
 ไปแล้ว แล เมืองสงขลา เมืองกลาง เมืองพังงา เมืองตะกั่วทุ่ง เมือง
 ตะกั่วป่า ซึ่ง ขึ้น กับ กรุง เทพ มหานคร ที่ ค้า ขาย ถึง กัน กับ ประเทศ ที่ ขึ้น
 แก่ อังกฤษ ก็ ใช้ เงิน เหรียญ อยู่ ม้าง นาน มา แล้ว แล ที่ กรุง เทพ
 มหานคร ทุก วัน นี้ ลู่ค้า พาณิช เข้า มา ค้า ขาย จำเวิญ มาก ขึ้น กว่า แต่ก่อน
 หลายสิบเท่า ควร ที่ จะ ให้ ใช้ เงิน เหรียญ กัน ได้ แล้ว ถ้า ลู่ค้า
 พาณิช แล ราษฎร รัก จะ ใช้ เงิน เหรียญ กัน ก็ ตาม ใจ เด็ด อย่า กั้ว เลย
 ว่า จะ มี โทษ เพราะ ใช้ เงิน เหรียญ แต่ ให้ เจ้าพนักงาน พระ คัดัง มหา สมบัติ
 คิด อ่าน กัน ดู ให้ ตก ลง จะ ใช้ กัน อย่างไร จะ รับ เงิน ภาษี อากร ที่ ส่ง
 อย่างไร จึง จะ สมควร กับ การ เจ้าพนักงาน พระ คัดัง มหาสมบัติ ได้ ประชุม
 ปลุกฤษา กัน มี พระ เจ้า ดุก ยา เรอ กรม หมื่น วิคุณนารอดนิภาธร เป็น ประธาน

พระยามาฆลักตี พระยาพิพิธโกโคย พระยาไชยคสมมัตติ พระศรีไกรลาด
 พรหมกัน เห็นว่า ซึ่ง มีคแบล ว่า การ แทน กงสุล อังกฤษ ทำ หนังสือ ทูลเกล้า
 ทูล กระทบมอ ฉวาย ขอ ให้ ประกาศ ให้ ใช้เงิน เหรียญ ซ็อง ลิน ค้า ได้
 เงิน เหรียญ ร้อย หนึ่ง จะ แลก เงิน ตรา บาท สอง ซึ่ง คำตั้ง กิ่ง นั้นชอบ อยู่แล้ว
 ลุก ค้า จะ ไม่ ได้ บัวย การ ซื่อ ซาย เพราะ การ ที่ จะ แลก เงิน บาท ไม่ ต้น
 การ แต่ เงิน เหรียญ ทุก วัน นี้ เป็น สาม อย่าง ดี อย่าง ๗ หนึ่ง เงิน ที่ ใหม่
 ยิง หนัก คง เต็ม เหรียญ และ เจ็ด สลึง สอง ทลางค์ อยุ่ ก็มี อย่าง หนึ่ง เงิน
 ที่ เก่า แล้ว มาหย่อน คา ซึ่ง ไป เหรียญ ละ ทลางค์ บ้าง ครึ่ง ทลางค์ ก็มี อย่าง
 หนึ่ง เงิน ที่ เข้า ไป ใน แผ่นดิน เมือง จีน แล้ว นาย ท้าง ค้ ตรา ยี่ หื้อ ยับเยิน
 ไป ลาง ที่ แดก หัก เป็น เงิน ย่อย ก็ มี การ เป็น ดัง นี้ จะ นับ เหรียญ ๑๐๐
 หนึ่ง เป็น เงิน สอง ซึ่ง คำตั้ง กิ่ง ก็ จะ เกิด แก่ง แแยง ตุ่ม เถียง ไม่ ตก ลง กัน
 ถ้า เจ้า ภาษี นาย อากู ลุก ค้า พานิช ราษฎร ทั้ง ปวง ที่ ซื่อ ซาย ได้ เงิน
 เหรียญ ไว้ จะ เอา เงิน เหรียญ เข้า ไป ส่ง เป็น หลวง แทน เงิน ภาษี อากู
 ฎา จะ แลก เปลี่ยน เอา เงิน ตรา มา ใช้ สรอย บ้าง ชาว พระคลัง มหาสมมัตติ
 จะ ขอ แเอา เงิน ซึ่ง เงิน แล้ว จะ หัก เอา เป็น ค่า สุธูย เพลิง ค่า ถ่าน ซึ่ง ละ
 คำตั้ง สลึง คง ให้ เงิน ตรา สิบ แปด คำตั้ง สาม บาท สาม สลึง เหมือน
 อย่าง เคย ทำ มา แต่ ก่อน ถ้า เจ้าพนักงาน คลัง มหาสมมัตติ จะ จ่าย เงิน
 เหรียญ ให้ ก็ จะ คิด ค่า สุธูย เพลิง ค่า ถ่าน ให้ ซึ่ง ละ คำตั้ง สลึง เหมือน กัน กับ
 ที่ รัยไว้ ซึ่ง ลุก ค้า พานิช แล ราษฎร ทั้ง ปวง จะ ซื่อ ซาย ใช้ เงิน เหรียญ

กันข้าง นอก ก็ตาม ใจ แต่ ให้คิดตามเหรียญเป็นเงินตราค่าสิ่งบาท ซึ่งหนึ่ง เป็น เงิน เหรียญ สี่สิบแปด เหรียญ เงิน ตรา สิบ ซึ่ง เป็น เงิน ๔๘๐ เหรียญ เห็นว่า ไม่ สู้ เสีย รัด เทียบ กัน นึก ทั้ง เจ้า ของ เงิน เหรียญ เจ้า ของ เงินบาท ถ้า เงิน บาทตรา ซึ่ง แล เงิน ย่อย จะ นับ เป็น เหรียญไม่ได้ ก็ ให้ ซึ่ง ตาม พิกัด คลัง เงิน ซึ่ง หนึ่ง หัก ค่า สูญ เพลิง ค่า ถ่าน แล แล้ว คง ให้ เงิน ตรา สิบแปด ค่าสิ่ง สาม บาท สาม สลึง ตั้ง นี้ จึง โปรดเกล้า โปรด กระหม่อม ดำรัส สั่ง ว่า ซึ่ง ปฤกษา พร้อม กัน เห็น ตั้ง นี้ ชอบ อยู่แล้ว ให้ ประกาศ ลูก คำ พานิช ราษฎร รุ่ง ทั่ว ว่า ตาม ใจ จะ ใช้ เงิน เหรียญ กัน เทอญ เมื่อ เจ้า ภาษี นาย ขากร เรียก ภาษี กับ ราษฎร ได้ เป็น เงิน เหรียญ จะ เอา เงิน เหรียญ เข้า ไป ส่ง พระ คลัง มหา สมบัติ เจ้าพนักงาน จะ ขอ เมา เงิน ซึ่ง เงิน ตาม อย่าง เคย แลก เปลี่ยน กัน แต่ ก่อน แล้วย ก็ จะ รับ

ประกาศ มา ณ วัน พุธ ขึ้น สิบสอง ค่ำ เดือน ยี่ บีม โมง รัชชัตร์ ๑๖๖๓

ประกาศข้อพระราชบัญญัติให้ใช้เงินเหรียญนอก

มี พระ บรม ราชโอง การ มารพระ บัณฑิตฯ สุลีหนามาท ให้ ประ กาศ
 แก่ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล ลูกพานิชใน ประ เทศ นอก ประเทศ
 แลราษฎรใน กรุงนอกกรุง แลหัวเมืองเอก เมืองโต เมืองตรี เมืองจัตวา
 ปากใต้ฝ่ายเหนือให้รู้จงทั่ว ด้วยแต่ก่อนได้มี ทมายนประกาศว่าให้ใช้
 เงิน เหรียญ กั้น ความ แจ่ง อยู่ใน ทมายน ประ กาศ ทั้ง ๒ สมัย นั้น แล้ว
 แล ทุกวัน น ลูกค้าใน ประ เทศ นอก ประ เทศ คุม เงิน เหรียญ เข้า มาใช้
 ซื้อสินค้าใน กรุง เทพ ฯ มาก ขึ้น ทุก คราว เรือไป คิด ตู ตาม ขาญซี
 ถึง ๓๐ แล้น เหรียญ เศษ แล้ว เจ้าของเงิน เหรียญ คุม เงิน เข้าไป แลก
 เงิน บาท เจ้าพนักงาน ทำ เปน เงิน บาท ก็ไม่ ทน การ ที่ จะ ใช้ จน ถึง
 เดือน กำหนด เบี้ย หวัด ก็ ต้อง แจก เบี้ย หวัด เปน เงิน เหรียญ ไป แก่ ข้าราชการ
 แล ข้าราชการ ทั้ง ปวง รับ เงิน เหรียญ ไป แล้ว จะ เอาไป ใช้ ก็ จะ มี ผู้รับ
 บ้างไม่มี ผู้รับ บ้าง ได้ ความ ลำบาก เพราะ จะ ต้อง ไป แลก เงิน บาท
 ทมายน ประ กาศไป ให้ ใช้ เงิน เหรียญ ถึง ๒ ครั้ง แล้ว ก็ ยัง ทำ ใช้ เงิน เหรียญ
 ทั่ว กัน ไป ได้ ไม่ แล ตั้งแต่ นี้ ไป จะ ต้อง มี พระ ราช บัญญัติ ให้ มี เบี้ย
 ปรับเสีย บ้าง เพราะ ไม่ พัง ทำ ตาม บังคับ พระ เจ้า แผ่น ดิน แล เสนา
 บดี พร้อม กัน บังคับ ประ กาศมา บัด นี้ จึง มี พระราชบัญญัติรวม กับ ความ
 คิด ท่าน เสนาบดี มา ให้ รู้ ทั่ว กัน ว่า ตั้งแต่ นี้ ไป ถ้า ข้าราชการ กดี ลูก
 ค้าใน ประ เทศ นอก ประ เทศ แล ราษฎร คน ไต ที่มี เงิน เหรียญ จะ ใช้ ถ้าย ค่า

ตัว ทาย แล ไซ้ หนี้ เงิน ถ เงิน ยืม แล ไซ้ เงิน ค่า สิ้น ค้ำ ซึ่ง เกียว ค้าง ถัน มา แต้
 ก่อน ก็ ให้ ผู้ เจ้า หนี้ นาย เงิน รับ เงิน เหยียญ คิด สลาม เหยียญ เปน
 เงิน ทรา ทำ มาท ตาม พักถ ซึ่ง หมาย มา แต้ ก่อน ถ้า เจ้า หนี้ นาย เงิน ไม่
 รับ เงิน เหยียญ ไว้ จะ รับ แต้ เงิน ทรา บาท ถ่าย เตี่ยว ที่ กรุง เทพ ฯ ให้
 ผู้ เปน ลูก หนี้ นา ร้อง ต่อ เจ้า พนักงาน พระ คลัง สิ้น ค้ำ ซึ่ง ได้ ตั้ง รับ แลก
 เงิน เหยียญ อยู่ ณ พระ คลัง สิ้น ค้ำ ที่ หัว เมือง ให้ ผู้ เปน ลูก หนี้ มา ร้อง เมือง
 กรมการ ต่อ ผู้ สำ เร็จ ราช การ เมือง กรมการ จะ ได้ หมาย ไป หา ตัว เจ้า หนี้
 นาย เงิน ผู้ ไม่ รับ เงิน เหยียญ มา ว่า กล่าว ให้ รับ เงิน เหยียญ ไป แต้ ให้
 เจ้า พนักงาน พระ คลัง สิ้น ค้ำ แต้ ผู้ สำ เร็จ ราช การ คิด หัก ไว้ เปน พิณัย
 หลวง ร้อย ละ ห้า บาท ตาม เงิน มาก แต้ น้อย เพราะ เจ้า หนี้ นาย เงิน มิ ได้
 ทำ ตาม หมาย ประกาศ แต้ ก่อน แต้ ลูก ค้ำ ใน ประเทศ นอก ประเทศ จะ ชื้อ
 ขาย กัน ต่อ ไป ภาย หน้า ว่า ราคา สิ้น ค้ำ ตกลง กัน แต้ จะ ลัญญา ไซ้ กัน
 เปน เงิน ทรา ฎา เงิน เหยียญ ก็ ให้ มี หนังสือ ลัญญา สำคัญ เปน พยาน กัน
 ไว้ ถ้า มิ มี หนังสือ ลัญญา เปน สำคัญ จะ มีความ ทุ่ม เตียง ต่อ กัน ก็
 ให้ เจ้า พนักงาน แต้ ผู้ สำ เร็จ ราช การ เมือง กรมการ คัด สิ้น ไซ้ ไซ้ เงิน เหยียญ
 กัน ได้ แต้ ให้ ชัก ไว้ เปน พิณัย หลวง ร้อย ละ ห้า ตั้งแต่ ฅวัน พุม
 เตือน ถ้าย แรม ค่า หนึ่ง บีม เสง นพคก จง ทุ ก ราย ด้วย มิ ได้ มี หนังสือ
 ลัญญา สำคัญ ต่อ กัน ดัง หมาย ประกาศ นี้

08/07/2566

ประกาศมา ฅวัน พุม เตือน สิบ สอง แรม สิ้น ค้ำ บีม เสง นพคก

หมายประกาศ ว่า ด้วย คนเสพสุราในวันสงกรานต์

ด้วยเจ้าพระยามรราชชาติเสนาถนคนรัตนทรมหินทราบตีศรีวิไชยราชมีไทย
 ศวรวบบริรักษ์ภูมิทักษ์โลกาภรณ์ ทัดพันธุฤทธิธรรนครบาลสมุหบดีอภัยพิริยปรา
 กรมพาทู รัย พระบรมราชโองการ ไล่เกล้า ไล่กระหม่อม ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่ง ว่า เป็นเยี่ยงอย่างแต่บุราณ ยาม ครุคยาม
 สงกรานต์นี้ ชายโดยมาก เปน นักเลง บ้าง มี ใช้ นักเลง บ้างพา กันเสพสุราเมา
 มายไปทุกหน ทุกแห่ง แล้ว ก็ ออก เทียวเดินไป ใน ถนน แล ซอกซน เข้าไป ใน
 วัดวาอาราม ก่อ ถ้อย ความ วิวาท ทุบตี แทะ พันกัน ครุส ๓ วัน เปน ๔
 ทั้ง วัน จำ เปน ๕ ทั้ง วันส่งสงกรานต์ ๓ วัน หรือ ๔ วัน เปน ๔ หรือ ๕ ทั้งวัน
 จำ เปน ๕ หรือ ๖ ทั้ง วัน ส่ง นั้น มัก เกิด ถ้อย ความ วิวาท ตี วัน
 พัน แทะ กัน หลาย แห่ง หลาย คำบาด นึก ทั้ง โน กำแพง พระ นคร แล ภาย
 นอก พระ นคร เหลือ กำลั้ง ที่ นาย อำเภอก แล กอง ตระเวน จะ ระวัง ดู แล แต่
 นี้ ไป ใน เวลา ครุส แล สงกรานต์ ให้ เจ้า ของ บ้าน เขา โจ้ไรระวังรักษาหน้าบ้าน
 ของ ตัว ถ้า มี คน เมาสุรา มา เอะอะ อ้ออ้ง ที่ นำ บ้าน ก็ ให้ จับ เอา ตัวมาส่งพระ
 นคร บาล ที่ นำ หับแขม ให้ ทัน เวลา ที่ ผู้นั้น ยัง เมา อยู่อย่า ให้ ท้น ล้างเมา
 แต่ ห้าม ไม่ ให้ พวก บ้าน อื่น ๆ มา พลอย กลุ้ม รุม จับ ด้วย ถ้า คน เมา มี
 พรอดพวก มาก ต่อ สู้ เจ้า ของ บ้าน ถึง เจ้า ของ บ้าน จะ ทุบตี มี ภาค เจ็บ
 ก็ ดี ถ้า เมื่อ จับ ตัว ไป ส่ง กรม พระ นครบาล ๆ ชนนะครุค ตูรั แน่ ว่า คนนั้น

เม่าจริงก็ให้เจ้าของบ้านเป็นชนะ ถ้าผู้จับมาส่ง เห็นว่า ถ้าจับตัว
 คนผู้ถูกรุกไปส่งจะมีพวกของผู้นั้นคอยสกัดกันทางแก้ไขตามทางที่
 จะไปส่งจะเกิดวิวาทกัน ถ้าอย่างนั้นก็ให้ยึดเอาตัวไว้ มาบอก
 เล่ากับกรมพระนครบาลหรือนายข้าเฝ้าคนใดคนหนึ่ง ให้ไปชันนะตุ
 ว่าเม่าหรือไม่เม่า อย่าให้ทันคนเม่านี้ส่งเม่าจะเป็นคำโต้
 ถียงกันไป อนึ่งยามตรุษยามสงกรานต์นั้น ผู้ใดจะเสพสุราเม่า
 มายก็ให้อยู่แต่ในบ้านเรือนของตัว ถึงจะมีตีไปก็ให้งดรอก่อ
 สร้างเม่าแล้วจึงไป ทนายประกาศมาวันอาทิตย์เดือน ๕ ขึ้น ๑๔
 ค่ำปีมะเมียยังเป็นนพคกเป็นวันที่ ๒๕๑๐ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศ เรื่อง ยิงปืน

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ข้าราชการ แลราษฎร ให้ทราบทั่วกัน แต่ก่อนนี้ ได้มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชบัญญัติห้ามว่า คน ใน ประเทศ คน นอก ประเทศ อย่าให้ผู้ใด ยิงปืน ใหญ่ น้อย ที่ บ้าน ที่ เรือน ที่ แพ ที่ เรือ ถ้า จะ ทำ การ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด จะ ขอ ยิง ปืน ใหญ่ น้อย ให้ ผู้ นั้น มา บอก ต่อ เจ้าพนักงาน ให้ทราบ ก่อน จึง ยิง ได้ ถ้า ไม่ บอก เจ้าพนักงาน ให้ทราบ ก่อน แล ยิง ปืน ใหญ่ น้อย ให้ ผู้ นั้น ต้อง เสียปรับ โทษ เป็น เงิน สอง ชั่ง แล มีต้นยิง คงประมาทอยู่หาเอาใจใส่ทำตามไม่ เพราะมีเหตุขึ้น คือ นาย กล่อม บุตร หลวง ฤทธิธำแดง เจ้า กรม ฝรั่ง ยิง ปืน ใหญ่ ไม่ มา บอก ต่อ เจ้าพนักงาน เอง อย่างเคยแต่ก่อน เป็นแต่สั่งให้หมื่นนิพนธ์อักษร ข้าง ตอกไม้ มา บอก ศาลาว่าจะขอทำการ มี ถนน เสาร์ เดือน สิบ แรม สิบ คำ จะมี ตอกไม้ เพลิง พลู สลัม คับ แล ตอกไม้ เพลิง อื่น ๆ ไม่ บอก ว่า จะ ยิง ปืน เลย หมื่นนิพนธ์อักษร มิใช่เจ้างาน การ บุญ ข้าง ฝรั่ง มา ทำ จดหมาย อ้าง ชื่อ นาย กล่อม นั้น มา ยื่น ต่อ เจ้าพนักงาน กรม มหาดไทย กระจา โทม กรมวัง ๓ ฉบับแล้ว นาย กล่อม ยิง ปืน ใหญ่ ที่ วัด ฝรั่ง ปาก คลอง ผดุง กรุง เกษม ข้าง ใต้ ใน วัน นั้น เสียง ปืน ดัง หลาย นัด จึง ทรง พระ ดำรัส ตาม เจ้าพนักงาน ๆ กราบ บัง คม ทูล พระ กรณา ว่า ไม่ มี ผู้ ใด บอก ด้วย การ ยิง ปืน มี แต่ จดหมาย หมื่น นิพนธ์อักษร มา ยื่น ต่อ กรม มหาดไทย ว่า นาย กล่อม ฝรั่ง จะ ขอ

จุด ดอกไม้เพลิง จึง มี พระ บรมราช โอง การ คำรัส สั่ง พระ ยา อนุรักษ
 ราชมณฑลเชียร ให้เอา ตัว นาย กล่อม กับ หมื่น นิพนธ์อักษรข้างตอกไม้ มา
 ชำระไล่เสียงใต้ตาม การ ยัง ค้าง อยู่ใน วัน อาทิตย์ เดือน สิบ แรม สิบ เอ็จ
 คำ แล้ว วัน นั้น ได้ มี พระ บรม ราชโอง การ คำรัส สั่ง กรม พระ นครบาล ให้
 นายอำเภอ ประกาศ ห้ามอย่าให้ผู้ใด ยี่งบน ใหญ่ น้อย โดยลำพังไม่
 ได้ บอกศาลา ก่อน เลย เชน อัน ขาด จง ทุก อำเภอ แต่ ใน วัน อาทิตย์
 เดือน สิบ แรม สิบ เอ็จ คำ นั้น เวลา ย่ำ คำ แล้ว ทรง ได้ ยี่งบน เสียง บึ้น ใหญ่
 อีก ครั้ง หนึ่ง มี พระ บรม ราช โอง การ คำรัส สั่ง ให้กรม นครบาล ไป
 สืบถาม พระ อินทรวิเชียร สี่ทราของ เมือง ได้ตัว อ้ายไซ อ้ายเท้ง ๒ คน มา
 ถาม ได้ ความ ว่า อ้ายไซ อ้ายเท้ง อ้ายแหยม อ้ายเกิด ๔ คน คบคิด กัน
 เอา ดิน คับ พลุไฟ ใน กระบอกลไม้ ไม้จุดไฟ ยี่งบน เล่น แทน บึ้น ที่ ลาน หน้า วัด
 วัดสุทัศน์เทพวราราม ทรง พระ ราช คำรัส ว่า บัด นี้ ชรอยคนพวกนี้ จะ มา
 ได้ ยี่งบน เสียง บึ้น ฝรั่ง ยี่งบน ก็ ชรอย จะ คิด ว่า ฝรั่ง มา ตูรา ยี่งบน เล่น ได้ ก็
 พลอย ยี่งบน บ้าง เข้าใจ ว่า ไม่มี ใคร ว่า ได้ แล้ว ตั้ง นี้ เป็น เหตุ จะ
 ให้คนอื่น ดู อย่าง ต่อ ๆ ไป การจะ ไม่ ลงบลง จึง ทรง คำรัส สั่ง ให้
 กรม พระ ตำรวจ เอา ตัว นาย กล่อม หมื่นนิพนธ์อักษร อ้ายไซ อ้ายเท้ง อ้าย
 แหยม อ้ายเกิด ๖ คน ไปลง พระ ราช อาญา เมียน คน ละ ๕๐ ที่ ใน ที่
 ยี่งบน นั้น แล้ว ให้ทเวน บก ลาน วัน ทเวน เวื่อ สาม วัน เพื่อ จะมี ให้มี
 ผู้ ดู เยียง อย่าง แล้ว ๕ คน นั้น ให้จำไว้ เพราะ มี โทษ มาก แต่ นาย

ยั้งยืน

หน้า ๒๘๘

กล่อม ฝรั่ง นั้น ทรง พระ กรุณา โปรด ให้ ปลดปล่อย ให้ พันโทฯ เพราะ การ ยั้ง
 ยืน ที่ วัด ฝรั่ง นั้น เป็น การ เคย มา แต่ ก่อน ไม่ สู้ ศึก หนัก แล บัด นี้ ให้
 ประกาศ ช้า มา ให้ มี น้ ดง แขง แร่ง ว่า ตั้ง แต่ นั้น ไป ถ้า ผู้ ใด จะ ยั้ง ยืน
 ใหญ่ มี เสี่ยง ตัง มาก เปน ที่ สง ไลย ว่า ยั้ง ใน พระ ราช วัง ยั้ง บอก สัต ญญา
 เพลิง ไหม มี ไซ่ ยั้ง นก แล คาบ ศิลา ที่ ยั้ง หัก ยั้ง เบ้า ใน วัง เจ้า บ้าน ชุน
 นาง แล ให้ ผู้ นั้น จด ทนาย มา ยั้ง ต่อ กรม พระ นคร บาล ด้วย นบั บหนึ่ง
 เพื่อ จะ ให้ ประกาศ ให้ ทราบ ให้ ตัว พระ นคร ก่อน วัน นั้น วัน หนึ่ง สอง วัน
 แล ให้ บอก ศาลา มหาศ ไทย ศาลา กระลา โหม กรม วัง ตาม เคย จัง จะ ยั้ง ได้
 ถ้า จะ ยั้ง ยืน คาบ ศิลา แล ยั้ง ชนวน ทอง แดง ที่ ไกล พระ ราช วัง ก็ ให้
 ผู้ นั้น จด ทนาย มา บอก ต่อ กรม มหาศ ไทย กรม พระ กระลา โหม กรม วัง ตาม
 เคย อย่าง แต่ ก่อน ถ้า ผู้ ใด ยั้ง ยั้ง ใหญ่ ยั้ง น้อย ด้วย ไม่ มี จด ทนาย
 มา ยั้ง ต่อ กรม พระ นคร บาล กบม มหาศ ไทย กรม พระ กระลา โหม กรม วัง
 ก่อน ทำ การ ล้าง พระ ราช บัญ ญู ติ เช่น นี้ อีก จะ ให้ สง พระ ราช อาญา แก่
 ผู้ นั้น เขียน ๕๐ แล วัจ วัจ ญค ุค ถ้า คน ต่าง ประเทศ จะ ให้ กง สุล ปร วั
 โหม เสี่ย เงิน ๒ ชั่ง ตาม กต ทนาย ท้อง น้ำ

ประกาศ มา ณ วัน ศุกร์ เดือน สิบ เข็จ ขึ้น สิบห้า ค่ำ มี เมเยียม สัมฤทธ อดิ
 เปน วันที่ ๒๗๑๘ ใน รัชกาล บัต ยบ นนี้

08/07/2566

012176

ประกาศให้ ผู้ เป็นเจ้าของบ้า ให้ ระวังคนบ้า

มี พระ บรม ราช โอง การ มหาร พระ บรม ราช ธุระ สิบสอง ทัศ ได้ ประกาศ
แก่ ข้า ราชการ ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย แล ราษฎร ทั้ง ปวง ให้ ระวัง ทั่ว กัน ว่า บรรดา
คน ซึ่ง ตั้ง บ้าน เว้น อยู่ใน กำแพง พระ นคร แล นอก กำแพง พระ นคร โดย
รอบ แล ที่ วัด พุ พระ อาราม ซึ่ง ไป มา ตลอด ถึง กัน ถ้า ญาติ พี่ น้อง
บุตร หลาน บ่าว ทาส ของ ผู้ ใด แล ลูก วัด คฤหัสถ์ สามี เณร ศิษย์ ของ พระ
องค์ ไร เสีย จริต เป็น บ้า คลุ้ม คลั่ง ฤา คลุ้ม ตี คลุ้ม ร้าย เป็น คราว ๆ มี อยู่
ก็ ให้ ผู้ นั้น เอาใจ ใส่ รักษา พยาบาล ถัก ซึ่ง ระวัง ให้ แน่นหนา มั่น คง อย่า
ปล่อย ให้ เทียว ไป มา ตาม ล่า พัง ใด ถ้า คน เสีย จริต พลัด แผลง หลบหนี
ไป เมื่อ ใด ก็ ให้ เจ้า ของ บ้าน เจ้า ของ เว้น ญาติ พี่ น้อง ญาติ ผู้ ทุ้ม
คน เสีย จริต ไว้ รักษา นั้น มา ชายัด บอก รูป พระ รณ สัน ฐาน คำ หนัก วิชา อากา
ระ เวร กรม วัง ให้ แน่น นอก แล้ว ให้ กรม วัง จด ทาย ว่า วัน นั้น เดือน นั้น
ปี นั้น คน นั้น ชื่อ นั้น เป็น เจ้า ของ บ้า มา บอก ชายัด ประ คูด ต่อ เวร กรม วัง
เวร นั้น ชื่อ นั้น เป็น ผู้ ใด รับ ชายัด ว่า บ้า จำ ไว้ หนี ไป รูป พระ รณ สัน ฐาน อากา
ระ วิชา คำ หนัก นุ่ง ห่ม อย่าง นั้น แล ให้ เขียน หก ฉบับ แล้ว มอบ ให้ นาย ประ
คูด วิเศษ ไชย ศรี ฉบับ หนึ่ง ประคูด เทวา พิทักษ์ ฉบับ หนึ่ง ประคูด พิทักษ์
บวร ฉบับ หนึ่ง ประคูด สุนทร ทิศา ฉบับ หนึ่ง ประคูด เทวาภิรมย์ ฉบับ หนึ่ง
เอา ไว้ ที่ เวร ชาว วัง ฉบับ หนึ่ง ให้ กับ ผู้ ที่ มา ชายัด ไป ฉบับ หนึ่ง แล
ให้ กรม วัง ผู้ รับ ชายัด เรียก เอา เงิน ค่า ชายัด แต่ บาท หนึ่ง แล จึง ให้

เจ้า ของ บ้าไป บอก ต่อ กรมพระนคร บาลให้ ช่วยตามจับ แต่ ให้ เจ้าของบ้า
 แรง คิด ตาม จับ เสียให้ ไ้ ตัวโดย เร็ว อย่าให้ นิ่ง นอนใจ เสีย ถ้า ญาติ
 พวก พ้อง เหลือ ถ้า ถึง ที่ จะ ระวัง ตุ แล รักษา ก็ ให้ เอาตัว คน เสีย จริต นั้นมา
 มอบ ทนาย ส่ง ให้ กรม พระ นคร บาล ด้วยไปรดเกล้า ฯ พระราชทานเข้า
 หลวงไว้ สำหรับ แจกให้ เลียง คน เสีย จริต ถ้าไม่ มี ผ้า นุ่ง ผ้า ท่ม ให้ กรม
 พระ นคร บาลไป รับ ที่ โรง ทาน มาให้ ทรง พระ กรุณาโปรดไม่ ให้ อด
 ทยาก ชัด สั้น ชนึ่ง ถ้า ญาติ พวก พ้อง รับ คน เสีย จริตไว้ รักษาพยาบาล
 ปลดปล่อย ทั้งไว้ ให้ เทียวไปมาได้ ตาม ลำ พัง ถ้า คน เสีย จริต นั้น เข้า มาใน
 พระบรมมหาราชวัง ถึง ชั้นใน คือ ล่าง เข้ามาใน ประตู พิมารไชยศรี ประตู
 ดุสิตาราม ประตู ศรี สุนทร ประตู องนงคลินลา เจ้าพนักงาน จับได้ ถ้า มี
 สาครวาธ ด้วยให้ ปราบโทษ ญาติ พวก พ้อง ของ คน เสีย จริต เปน เงินตราตาม
 ชั่ง ถ้าไม่มี เครื่องสาครวาธให้ โทษสองชั่งถ้าจับได้ ที่ชั้นกลางคือ ล่วงเข้า
 มา ประตูวิเศษไชยศรี ประตูเทวาพิทักษ์ ประตูรัตนพิศาล ถ้ามีอาวุธให้ปราบ
 โทษสองชั่งถ้าไม่มีอาวุธให้ปราบโทษซึ่งสิบคำถึง ถ้าจับได้ ที่ชั้นนอก คือ
 ล่วงเข้ามาในประตูพิทักษ์บวร ประตูสุนทรทศดา ประตูเทวาภิรมย์ ถ้า มีอาวุธ
 ให้ปราบโทษซึ่งสิบคำถึง ไม่ มี อาวุธให้ ปราบโทษซึ่ง ชนึ่ง ถ้าจับได้ ที่ชั้น
 ภายนอก จัง หวัด พระ บรมมหาราชวัง มี สาครวาธให้ ปราบโทษ ห้าคำถึงไม่มี
 สาครวาธให้ ปราบโทษ สาม คำถึง แล เงิน ค่า ปราบโทษ ทั้ง ปวง นี้ จะ พระ
 ราช ทาน เปน รางวัล แก่เจ้าพนักงานผู้จับ แลให้ กรมมหาดไทย กรม

พระกระลาโหม กรม พระ สัสดี กรม เมือง นาย อำเภอ สังฆการี
 หมาย ประ กาศ แก่ ข้า ราช ภาร ฝ้าย ทหาร พล เวื่อน เจ้า ต่าง กรม เจ้า ยัง
 ไม่ได้ ตั้ง กรม ใน พระบรมมหา ราช วัง ใน พระ บวร ราช วัง แล พระอา
 ราม ใน กำแพง พระ อาราม นอก กำแพง พระ นคร ราษฎร ทุก บ้าน ทุก
 อำเภอ ทั่ว ไป

หมาย ประ กาศ ตี พิมพ์ มา ณ วัน อาทิตย์ เดือน ห้า ขึ้น สิบ ห้า ค่ำ ปี มะ
 นั กษ์ ตรี เอกศก,

เรื่อง คน บ้า ใต้ ฤๅหมาย ลั กษณ อาญา มาตรา ๓๓๕ ข้อ ๘

ประกาศให้ใช้คำว่ากับ แก่ แต่ ต่อ

จงประกาศมา ให้คนเขียนหนังสือทั้งปวงทราบทั่วแล้วสังเกต
 ใช้ให้ถูกในที่ควร จะว่า (กับ) ว่า (แก่) ว่า (แต่) ว่า (แต่) ว่า
 (ต่อ) ว่า (ใน) ว่า (ยัง) จงสังเกตให้แน่แล้วใช้ให้ถูก อย่า
 ให้ปนกับไปทุกแห่ง และอย่ากลัว (กับ) งบ เงินไป ๆ คนสองคน ลาม
 คนขึ้นไป ทำกริยาเหมือน กันใช้ว่า กับ มีนอน กับเมีย มีอยู่กับเมีย
 นายไป กับ บ่าว คนหนึ่ง นั่งพูดเล่น กับ คนหนึ่ง นายไปถูกขา กับ บ่าว บุตร
 ร่วมศอกทุกข์ กับ บิดา มารดา ลูกค้า ซื้อ ขาย กับ ชาวบ้าน ชุนนาง เจรจา
 กับแขก เมือง ลคอนเล่น กับ ตลก คนหนึ่ง วิวาท กับ เพื่อนบ้านผู้ร้าย
 ตีวัน กัน กับ เจ้า เวียง คนโทษไป กับ ผู้คุม อะไรอื่น ๆ เช่น นี้ มากมายนัก
 เอาที่ คนสองคน สามคน ถูกมาก ทำกริยา เลี้ยว กัน ทำด้วย กัน จึง
 ใช้กับ ๆ อนึ่ง ถ้า เป็น ของที่ ไป ด้วย มา ด้วย อยู่ ด้วย ได้ มา ด้วย เสีย
 ไป หายไป ด้วย กัน ก็ ว่า กับ ได้ เหมือนหนึ่ง คนไป กับ ยาม ของตัว
 ไป กับ ค่าย แล บั้น ของตัว ก็ ว่า ได้ คน มา กับ หาย สิ่ง ของ คน แก่ มง
 กับไม้เท้า คน มา กับ ข้าง กับม้า กับโค กับ กระบือ คน อยู่ กับ หีบผ้า
 ทอง เขียวไว้ กับ เงินผ้า กับ เลื่อ อยู่ ด้วย กัน คนได้ มีต มา กับ ตัว ได้ ขวาน
 มา กับ ล้อ ได้ บั้น มา กับ ดินดำ ได้ เถวียน มา กับ วัว หีบไฟ ไหม
 เลี้ยว กับ ผ้า เงิน หายไป กับ ถูก ด้วย กัน ของ กี่ ตี ล้อ ตี คน กี่ ตี อยู่

ด้วยกันไป ด้วย กัน ทำ อะไร ด้วย กัน ต้อง ที่จะ ออก ชื่อ ด้วย กัน ว่า กับได้
 ล้น คือ เงิน กับ ทอง หม้อ เข้า กับ เชิง กราน บังเทียบ กับ ม้า ตกกับโค
 สบายสนตพาย กับ กระบือ นก กับ กวาง ทหาร กับ บัน คน กับ ช้าง ม้า กับ รถ
 โคคัย เกวียน คน กับ รองเท้า ร่ม กับ รองเท้า ช้าง กับ ม้า ลา กับ อุต บุตร์ กับ
 ยีดา ช้า กับ เจ้า เวื่อ กับ คน อะไร ๆ เป็น อัน มาก ที่ไป ด้วย กัน มา ด้วย
 ล้น อยู่ ด้วย กัน ทำ อะไร ด้วย กัน ว่า กับได้ หมด แต่ ถวาย แล ให้ แล ้วย
 แล เรียก เขา บอก เล่า ว่า กับ ไม่ได้ เลย ฯ ทุก เกลา ทุก กระหม่อม ถวาย ใน
 ทรง ใน พระบาท สมเด็จพระ เจ้า อยู่ หัว ถวาย ใน เจ้า ต่าง กรม กำนัน
 ใน ท่าน เลนาบตี ฯ ถวาย พระ พร แต่ พระ เจ้า อยู่ หัว กราบ ทุก พระ รุณา แต่ พระ
 ยาท สมเด็จพระ เจ้า อยู่ หัว กราบ ทุก ต่อ เจ้า ต่าง กรม เจ้า ยัง ไม่ ตั้ง
 กรม เรียบ ต่อ ท่าน เลนาบตี แจ้ง ความ ต่อ ผู้สำเร็จ ราชการ เมือง กรมการ
 พียง ต่อ ลูก ขุน ณ ศาล หลวงให้ ใช้ ระยะเวลา ใน แต่, ต่อ, โดย สมควร นอก กว่า
 ผู้ใช้ แก่ คือ พระ ราชทาน แก่ ให้ แก่ บอก แก่ แจ้ง ความ แก่ ทำ โทศ แก่ ลง
 โทศ แก่ ไคร ๆ อะไร ๆ ว่า ไม่ สุด แล้ว คำ ที่ ต่อ กับ แจ้ง แก่ ร้อง เรียบ แก่ ทำ
 คุณ แก่ ทำ ให้ แก่ บอก ให้ แก่ แจ้ง จำย แก่ เสีย ไป แก่ ลง พระ ราช ษา ญา แก่
 ให้ ปรีย ไทเม แก่ ได้ แก่ เสีย แก่ ไว้ แก่ ไว้ ใจ แก่ ไว้ ความ แก่ เอนตุ แก่ เห็น
 แก่ ให้ ถ้อย คำ แก่ ยอม แก่ โกรธ แก่ ฤษยา แก่ ทรัพย์สิน มรฎก คอก แก่ ทำ ร้าย แก่
 แล เสีย ลิน บน มี ประโยชน์ แก่ มอบ หมายถึง ไว้ ชู ะ แก่ ให้ คิด ให้ พร แก่
 แล แก่ จงมี แก่ ลง สาร แก่ อนุเคราะห์ แก่ ขาย ให้ แก่ ให้ ช้อง แก่ แลอื่น ๆ ที่

คล้าย กัน ให้ว่า แก่อย่า ว่า กั๊บ เลยเหมือน คำ ที่ จะ ควร ว่า แต่ นั้น คือ รั๊บ แต่
ขอแต่ เขาแต่ เรียก เขาแต่ พระราช ทาน แต่ ได้ อนุเคราะห์ แต่ เรียก ภาชี แต่
เขา มาแต่ทั้งแต่ มาแต่ชื่อมาแต่ เรียก เขาแต่ เก๊ย เขาแต่ รั๊ แต่ แลอื่น ๆ ใช้แต่
ใน ที่ว่า ด้วย ต้น ทาง มา

ประกาศ มาวันพฤหัสบดี เดือนนี้ แรมห้าค่ำปี มะแมเอกศก

ประกาศ ด้วย เรื่อง ภาษาลูกหนุผู้ต้องคดี

คดี ทั้ง ปวง ที่ ๑

มี พระ บรม ราช โอง การ มารพระ บัณฑิตสุรสิงหนาท ให้ประกาศ แก่ ข้า หลด ลอง อุดิ พระ บาท ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย แล วาษากร บรรดา อยู่ ใน กรุงเทพมหานคร แล ทัว เมือง ปาก ได้ ฝ่าย เหนือ ทั้ง ปวง ให้ ทราบ ทัว กัน ว่า ธรรมเนียม ตาม พระ ราช กำหนด กฎหมาย ซึ่งมี มา แต่ โบราณ แล ธรรมเนียม ประเทศอื่น ใหญ่ ๆ แล ทุก ประเทศ ใช้ ร่วม กัน ใน การ คัด ลิน ความ ไต ๆ คือ ว่า ด้วย ชาย คน เป็น ทาษา หรือ ลัญญา จ้าง ใช้ การ หรือ ชาย ที่ ดิน แล เรือ แล อื่น ๆ แล ก็ หนี ยืม ดิน แล จำนำ แล เข้า สิ่ง ของ ที่ ดิน โรง เรือ เรือ หรือ สิ่ง เงิน หนี้ เดิม ตก เบย หรือ เงิน ภาษี อากร แล ผัด ผัด ทาน บน โย ยอม แล ลัญญา ใน เหตุ นั้น ๆ ใน กาล นั้น ๆ บรรดา ซึ่ง จะ เชื้อ พัง แต่ ด้วย คำ พูด คำ กล่าว ปากเปล่า ไม่ได้ เพราะ เกง ว่า นาน ไป จะมี วิวาท ทุง เรียง กัน จึง ต้อง มี หนังสือ เป็น สำคัญ ให้ ไว้ ต่อ กัน คือ เป็น ลวกรมธรรม หนังสือ ชาย หนังสือ ลัญญา จ้าง แล เข้า แล ประกัน แล ประทวน แล หนังสือ ลัญญา ผัด ผัด แล คิว รับ ตัว สิ่ง เงิน หนี้ เดิม แล ตก เบย แล ภาษี อากร ย่อม ใช้ มี ชื่อ หมายถึง ลาย มี ผู้ เขียน กำหนด คุก มา ควัน คิน แล ชัด แงง ไต และมี กำหนด หนี บรร ทัก แล ลง ชื่อ ผู้ เขียน ไว้ เป็น พยาน ด้วย ทั้ง ปวง นี้ หนึ่ง หนังสือ อีก พวก หนึ่ง เป็น หนังสือ ซึ่ง เขียน ไว้ เป็น

แมน ยำ ใน โรง ศาล คือ คำ ฟ้อง คำ ให้ การ คำ เทียบ คำ สอด คำ พยาน
ตาม บน ไบ ย่อม ไบ สัตย์ ย่อม มี ธรรม เนียม หัก ผูก เลียบ หมายถึง มือ ไว้ เป็น
สำคัญ ด้วย กัน ทั้ง โจทก์ จำเลย หรือ ผู้ ที่มี ตรา ใช้ ที่ ประทับ ตรา ไว้ เป็น
สำคัญ นั้น ก็ ดี บรรดา หนังสือ ทั้ง ปวง ที่ กล่าว มา นี้ ถ้า มี ใช้ หนังสือ ซึ่ง
ผู้ ต้อง จะ น้อย อด ปลอม ทำ ควร คัด คำน เลียบ ได้ แน่ นอน แล้ว ก็ ย่อม เป็น
ประมาณ ใน การ ตัด สิน คดี ความ ทุก เรื่อง ทุก ราย ดี กว่า พยาน อัจฉริยะ ซึ่ง
เป็นที่ รัง เกียจ ว่า จะ ซัก ซอม แล มี ชน เจริ ใน การ ตาม นั้น ๆ แต่ บัด นี้ มี ผู้
ร้อง ถวาย ฎีกา เนื่อง ๆ ต่อ ผู้ หนังสือ ซึ่ง จะ เป็น ประมาณ ใน การ นั้น ใน
เรื่อง ฎีกา นั้น กล่าว ความ ต่าง ๆ ว่า ส่ง เงิน แล้ว ไม่ ได้ สารกรม ธรรม คืบ มา
บ้าง เมื่อ ส่ง เงิน เป็น เอก เทศ แล้ว หา ได้ สลัก หลัง สารกรม ธรรม ไว้ ไม่
บ้าง ไม่ ได้ หนังสือ ประทวน มา บ้าง ได้ ส่ง เงิน แล้ว มาก ได้ คับ รับ
ซึ่ง ผู้ รับ ทำให้ ว่า ได้ ส่ง เงิน แล น้อย บ้าง บาง พวก ว่า ตัว ไม่ ยอม ทำ
หนังสือ สาร กรม ธรรม แล ประกัน แล ประทวน มี ผู้ คุม เหนง ชู่ เขียว หรือ เขียว
ดี จำ ของ บังคับ ให้ ทำ จึง ต้อง จำ ใจ ทำ บ้าง บาง พวก ซึ่ง ต้อง คัด ใน
โรง ศาล กล่าว ว่า ตัว ให้ การ อย่าง หนึ่ง แต่ เสมียน ไม่ เขียน ตาม คำ ให้
การ แล เปลี่ยน แปลง แต่ง ด้อย คำ ลำนวน เตา เอง บ้าง แล ว่า ตัว ไม่ ยอม ทำ
ตาม บน แล ผิด แล ไบ ย่อม ตระลาการ บังคับ คุม เหนง ให้ ทำ จึง ต้อง ทำ
บ้าง เมื่อ มี ผู้ มา กล่าว อย่าง นี้ ร้อง อย่าง นี้ เนื่อง ๆ การ ก็ ปรากฏ ว่า
ผู้ กล่าว นั้น จะ ตัด เลียบ ไม่ ได้ เชื้อ หนังสือ ที่ ใช้ เป็น ประมาณ ทั้ง ปวง

นั้นได้ แล้ว จะ ขอให้ สืบ แต่ พยาน ซึ่ง เป็น ที่ รังเกียจ ว่า ผู้ นั้น จะ ได้ ชัก ซ้อม
 ไว้ ก็ ดี จะ ชัก ให้ เน้น ซ้ำ ให้ ยืด ยาว ไป ไม่ รู้ แล้ว ลง ก็ ดี เพราะ ฉะนั้น จึง
 มี พระ บรม ราช โองการ ให้ ประกาศ ให้ ทราบ ทัว กัน ว่า ตั้ง แต่ นี้ สืบ ไป
 ถ้า ตัว ทาย แล ลูก หนุ่ย จะ ส่ง เงิน ค่า ตัว แล เงิน กู้ ต่อ นาย เงิน เมื่อ วัน ไต
 เวลา ไต ก็ ให้ ขอ สาร กรมธรรม หนังสื ประกัน มา ให้ พริ้ม แล้ว จึง ส่ง
 เงิน เปลี่ยน ถัน กับ หนังสื สำคัญ นั้น ให้ ทันทิ อย่า ให้ มี เหตุ ที่ จะ ว่า ยัง ไม่
 ได้ ส่ง ได้ ถ้า นาย เงิน ว่า สาร กรมธรรม หาย หรือ อยู่ ไกล ก็ ให้ ขอ
 เปน หนังสื ประทาน มา เปน สำคัญ ได้ แล้ว จึง ส่ง เงิน ให้ ถ้า ส่ง ตก
 เบี้ย ต่อ ท่าน ก็ ให้ สลัก หลัง สาร กรมธรรม ใน เวลา นั้น อย่า ละเลย ไว้ ให้ ล่วง
 วัน ล่วง เวลา ไป ถ้า ไม่ ได้ สาร กรม ธรรม มา สลัก หลัง ก็ จง ขอ เขา ประทาน
 เปน ใบ รับ มา เปน สำคัญ ถ้า เปน การ จำนำ การ เข้า ที่ ดิน เรือน แล โรง
 แล เรือ ก็ ให้ มี หนังสื สำคัญ ต่อ กัน เมื่อ รับ เมื่อ ส่ง นั้น ให้ แน่ นอน
 อึ้ง ใน การ รับ การ ส่ง เงิน ภาษี อากร ก็ ให้ ใช้ ตัว ใช้ ฎีกา ต่อ กัน ให้
 ถูก ต้อง กับ การ จริง ถ้า ไม่ ได้ ตัว ไม่ ได้ ฎีกา ถูก ต้อง กับ รวย เงิน ก็
 อย่า เพื่อ ให้ รับ ให้ ส่ง เงิน ต่อ กัน ก่อน ผู้ ไต พวก ไต ถ้า เชื้อ กัน ยัง ไม่
 ได้ สาร กรม ธรรม คั้น หรือ ประทาน หรือ หนังสื ประ กัน แล ตัว แล ฎีกา
 รับ ใน เวลา พร้อม ตั้ง บังคับ มา นั้น ได้ ส่ง เงิน ไป ก่อน แล้ว เมื่อ นาย เงิน
 ผู้ รับ เงิน เฉียง ว่า ยัง ไม่ ได้ เขา สาร กรม ธรรม แล หนังสื ชาย หนังสื
 จำนำ ออก ลู กี้ ก็ เรียก เขา ตัว เขา ฎีกา เปน สำคัญ แต่ ผู้ ว่า ส่ง เงิน แล้ว นั้น ไม่

ได้ ก็ ตี ตระลาการ ที่ ทำ ตาม พระ ราชกั หนด กฎหมาย ก็ จะ ตัด ลิน เอา ตาม
 ลาร กรรมธรรม แล คัว แล ฎีกา ซึ่ง มี แล ไม่ มี นั้น ผู้ เจ้า คดี จะ เกียง พอ อัง
 พยาน ชักการ ให้ เนิน ซ้ำ ด้วย ล้า นวน ใน คดี ต่าง ๆ นั้น ไม่ ควร ตระลาการ จะ
 ทำ ตาย เลย อนึ่ง ใน หนังสือ ลาร กรรมธรรม ขาย แล กุ แล สัจญา จำนำ ซื่อ
 ขาย ห้าม อย่า ให้ เอา ชื่อ ผู้ อื่น มา ใส่ แทน ผู้ โท เป็น เจ้า ของ ทรัพย์สิน ก็ ให้
 ใส่ ชื่อ ผู้ นั้น เอง ตรง ๆ ถ้า ใน หนังสือ เป็น ชื่อ ของ ผู้ โท ก็ จะ ตัด ลิน เป็น
 ของ ผู้ นั้น ที่ มี ชื่อ ใน หนังสือ ถ้า จะ กล่าว ว่า ผู้ ทำ หนังสือ ปลอม ตัว ไม่ ได้
 เขียน ไม่ ได้ ทำ ไม่ ได้ จึง ไม่ ได้ วน ให้ ผู้ อื่น เขียน ถ้า ไม่ ได้ รั้ ไม่ ได้ เห็น
 เลย จริง ๆ จะ คัด ค้าน ตั้ง นี้ แล เดิม ก็ ค้าน ได้ ต้อง ลีบ เอา ความ จริง แล
 พยาน แล ลอบ ลาย มือ ผู้ เขียน แล อูบาย ที่ ชอบ อย่าง อื่น ๆ ถ้า ตัว ภาษ ยอม
 ทำ แล ภาย หลัง กลับ ต่อสู้ เป็น ล้า นวน ว่า มี ผู้ คุม เเทง ชู เชิญ หรือ เขียน ตี
 จำ ของ มังคัม ให้ ทำ จึง ต้อง จำใจ ทำ ตั้ง นี้ ไม่ ได้ เลย อนึ่ง ผู้ ต้อง คดี ใน
 โโรง ศาล เมื่อ ตัว ให้ การ เลมี ยน เขียน ถ้อย คำ แล ้ ลอบ เทียบ แล ้ อ่าน ให้
 โจทก์ จำเลย พัง ทั้ง สอง ฝ่าย ตาม เรื่อง คดี นั้น โจทก์ จำเลย พัง ว่า ถูก ต้อง
 ตี แล ้ ก็ เป็น ตี ถ้า โจทก์ จำเลย ไม่ รั้ หนังสือ หรือ สิ่ง ลั ย คิด โจ เลมี ยน ว่า
 ไม่ เขียน ตาม คำ ให้ การ แล ้ เปลี่ยน แปลง แดง ถ้อย คำ ล้า นวน เขา เอง ก็
 จง ขอ ให้ เอา หนังสือ ที่ เลมี ยน เขียน ไว้ นั้น ให้ คน อื่น ๆ ที่ อยู่ ใน ที่ นั้น อ่าน
 ลอบ ดู ให้ หลาย เทียว ฝ่าย ตระ ลา การ แล เลมี ยน ก็ ต้อง ยอม ให้ ลุ ก ความ
 ลอบ ล้า นวน จน ถึง สิ่ง ลั ย หรือ ให้ ตระ ลาการ เลมี ยน หาก คน อื่น ๆ มา อ่า น

ชอบ ให้ลูกความ พัง จน ลูก ความสิ้น ลงสย แล้ว จึง ให้ผูก ทนิก เลียบ หมายถึง มือ
 ไว้ ลูก ความ ผู้ โท ได้ยอมทนิก เลียบ หมายถึง มือ แล้ว ก็ต้องรับว่าคำนั้น
 เป็น คำ ของ ตัว เอง ไม่ได้ถ้า ลูก ความ จับ ได้ ว่า เสมียน เขียน ไม่ถูก ต้อง
 กับ ความ ที่ ตัว ให้ การแน แล้ว ก็ ให้ ค่อ ว่า ขึ้น ให้ เสมียน เขียน ให้ ลูก
 ต้อง คาม คำ ของ ตัว แล้ว จึง ให้ เสมียน จดหมาย ไว้ ใน ท้าย เป็น สำคัญ ว่า ได้
 ค่อ ว่า แล้ว ผูก ทนิก เลียบไว้ ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย ผู้ ที่ มี ครา ประทับ คราไว้ เป็น
 สำคัญ ถ้า เวลา จวน คำ จวน เลิก ยัง คิด ใจ เสมียน แก่ จำนวน ยังไม่ แล้ว ถ้า
 จะ ต้อง ผูกไว้ ก็ ให้ มีจดหมาย ไว้ ใน สมุด นั้น ว่า คำ นี้ ลูก ความ ยังไม่ ชอบ
 ใจ ว่า ลูก ต้องแต่จะ ต้อง แก่ อยู่ แล้ว จึง ผูก เข้า ไว้ เอ็ด ถ้าได้ ทนิก
 เลียบ หมายถึง มือ ไว้ หรือ ประทับ ครา แล้ว ภาย หลัง ตัว จะ ร้อง คิด ใจ เสมียน
 นั้น อีก ไม่ ได้ ถ้านาย เงิน คิด จะ ข้อ ตัว ทาษ แล ลูก หนึ่ ด้วย อบาย อย่าง
 โด อย่างหนึ่ง หรือคุม เหนง ชู่ เขิญเขียนคัจำจง ให้ ตัวทาษแลลูกหนึ่ทำ สาร
 กรม ชนม แล แล ประทวน แล ลัญญา ตัวทาษ แล ลูก หนึ่ ไม่ ยอม ทำ ก็ ตี
 ถ้า ทะระ ลากา หรือ เสมียน ผู้คุม คุม เหนง ขึ้น ใจ ลูก ความ เปลี่ยน แปลง ถ้อย
 คำ จำนวน ก็ ตี หรือ เสมียน ตี บังคับ ให้ ทำ ทาน บน แล ผัด นัด แล ไยยอม
 ตัว ไม่ ยอม ทำ ก็ ตี ก็ ให้ ตัว ทาษ แล ลูก หนึ่ แล ผู้ต้อง คดี นั้น ร้อง เวียน
 ต่อ พระ ยาเพ็ชรพิ ไชย แล พระยา อภัยรณฤทธิ ใน สาม วัน เจ็ด วัน ได้มี
 พระ บรม ราชโอง การ คำว่าสั่ง ไว้ แล้ว คชย ชำระ ให้ อย่าง รช ชำ ถ้า ชำระ
 ได้ ความว่า เป็นการ คุม เหนง ชู่ เขิญ หรือ เขียน คัจำจง บังคับ ให้ ทำ สาร

กรรมกรรมแล ประกันแลประ ทวน ลัญญาแล หนึ่งคือ คำให้ การ ผิด แลทานบน มี
 ซอยแล ผัด แล โย ยอม มี ซอบ ฉนั้น จึงจะ ให้ ปรับ โทษ มี โทษ แก่ ผู้บ้ง คับ
 นั้นตามโทษานุโทษ ถ้าแค่ เดิมตัว ผู้นั้น ๆ ไม่ ยอม ทำ หนึ่งคือ สาร กรรม กรรม
 แล ประ กัน แล ประ ทวน แล หนึ่งคือ ลัญญา แล ทาน บน แล ผัด แล โย ยอม ให้
 แล้ว ถ้า มี ผู้คุมเหง เว่งรัต ให้ ทำ คั๋ว จะ มา ร้อง ใน สาม วัน ใน เจ็ด วัน แล
 ไม่ มา ร้อง ต่อ พระยาเพ็ชรพิไชย พระยาอภัยภวนฤทธิ ใน สาม วัน เจ็ด วัน
 แล้ว ได้ ยอม ทำ หนึ่งคือ นั้น ๆ ให้ แล้ว ภาย หลัง มี ลำนวน ต่อ ดู ว่า ท่าน บ้ง
 คับ ให้ ทำ จึง ต้อง จำใจ ทำ ท่าน คุมเหง ให้ ยอม จึง ต้อง จำใจยอม จะกล่าว
 แก่ ตัว ตั้ง นี้ ไม่ ได้ คง จะ ตักสิน ให้ ผู้นั้น เปน แพ้ หนึ่งคือ ที่ ผู้นั้น ทำ หรือ
 ที่ ลง ชื่อ หมาย ลาย มือ แล ประทับ ดวง ตรา แล ชีต หมาย แกลง ไต่ไว้
 นั้น แล เปน ประมาณ

ประกาศ มา ณวัน พฤษศมิ์ เดือน ห้า ขึ้นสิบห้า ค่ำ ปี วอก ยัง เปน
 ออกคุด เปน วันที่ ๓๓๐๒ ราช กาล บั จุ บั นี้

ประกาศว่าด้วยเป็นทฤษฎี ลักษณ์ แล คอง คติ ที่ ๒

มี พระบรมราชโองการ มหาราช พระ บัณฑิต สุนทรสิงหนาท ให้ประกาศ
แก่ ข้า ทูล ของ ฤดี พระ บาท ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย แล ราษฎร บรรดา อยู่ใน กรุง
เทพ ฯ แล หัว เมือง ปาก ใต้ ฝ่าย เหนือ ทั้ง ปวง ให้ ทราบ ทัก กัน ว่า ธรรมเนียม
นิยม ตาม พระ ราช กำหนด กฎหมาย ซึ่งมี มา แต่ โบราณ แล ธรรมเนียม
ประเทศ ขึ้นใหญ่ ๆ แล ทุก ประเทศ ใช้ ร่วม กัน ใน การ คัด ดิน ด้ ความ
ดี ๆ คือ ว่า ด้วย ชาย คน เป็น ทาษ หรือ สัญญา จ้าง ใช้ การ หรือ ชาย
ที่ ดิน แล เวือ แล อื่น ๆ แล กู้ ทุน แล ยืม สิน แล จำ นำ แล เข้า สิ่ง ของ ที่ ดิน
โรง เวือ เวือ หรือ สิ่ง เงิน หนี้ เดิม ดอก เบี้ย หรือ เงิน ภาษี อากร แล
ผิด นัด ตาม บน โฉนด แล สัญญา ผิด นัด ใน การ นั้น ๆ บรรดา ซึ่ง
จะ เชื้อ พัง แต่ ด้วย คำ พุด คำ กล่าว ปาก เปล่า ไม่ได้ เพราะ เกรง ว่า นาน ไป จะ
มี วิวาท ทุ่ง เดียง กัน จึง ต้อง มี หนังสือ เป็น สำคัญ ให้ ไว้ คอย กัน คือ
เป็น หนังสือ สार กรมธรรม หนังสือ ชาย หนังสือ สัญญา จ้าง แล เข้า แล ประ
กัน แล ประ ทวน แล หนังสือ สัญญา ผิด นัด แล คำ รับ คำ สิ่ง เงิน หนี้ เดิม
แล ดอก เบี้ย แล ภาษี อากร ย่อม ใช้ มี ชื่อ หมาย ลาย มือ ผู้ เขียน กำหนด คุก
มาด วัน คิน แล ชิด แง่ ใด แล มี กำหนด นับ บรรทัด แล ลง ชื่อ ผู้ เขียน ไว้
เป็น พยาน ด้วย ทั้ง ปวง นี้ หนึ่ง หนังสือ อีก พวก หนึ่ง เป็น หนังสือ
ซึ่ง เขียน ไว้ เป็น แม่น ย่า ใน โฉนด คาล คือ คำ พ้อง คำ ให้ การ คำ เทียบ คำ ลอบ

คำ พยาน ทาน บน โขยอม โข ลัดยี่ ย่อมมี ธรรม เนียม หยิก ผูก เล็บ หมายถึง
มือไว้ เป็น สำคัญ ด้วย กัน ทั้งสองใจทยี่จำเลย หรือผู้ที่มี คราใช้ ก็ประทับครา
ไว้ เป็น สำคัญ นั้น ก็ ตี บรรดา หนังสือ ทั้ง ปวง ที่ กล่าว มา นี้ ถ้า มี ใช้
หนังสือ ซึ่ง ผู้จะ ฆอดณ ปลอม ทำ ควรร คัด คำน เลียบได้ แน่ นอก แล้ว ก็ยอม
แปล ประมาณใน การ คัด ลิน คดี ความ ทุก เรื่อง ทุก ราย ตี ถว่า พยาน อ้าง ลืม
ซึ่ง เป็น ที่ รัง เกียจว่า จะ ชัก ซ่อม แล มี ชื่น เียงใน การ ตาม นั้น ๆ แต่ บัด นี้
มี ผู้ร้อง ถวาย ฎีกา เนื่อง ๆ ต่อ สู้ หนังสือ ซึ่ง จะ เป็น ประมาณ ใน การนั้น ใน
เรื่อง ฎีกานั้น กล่าว ความ ต่าง ๆ ว่า ส่ง เงิน แล้วไม่ ได้ สาร กรม ธรรม คิน มา
บ้าง เมื่อ ส่ง เงิน เบิน เอก เทศ แล้ว หา ได้ สลัก หลัง สาร กรมธรรมไว้ ไม่
บ้าง ไม่ ได้ หนังสือ ประ ทวน มา บ้าง ได้ ส่ง เงิน แล้ว มาก ได้ คับ รับ
ซึ่ง ผู้รับ ทำ ให้ ว่า ได้ ส่ง เงิน แต่ น้อย บ้าง บาง พวก ว่า ตัวไม่ ยอม ทำ
หนังสือ สาร กรมธรรม แล ประ ถัน แล ประ ทวน มี ผู้ คุม เ هنگ ชู เชิญ หรือ
เขียน ตี จำ ของ บัง คับ ให้ ทำ จึง ต้อง จำ ใจ ทำ บ้าง บาง พวก ซึ่ง ต้อง คดี
ใน โรง ศาล กล่าว ว่า ตัว ให้ การ อย่าง หนึ่ง แต่ เสมียน ไม่ เขียนตาม คำ ให้ การ
แล้ว เปลี่ยน แปลง แต่ง ถ้อย คำ ลำนวน เอา เอง บ้าง แล ว่า ตัวไม่ ยอม ทำ
ทาน บน แล ผัด แล โขยอม ตระ ลา การ บัง คับ คุม เ هنگ ให้ ทำ จึง ต้อง มี ้าง
เมื่อ มี ผู้มา กล่าว อย่าง นี ร้อง อย่าง นี เนื่อง ๆ การ ก็ ปรากฏว่า ผู้กล่าว
นั้น จะ คัด เลียบไม่ ได้ ให้ เชื้อ หนังสือ ที่ ใช้ เป็น ประมาณ ทั้ง ปวง นั้น ได้ แล้ว
จะ ขอ ให้ ลืม แต่ พยาน ซึ่ง เป็น ที่ รัง เกียจว่า ผู้ นั้น จะ ได้ ชัก ซ่อมไว้ ก็ ตี

จะ ชักให้แน่น ข้าให้ยืต ยาวไปไม่รู้ แล้วลง ก็ดี เพราะฉะนั้น จึง มี พระ
 บรม ราชโอง การให้ ประ กาศให้ ทราบ ทัว กัน ว่า ตั้ง แต่ นี้สืบไป ถ้า ตัว ทาษ
 แล ตุก หน จะ ส่ง เงิน ค่าตัว แด กุ เงิน ต่อ นาย เงิน เมื่อวัน ไตเวลา ไตก็ ให้ ขอ
 สวรร กรม ธรรม หนึ่ง ลือ ประ กัน มา ให้ พร้อม แล้ว จึง ส่ง เงิน เปลี่ยน กัน กับ หนึ่ง
 ลือ สำคัญ นั้น ให้ ทั้น ที่ อย่า ให้ มี เหตุ ที่ จะ ว่า ยัง ไม่ ได้ ส่ง ได้ ถ้า นาย เงิน
 ว่า สวรร กรม ธรรม หาย หรือ อยู่ โกล ก็ ให้ ขอ เป็น หนึ่ง ลือ ประ ทาน มา
 เป็น สำคัญ ได้ แล้ว จึง ส่ง เงิน ให้ ถ้า ส่ง ตก เมีย ต่อ ท่าน ก็ ให้ สลัก
 หลัง สวรร กรม ธรรม ใน เวลา นั้น อย่า ละ เลยไว้ ให้ ล่วง วัน ล่วง เวลา ไป ถ้า ไม่
 ได้ สวรร กรม ธรรม มา สลัก หลัง ก็ จง ขอ เขา ประ ทาน เป็น ไบรับ มา เป็น
 สำคัญ ถ้า เป็น การ จำ นำ เขา ที่ ดิน เวื่อน แล โรง แล เวื่อ ก็ ให้ มี หนึ่ง
 ลือ สำคัญ ต่อ กัน เมื่อ รับ เมื่อ ส่ง นั้น ให้ แน่น อน หนึ่ง ใน การ รับ การ ส่ง
 เงิน ภาษ อากร ก็ ให้ ใช้ ตัว ใช้ ฎีกา ต่อ กัน ให้ ถูก ต้อง กับ การ จริง ถ้า
 ไม่ได้ ตัว ไม่ได้ ฎีกา ถูก ต้อง กับ ราย เงิน ก็ อย่า เพื่อ ให้ รับ ให้ ส่ง เงิน
 ต่อ กัน ก่อน ผู้ ไต พวก ไต ถ้า เชื่อ กัน ยัง ไม่ ได้ สวรร กรม ธรรม คั้น
 หรือ ประ ทาน หรือ หนึ่ง ลือ ประ กัน แล ตัว แล ฎีกา รับ ใน เวลา พร้อม กัน
 บัง คับ มา นั้น ได้ ส่ง เงิน ไป ก่อน แล้ว เมื่อ นาย เงิน ผู้รับ เงิน เดียง ว่า ยัง
 ไม่ ได้ เขา สวรร กรม ธรรม แล หนึ่ง ลือ ชาย แล หนึ่ง ลือ จำ นำ ออก สู้ ก็ ที่
 เรียก เขา ตัว เขา ฎีกา เป็น สำคัญ แต่ ผู้ว่า ส่ง เงิน แล้ว นั้น ไม่ ได้ ก็ ที่
 พระลาการ ที่ ทำ ตาม พระ ราช กำหนด กฎหมาย ก็ จะ คัด ดิน เขา ตาม สวรร

กรม ธรรม แล ตัว แล ฎีกา ซึ่งมี แลไม่มี นั้น ผู้เจ้า คิด จะ เกียง พอ อ้าง
พยาน ชัก การให้ เน้น ข้ำ ด้วย สำ นวน ใน คดี ต่าง ๆ นั้นไม่ ควร ตระ ลา การ
จะ ทำ ตาม เลย อนึ่ง ในหนังสือ สวรร กรม ธรรม ชาย แล กุ แล ลัญญา จำนำ
ชื่อ ชาย ห้าม อย่าให้ เอา ชื่อ ผู้อื่น มาใส่ แทน ผู้ใด เป็น เจ้าของ ทพพิ
ก็ให้ ใส่ ชื่อ ผู้นี้ เอง ตรง ๆ ถ้า ในหนังสือ เป็น ชื่อ ของ ผู้ใด ก็ จะ ตัด ลิน
เป็น ของ ผู้นั้น ที่มี ชื่อ ในหนังสือ ถ้า จะ กล่าว ว่า มี ผู้ทำ หนังสือ ปลอม
ตัวไม่ ได้ เขียนไม่ ได้ ทำไม่ ได้ จ้างไม่ ได้ วาน ผู้อื่น เขียน ถ้าไม่ ได้ รั
ไม่ได้ เห็น เลย จริง ๆ จะ คิด คำน ตั้ง นี้ แต่ เดิม ก็ คำน ได้ ต้อง ลับ เอา ความ
จริง แต่ พยาน แล สอบ ลาย มี ผู้เขียน แล อูบาย ที่ ชอบ อย่าง อื่น ๆ ถ้า
ตัว ทาษ ยอม ทำ แล้ว ภาย หลัง กลับ ต่อ ลู เป็น สำ นวน ว่า มี ผู้คุม เหวง ชู เชิญ
หรือ เขียน ตี จำ จอง มัง คับ ให้ ทำ จึง ต้อง จำใจ ทำ อย่าง นี้ ไม่ ได้ เลย อนึ่ง
ผู้ที่ ต้อง คิด ใน โงง ศาล เมื่อ ตัว ให้ การ เสมียน เขียน ถ้อย คำ แล้ว ชอบ
เทียบ แล้ว อ่าน ให้ โจทก์ จำเลย ฟัง ทั้ง สอง ฝ่าย ตาม เรื่อง คดี นั้น โจทก์
จำเลย ฟัง ว่า ถูก ต้อง ดี แล้ว ก็ เป็น ดี ถ้า โจทก์ จำเลย ไม่ รั หนังสือ หรือ
ส่ง สย ตัดใจ เสมียน ว่า ไม่ เขียน ตาม คำ ให้ การ แล้ว เปลี่ยน แปลง แต่ง
ถ้อย คำ สำนวน เอา เอง ก็ จง ขอให้ เอา หนังสือ ที่ เสมียน เขียน ไว้ นั้น ให้ คน
อื่น ๆ ที่ อยู่ ใน ที่ นั้น อ่าน สย ตู ให้ หลาย เทียว ฝ่าย ตระ ลา การ แล
เสมียน ก็ ต้อง ยอม ให้ ลุง ความ สย สำนวน จน ล้น ดั่ง สย หรือ ให้ ตระ ลา
การ แล เสมียน หา คน อื่น ๆ มา อ่าน สย ให้ ลุง ความ ฟัง จน ลุง ความ ล้น

สงสัย แล้วจึงให้ผูกหยิก เล็บหมาย มือไว้ ลูกความ ผู้ใดได้ยอมหยิก
 เล็บ หมาย มือ แล้ว ก็ต้องรับ ว่า คำนั้น เป็น คำของ ตัว เองไม่ได้ ถ้า
 ลูก ความ จับได้ว่า เสมียนเขียนไม่ ถูก ต้อง ก็ ความ ที่ ตัว ให้ การแม่แล้ว
 ก็ ให้ ต่อ ว่า ชื่น ให้ เสมียน เขียนให้ ถูก ต้อง ตาม คำ ของ ตัว แล้ว จึง ให้
 เสมียน จด หมายไว้ ใน ท้าย เป็น สำคัญ ว่า ได้ ค่อ ว่า แล้วผูกหยิก เล็บไว้ ด้วย
 ก้น ทั้ง สอง ฝ่าย ผู้ ที่ มี ครา ประ ทับ คราไว้ เป็น สำคัญ ถ้า เวลา จวน
 คำ จวน เลิก ยัง คิดใจ เสมียน แก่ ล้านวน ยังไม่ แล้ว ถ้า จะ ต้อง ผูกไว้
 ก็ ให้ จด หมายไว้ ใน สมุด นั้น ว่า คำนี้ ลูก ความ ยังไม่ ชอบใจ ว่า ถูก
 ต้อง แท้ จะ ต้อง แก่ อยู่ แล้ว จึง ผูก เข้าไว้ เกิด ถ้า ได้ หยิก เล็บ หมาย มือ
 ไว้ หรือ ประ ทับ ครา แล้ว ภาย หลัง ตัว จะ ร้อง คิดใจ เสมียนนั้นอีกไม่ได้ ถ้า
 นาย เงิน คิดจะ ผิด ตัว ทาษ แล ลูก หนุ ด้วย อูบาย อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง
 หรือ คุม เห่ง ชู่ เซ็ญ เขียน ตี จำ ของ ให้ ตัว ทาษ แล ลูก หนุ ที่ ทำ สาร กรมธรรม
 แล ประ ทวน แล ลัญญา ตัว ทาษ แล ลูก หนุ ไม่ ยอม ทำ ก็ ตี ถ้า ระยะเวลา
 การ หรือ เสมียน ผู้ คุมคุม เห่ง ชื่น ใจ ลูก ความ เปลี่ยน แปลง ด้อย คำ ล้านวน ก็ ตี
 หรือ เขียน ตี บัง คับ ให้ ทำ ทาน บน แล ผัด แล โย ยอม ตัว ไม่ ยอม ทำ ก็ ตี ก็
 ให้ ตัว ทาษ แล ลูก หนุ แล ผู้ต้อง คดี นั้น ร้อง เวียน ต่อ พระยา เพ็ชรพิไชย
 แล พระยา อภัย วัฒนฤทธิ ใน สาม วัน เจ็ด วัน ได้ มี พระ บรมราช โองการ
 ตำรับสั่งไว้ แล้ว คอย ชำระ ให้ ยำ รอ ชำ ถ้า ชำระ ได้ ความ ว่า เป็น การ
 คุม เห่ง ชู่ เซ็ญ หรือ เขียน จำ ของ บัง คับ ให้ ทำ สาร กรม ธรรม แล ประ

กัน แล ประ ทาน แล สัจญา แล หนังสือ คำให้ การ ผิด แล ทาน บน มิชอบ
 แล ผด แล โย ยอม มิ ชอบ นั้น จึง จะให้ ปรับ โทษ มิ โทษ แต่ ผู้ บัง คับ นั้น
 ตาม โทษานุ โทษ ถ้า การที่ คุม เห่ง ให้ ทำ หนังสือ สาร กรมธรรม ประ กัน
 ประ ทาน แล สัจญา ทาน บน โย ยอม แล หนังสือ ผิด นิด แล คิว ฎีกา ดัง
 นั้น เปน โย ใน หัว เมือง ตั้งแต่ เมือง นนทบุรี เมือง นคร เขื่อน ชันร์ ออกไป
 ก็ ให้ ผู้ ตอง คุม เห่ง ทำ หนังสือ จะ ไม่ ยอม ทำ นั้น ไป ร้อง แก่ ผู้ สำ เร็จ ราช
 การ เมือง แล กรม การ ถ้า ผู้ สำ เร็จ ราช การ เมือง กรม การ คุม เห่ง ตั้ง
 เอง ก็ ให้ ผู้ ตอง คุม เห่ง นั้น ร้อง อุตธรณ์ นำ โรง กล่าว โทษ ผู้ คุม เห่ง ให้
 ทำ หนังสือ ถ้า ผู้ ไต่ ร้อง อุตธรณ์ ตั้ง นั้น แล้ว คดี เติม ให้ งัด ไว้ ให้ บอ ก มา
 ยัง กรุง เทพ มหา นคร ถ้า ผู้ คุม เห่ง ให้ ทำ หนังสือ มิ ใช ผู้ สำ เร็จ ราช การ
 เมือง กรม การ ก็ ให้ ผู้ สำ เร็จ ราช การ เมือง กรม การ ชำระ ให้ ถ้า ชำระ
 ไม่ ตก ลง ให้ บอ ก มา ยัง กรุง เทพ มหา นคร ถ้า ผู้ ชั่ง คุม เห่ง ผู้ อื่น ให้
 ทำ หนังสือ นั้น จำ ของ กัก ชั่ง ผู้ ที่ ตัว จะ ให้ ทำ หนังสือ นั้น ไว้ มา ร้อง ไม่
 ได้ ก็ ให้ ผู้ ตอง จำ ของ กัก ชั่ง จ้าง วาน อ้น วอน หา ผู้ อื่น มา ร้อง แทน
 ตัว เถิด ทั้ง ใน กรุง เทพ มหา นคร แล หัว เมือง โย การ ที่ ร้อง อย่าง นี้ อย่า ให้
 ผู้ รับ ฟ้อง อย่า เลือ ก ว่า ญา ตี ของ เจ้า คดี หรือ ไซ ญา ตี ความ เเรื่อง เดียว กัน
 หรือ ต่าง เเรื่อง ตาม กฎหมาย ใน คดี อื่น ๆ เลย ใน การ อย่าง นี้ อย่า ให้
 ผู้ ว่า มา ร้อง แทน นั้น เก็บ เอา คดี ของ ผู้ อื่น มา ว่า สุด แต่ ตัว ผู้ ตอง จำ
 ของ ควบ คุม กัก ชั่ง ให้ ทำ หนังสือ นั้น ได้ แล้ว ถ้า ผู้ นั้น รับ ว่า ให้ ผู้ นั้น มา

ร้องจริง ผู้มา ร้อง แทน ก็ ลั่น ฐระ ให้ กระจา การไป ่งง เขา ตัวผู้
ต้อง คุม เหวง ให้ ทำ หนังสือ นั้น มา ว่า คดี ของตัว กระจา ไทษ ต่อ สู้ กับ ผู้คุม เหวง
นั้น ไป เกิด ถ้า แต่ เดิม ตัว ผู้ นั้น ๆ ไม่ ยอม ทำ หนังสือ สาร กรม ธรรม แล
ประ กั้น แล ประ ทวน แล หนังสือ สัญญา แล ทาน บน แล ผัด แล โข ยอม
ให้ แล้ว ถ้า มี ผู้ คุม เหวง เหวง วัต ให้ ทำ ควร จะ มา ร้อง แล ให้ ผู้ อื่น มา
ร้อง แทน ใน สาม วัน ใน เจ็ด วัน แล ไม่ มา ร้อง แล ไม่ ให้ ผู้ อื่น มา ร้อง ต่อ พระ
ยา เพ็ชร พิ ไชย พระยา อภัย รัตน ฤทธิ หรือ หัว เมือง ไม่ ร้อง แล ไม่ ให้
ผู้ อื่น มา ร้อง แทน ร้อง อุต ธรณ นำ โรง ตาม หัว เมือง นั้น ๆ ภาย หลัง มี
สำนวน ต่อ สู้ ว่า ท่าน บัง คับ ให้ ทำ จึง ต้อง จำ ใจ ทำ ท่าน คุม เหวง ให้ ยอม
จึง ต้อง จำ ใจ ยอม จะ กล่าว แก่ ตัว ตั้ง นี้ ไม่ ได้ คง จะ คัด ลิน ให้ ผู้ นั้น แพ้
หนังสือ ที่ ผู้ แพ้ นั้น ทำ หรือ ที่ ลง ชื่อ หมาย ตาย มี ชื่อ แล ประ ทัษ ตรา แล ชีต
หมาย แงง ไต่ ไว้ นั้น เปน ประ มาณ

ประกาศ มา ณ วัน ๕ เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ยี่วอก ยัง เปน เอก คค เป็น
วันที่ ๓๓๐๒ ใน ราช กาล ประ จุ บัน นี้

พระราชบัญญัติฉบับนี้ อยู่ใน กฎหมาย ท้องน้ำรัชกาลที่ ๔ ได้
 เอา มาพิมพ์ไว้ แต่เฉพาะ ว่า ด้วย การ ทางบก ส่วน ว่า ด้วย ทางน้ำ นั้น
 ได้ มี อยู่ใน พระราชบัญญัติ เติบ เรือ ไน น่าน น้ำ ลยาม คค ๑๓๔ แล้ว

ตั้งแต่ นี้ พระราชบัญญัติ ว่า ด้วย การ ทางบก

มาตรา ๑ มี พระราชบัญญัติ ว่า ด้วย บุกรุก ลำหรับ แผ่นดิน
 ไว้ แต่ ก่อน มี เป็น หลาย มาตรา เอา แก่ ใจ ความ ว่า ถ้า ผู้ใด วิวาท ต่ำ ตี
 กัน พา พวก เพื่อน ถัด ไม่ ถอน อีฐ ถอน ดิน เรื่อง สัตวรา วุธ ต่าง ๆ รุก ไป
 ต่ำ ตี พัน แทง ท่าน ถึง ที่ เขตแดน บ้านเรือน โรงร้าน เรือ แพที่ อาศรัย อยู่ เป็น
 ปกติ เจ้า ของ ที่ มี บาด เจ็บ ให ้ โหม ผู้ รุก ทั่ว คุณ พวก ไป ด้วย มิ ได้ ลง
 มือ ให ้ โหม กิ่ง คั้น เหตุ จง ทุก คน ถ้า เจ้า ของ ที่ ต่ำ ตี พัน แทง ผู้ รุก นั้น บาด
 เจ็บ แล ถึง ตาย จะ เอา โทษ เจ้า ของ ที่ ต่ำ ตี พัน แทง นั้น มิ ได้ ประการ หนึ่ง
 ผู้ ใด ต่ำ ตี พัน แทง กัน ที่ กลาง ถนน หน ทาง สถานที่ ไต ๆ ผู้ แพ หนี เข้า
 ไป ใน เขต บ้าน ท่าน ผู้ อื่น ผู้ ตี รุก เข้า ไป ใน เขต บ้าน ท่าน ว่า ไม่ เป็น
 รุก ถ้า ผู้ แพ หนี ขึ้น ไป จน บน เรือ น ผู้ มี ชื่อ แล้วย ยัง ตาม ขึ้น ไป ตี อีก
 ท่าน ว่า บังอาจ เอา เป็น รุก ประการ หนึ่ง ผู้ ใด ไป หา ท่าน ด้วย คุระ สึง ไต
 หรือ ไป ชื้อ สึง ของ เข้า ไป ใน บ้าน โรง ร้าน เรือ แพ โดย สุภาพ เกิด วิวาท

กัน ขึ้น จะเอา เบน บุกรุก มิ ได้ เพราะ การ วิวาท เกิด ขึ้น ใน ที่ นั้น นั้น
 ประการ หนึ่ง เจ้า หม่อม นาย ไป จับ บ่าว ไพร และ ทาส ลูก นั้น พบ ประ ที่
 แห่ง ไท ไล้ ติด ตาม กัน ไป ผู้ หนึ่ง ๗ เข้า ไป ใน บ้าน ท่าน ผู้ หนึ่ง ก็ ตี บ้าน
 ของ ตัว ก็ ตี เจ้า หม่อม นาย ตาม เข้า ไป จับ ตัว จะ ว่า เบน บุกรุก มิ
 ได้ ถ้า เบน วัจ เจ้า เบน บ้าน ชุน นาง แล บ้าน คน ต่าง ประเทศ ให้ ผู้ จับ
 บอก เจ้า ของ บ้าน เสีย ก่อน เจ้า ของ บ้าน จะ ได้ ชำระ เอา ตัว ส่ง ให้
 บัด นี้ ประ กาศ กฎหมาย มา เพื่อ ให้ คน ใน ประเทศ คน นอก ประเทศ ทราบ ทัว
 กัน ว่า ถ้า ผู้ ไท บุกรุก เข้า ไป วิวาท ถึง ที่ บ้าน เวียน โรง ราน เวื่อ แพ
 ท่าน เจ้า ของ บ้าน เวียน โรง ราน เวื่อ แพ ทุบ ตี มี บาต เจ็บ ถึง สิ้น หัด แล
 ตาย ก็ ตี จะ ไป พ้อง ร้อง ว่า กล่าว ขึ้น ระยะเวลา ผู้ พิจารณา สืบ ได้
 ความ จริง ว่า บุกรุก แล้ว จะ ไม่ ตัด สิ้น ให้ ตาม บาต เจ็บ เพราะ ทำ ผิด
 กฎหมาย บุกรุก เจ็บ เปลา จะ เอา เมีย ปรับ โทม แล ทำ ขวัญ มิ ได้ โดย
 มาตรา ๒ ว่า ด้วย การ ที่ คน ใน ประเทศ นอก ประเทศ ยั้ง ยืน
 ใหญ่ ด้วย ธรรมเนียม ใน กรุง เทพ มหา นคร กฎหมายเก่า ก็ มี อยู่ ห้าม
 มิ ให้ คน ทั้ง ปวง ยั้ง ยืน ใหญ่ ที่ จะ มี เสียง ดัง ถึง ๑๐๐ เส้น ด้วย เหตุ ไท ๗
 คือ เป็น การ มงคล แล อื่น ๆ โดย ตาม ใจ ตัว มิ มี กำหนด เหตุ ที่ ควร จะ ยั้ง แล
 เมื่อ ยั้ง ใน แขวง กรุง เทพ มหา นคร ก็ มิ ได้ บอก กล่าว ให้ เจ้า พนักงาน ใน
 พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า แม่ มติ นทราบ แล ยอม ให้ ก่อน หรือ ถ้า แขวง หัว
 เมือง มิ ได้ บอก ผู้ รัง กรม การ ให้ ทราบ แล ยอม ให้ ก่อน ถ้า ใคร ล่วง

ยั้งบัน ก็มี โทษ เพราะว่า เสียง บัน ไหญ่ เมื่อ ไคร ๆ ยั้ง บัน ไม่มี
 เหตุรู้ ทั่ว กัน ก่อน แล้ว ก็ ย่อม เปน ที่ ตก ใจ แก่ คน เปน อัม มาก ว่า เกิด
 แผลง แล มี เหตุอื่น เปน ที่ เล่า รือ กัน ต่าง ๆ ไป เพราะ มี กำหนด อยู่ ใน
 ทรงเทพ มหานคร ว่า เสียง บัน ไหญ่ เปน ที่ สำคัญ สัญญา ใน พระ บรม
 มหา ราชวัง ยั้ง เมื่อ เวลา ก่อน สว่าง ๔๘ นาที ทุกวัน วันละ ๔ นาที
 เพื่อ จะ ให้ คน ที่ ควร จะ ตื่น นอน เมื่อ จวน รุ่ง ตื่น ต้อง เวลา นอน นอน ทั่ว กัน
 แล ใน พระ บรมราช วัง ยั้ง เมื่อ เวลา นับ เต็ม ๘ นาฬิกา แต่ เทียง หนึ่ง
 นาที หนึ่ง ยั้ง เมื่อ ก่อน รุ่ง ๔๘ นาที อีก นาที หนึ่ง เสมอ ทุก วัน ที่ โรง ทหาร
 ตาม การ เคย ตั้ง เกิด ตาม ธรรมเนียม ทหาร ใน พระ บรมราช วัง ถ้า บัน ไหญ่
 ยั้ง เมื่อ พัน กำหนด เวลา นี้ ก็ สำแดง ว่า มี เหตุ คือ เกิด แผลง ไหม้ บ้าน เวื่อน
 ถ้า แผลง เกิด ไกล พระ บรมราช วัง ยั้ง ๕ นาที ถ้า ไกล พระ ราช วัง ยั้ง ๘
 นาที เมื่อ คน ทั้ง ปวง ได้ ยิน เสียง บัน แล้ว รู้ ว่า แผลง ไหม้ ไกล และ ไกล ตาม
 สังเกต นั้น จะ ได้ มา ช่วย ตับ แผลง ทั่ว กัน แล เมื่อ มี การ จะ ยั้ง บุนชา
 พระ ฤกษ์ หรือ คำ นับ หรือ การ พระ ราช พิธี แล จะ ลอง ซ้อม บัน ไหญ่
 เปน การ หลวง ใน บาง ครั้ง บาง คาบ ก็ ย่อม เคย ให้ มี ประภาศ ให้ ราช ภู
 ทราบ ทุก อำเภอก่อน จึง ได้ ยั้ง ตาม กำหนด เวลา แล วัน เพื่อ จะ มี ได้
 ราช ภู ตื่น ตก ใจ ครั้ง เมื่อ ครั้ง เวียง รม พาเชยอน โมวริง เข้า มา ทำ
 สัญญา เมื่อ จะ ยั้ง บัน คำ นับ ตาม ธรรมเนียม อังฤกษ์ นั้น ก็ได้ บอก
 กล่าว ให้ ทราบ ก่อน จึง ยั้ง ตาม กำหนด ภาย หลัง มา คน นอก ประเทศ ที่

ไม่รู้สำคัญว่า การ ยิง ปืน ตาม ธรรมเนียม เว็รยบ ไม่ ห้าม แล ยิง คำนับ
 เจ้า นาย ของ ตน ตาม วัน กำหนด ใน ประเทศ ของ ตัว ไม่ ห้าม ก็ ยิง
 ปืน ใหญ่ โดยมี ได้ บอก กล่าว ให้ทราบ ก่อน หรือ พวกหนึ่ง ได้ บอก แล้ว
 พวกอื่น ได้ ยิน เสีย ยิง ขึ้น แล้ว ก็ พลอย ยิง ม้าง แล คน ใน กรุง ก็มี
 ความ กำเริบ ใจ สำคัญ ว่า บัด นี้ คน ต่าง ประเทศ ยิง ปืน เล่น ได้ เนื่อง ๆ
 เห็น จะ ไม่มี ที่ ห้าม แล ยิง บ้าง โดยไม่มี กำหนด การ ที่ ห้าม ตาม กำหนด
 เก่านั้น ก็ สบ เลื่อน โด เล ไป เพราะ ณ นั้น จะ ขอ มังคัล ชำ ห้าม ว่า ตั้ง
 แต่ ใน ด้าน เมือง สมุทรปราการ เข้า มา ถ้า คน ใน ประเทศ นอก ประเทศ
 มี เหตุ ควร จะ ยิง คือ จะ ยิง ใน การ ถูก ฆ โคน จุก ลง ท้า หรือ จะ ยิง คำนับ
 ตาม ชาติ ตาม ภาษา ที่ เคย นับ ถือ จะ ยิง ใน การ บุญ อย่าง ผ่าง ที่ ผ่าง
 หรือ ที่อื่น มี ละ ครัง ละ คราว ก็ ไม่ ขัด ขวาง ห้าม ปราม แต่ ให้ เจ้า ของ วัด เจ้า
 ของ บ้าน เจ้า ของ งาน จุดหมาย บอก กล่าว ต่อ กรม มหาดไทย กรม พระ กระ
 ลาโหม กรม ท้า กรม เมือง เสีย ก่อน แต่ วัน จะ ยิง ตาม วัน เจ้าพนักงาน
 กรม เมือง จะ ได้ บั้วร้อง ให้ ราชกรู รู้ ว่า วัน นั้น เวลา นั้น คน นั้น จะ ยิง
 ปืน ใหญ่ ด้วย ธุระ อย่าง นั้น ๆ ชำราช การ แล ราชกรู จะ ได้ ไม่ มีความ สงสัย
 อื่น ถ้า จะ ยิง ปืน คาย สีลา แล ปืน นก หลอด ตาม วัง เจ้า ตั้ง กรม แล แล
 เจ้า ยัง ไม่ได้ ตั้ง กรม แล บ้าน ชำราช การ ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย จะ ตั้ง บ้อม หัด
 บุตร หลาน ญาติ พี่น้อง บ่าว ไพร่ ชำน ชำนาญ ใน การ ยิง ปืน เล็ก ก็ ได้ แต่
 08/07/2566
 ให้ จุดหมาย ไป ออก ต่อ เจ้าพนักงาน กรม มหาดไทย กรม พระ กระลาโหม ให้

กำหนด เวลา ทุก วัน หรือ ใน วัน มี กำหนด เจ้าพนักงาน กรม มหาดไทย
จะ ใ้ ให้ กรม พระ แสง ไป ตรวจ คว้า ดู บ่อ ม ที่ จะ หัก ยิง ให้ พัน ทน ทาง
คน เดิน ไป มา เมื่อ หัก ยิง นั้น จะ ใ้ ไม่ ถูก คน เป็น อัน ตรา ย

อนึ่ง ถ้า จะ ยิง นก ยิง สัตว์ ก็ ยิง ใ้ แต่ ที่ บ้ำ ที่ หุง นา ที่ มี ใ้ ที่ วัด
ที่ บ้าน มี ใ้ ทน ทาง คน ที่ เดิน ไป มา ถ้า จะ ยิง ใน ที่ วัด ที่ บ้าน ที่ ทน ทาง
คน ไป มา ผู้ ที่ จะ ยิง ลง ที่ คน ตี บ้าง คน เมา ลุ มา บ้าง ไม่ ทน เห็น คน
ก็ จะ ยิง ไป ถูก คน บ้วย เจ็บ ตาย ครั้น ไป เอา ตัว ผู้ ที่ ยิง ถูก คน ตาย นั้น
มา จะ ปรับ โทษ ทำ โทษ ตาม กฎหมาย ว่า ยิง คน ตาย ผู้ ที่ ยิง นั้น ก็ เลียง
ว่า หา ได้ แกล้ง ยิง คน ไม่ ต้อง หุง เลียง โทษ เอก สัน กว่า จะ ตัด สิ้น ตก ลง ก็
ยาก บั้น นั้น ก็ เพล ขาว รุ ทาง ไกล บาง ที่ ทำ ลาย ชีวิต คน ได้ กว่า
จัก ชุ คน เห็น คือ บัง ฝ่า บัง ต้น ไม้ ไม่ เห็น ได้ ด้วย จัก ชุ บั้น ก็ ตลอด ไป
ถูก คน ตาย ได้ เหตุ นั้น จึง ได้ ตั้ง กฎหมาย ไว้ ห้าม มิ ให้ ยิง บัน เล็ก
ใน ที่ วัด ที่ บ้าน ถึง ที่ บ้ำ ที่ หุง ก็ ใ้ ห้าม มิ ให้ ยิง ข้าง ม้า โค กระบือ แล สัตว์
ที่ เจ้า ของ หวง ห้าม เลียง ไว้ ถ้า ผู้ ใ้ใด มี พง ชัน ยิง บัน ใ้ ผิด แต่ กฎหมาย
นี้ จะ ต้อง ปรับ โทษ เงิน ตั้งแต่ ๑๐๐ บาท ขึ้น ไป แล ๕๐๐ บาท ลง มา
ตาม ยิง มาก แล น้อย ตาม กฎหมาย ถ้า ถูก ข้าง ม้า โค กระบือ ลุ ร เบ็ด ไก่
สัตว์ ที่ มี เจ้า ของ เลียง อยุ่ ทำ ให้ ตาย จะ ต้อง คิด เงิน ให้ ตาม ราคา ของ ู
เจ้า ของ ตาม ของ มาก แล น้อย อีก ส่วน หนึ่ง ถ้า คน ฝ้าย ไทย ยิง ถูก คน
บ้วย เจ็บ ตาย จะ ปรับ โทษ ทำ โทษ ตาม กฎหมาย เดิม ใน ประเทศ สยาม

ถ้า คน ต่าง ประเทศ ยิง ถูก คน บัวย เจ็บ ตาย กงสุล จะ ปรับ โทษ ทำ โทษ ตาม กฎหมาย

มาตรา ๓ ให้ กับ ตัน นาย เวือ และ นาย ห้าง ที่ เข้า มา อยู่ ใน ประเทศ สยาม ห้าม อย่า ให้ กลาสี ลูก เวือ และ ลูก จ้าง ไทย จีน และ คน ขาว คน ดำ ถือ อาวุธ ต่าง ๆ คือ บิน ยาว บิน สั้น แล มีด ไป เทียว ตาม ลำ น้ำ ลำ คลอง แล บน บก ถ้า จะมี ชูระ เทียว ไป ชื้อ ของ ก็ อย่า ให้ มี อาวุธ สำหรับ ตัว ไป ให้ ไป แต่ มือเปล่า แล้ว ให้ สวัง แล กำม โศ ของ นาย ห้าง กำ กับ ไป ด้วย ถ้า กับ ตัน แล นาย ห้าง ไม่ ห้าม ปราบ กลาสี ลูก เวือ แล ลูก จ้าง ไทย จีน แล คน ขาว คน ดำ ปล่อย ให้ ถือ เครื่อง อาวุธ ต่าง ๆ คือ บิน ยาว บิน สั้น แล มีด ไป เทียว ตาม ลำ น้ำ ลำ คลอง บน บก เวลา กลาง วัน แล กลาง คืน ทำ การ วิวาท เจ้าพนักงาน หรือ ชาว บ้าน จะ ช่วย กัน จับ ตัว มา ส่ง ให้ กงสุล ให้ ทำ โทษ ถ้า ไม่ ยอม ให้ จับ โดย ต่ ชื้อ สู้ กัน ถึง แดก หัก มี ชาติ เจ็บ อย่างไร จะ เอา โทษ แต่ ผู้ จับ ไม่ได้ ถ้า ทิม แทง ทูบ ต้มู เจ็บ บัวย ถึง ตาย กงสุล จะ ปรับ โทษ ทำ โทษ ให้ ตาม กฎหมาย

อนึ่ง ลูก คำ ดอย เวือ ขึ้น ต้อง มา ใน ลำ แม่ น้ำ เวือ ค้าง น้ำ อยู่ กลาง ทาง กลาสี ขึ้น ไป เก็บ ใน ผลไม้ ใน สวน กิน เจ้า ของ สวน ห้าม ปราบ ไม่ พัง จะ เอา มีด ไล่ ทิม แทง เจ้า ของ สวน ความ มี อยู่ เอง ๆ ครั้น จะ ให้ เจ้า ของ สวน จับ กุม เอา ตัว มา พ้อง ให้ กงสุล ทำ โทษ เล่า คน ที่ เผ้า สวน นั้น น้อย มี อยู่ แต่ คน หนึ่ง สอง คน จะ จับ กุม ก็ ไม่ ได้ ให้ กับ ตัน นาย

เรือ แล นาย ห้าง ห้าม เสีย อย่า ให้ กลาสี แล ลูก จ้าง ไป เก็บ เอาผลไม้ ของ
ราษฎร ชาว สวน เปน อัน ขาด ถ้า มี พัง ขึ้น ไป เก็บผลไม้ ใน สวน เจ้า
ของ สวน แล คน เฝ้า สวน เอา กระสุน ยิง ถูก แดก ทัก จับ บัวย ประการ ไต
จะ เอา โทษ แต่ เจ้า ของ สวน ไม่ ได้ ถ้า ทำ เจ้า ของ สวน จับ บัวย ล้ม
ตาย กงสุล จะ ชำระ ทำ โทษ ให้ ตาม กฎหมาย

มาตรา ๔ ห้าม มิ ให้ คน เทียว ไป ใน กำแพง วัง แล ขึ้น ลง ที่
พระ ตำหนัก น้ำ ใน พระ บรม มหา ราช วัง พระ บวร ราช วัง แล วัง สวน นั้น ทอทุ
ยาน วัง สวน สระ ประทุมวัน ซึ่ง มี เจ้าพนักงาน แล นาย ประคอง รักษา อยู่ เข้า
ไป ไม่ ได้ ต่อ เจ้าพนักงาน นำ แล ยอม แล้ว จึง เข้า ไป ได้ ถ้า ห้าม มิ
ทั้ง ขึ้น เข้า ไป ใน ที่ ห้าม แล ขึ้น ลง ใน ท่า พระ ตำหนัก น้ำ แล เข้า ไป
ใน ประตู พระ บรม มหา ราช วัง พระ บวร ราช วัง แล วัง สวน นั้น ทอทุยาน
แล วัง สวน สระ ประทุมวัน เจ้าพนักงาน แล นาย ประคอง จะ จับ ตัว มา ส่ง ต่อ
กงสุล ถ้า ล้วง ถิ่น ล้ม ตาย ลง จะ เอา ผิด แต่ เจ้าพนักงาน แล นาย ประคอง
ไม่ ได้ ถ้า เจ้าพนักงาน แล นาย ประคอง ตาย กงสุล จะ ปรับ โทษ ให้
ตาม กฎหมาย

พระ ราช บัญญัติ นี้ ได้ ตี พิมพ์ เปน อักษร ไทย อักษร อังกฤษ ประ
กาศ มา ให้ ครั้ง หนึ่ง ก่อน เมื่อ การ ต่อ ไป ข้าง หน้า มีความ เกี่ยว ข้อง
ขึ้น อีก นอก จาก พระ ราช บัญญัติ นี้ ก็ จะ ตั้ง พระ ราช บัญญัติ นั้น ๆ เพิ่ม
เติม ต่อ ไป ให้ พระ สมุ่ ตาม เณร แล ข้า ราช การ ฝ่าย ทหาร พล เรือ น แล

ผู้สำเร็จราชการ เมืองเอก โทศรี จัควา ปาก ไต้ฝ่ายเหนือ แลราษฎร ลุก
 ค้ำ ใน ประเทศ นอกประเทศ ทุก ภาษา ซึ่ง เข้า มา ค้ำ ขาย เรือ ใหญ่ แล
 เรือ เล็ก ไป มา ใน คลอง แล ค้ำ แม่ น้ำ ให้ รุ่ง ทั่ว กัน แล ให้ ประพักษ์
 ทำ ตาม พระ ราช บัญญัติ จง นี ทุก ประการ ประกาศ มา ณ วันที่ ๖ เดือน ๖
 ๕๐
 รัช น ค้ำ ๑ จุล คัมภีร ราช ๑๒๒๒ ปี ๖๐๓ โศค

ประกาศรัชกาลที่ ๔

ว่า ด้วย บัด ทาง น้ำ ทาง บก แล ญาติ กู้ เงิน แล ชาย ตัว ก้น

มี พระ บรม ราชโองการ มาร พระ บรม ชุรสูลิงหนาท คำรัส เหนือ
เกล้า ฯ ว่า กฎหมาย เต็ม ๑๒ มาตรา ว่า ด้วย ราษฎร ชื้อที่ บ้าน เรือน ที่ สวน ไร่ นา
กระหนาบ คาย เกี้ยว ก้น ว่า บ่าว ทาษ ช้าง ม้า โค กระบือ บุคร ภรรยา ผู้ต้อง
กระหนาบ คาย เกี้ยว มี อัน เปน บัว ไซ้ คาย เปน ความ สง สัย ว่า ต้อง เล่น ยศ
หรือ ไซ้ โรค กรรม ไม่ แน่ ไม่ เทียง ให้ ปรึบ ผู้ ชื้อ ผู้ ทำ ที่ กระหนาบ เปน สิน โหม
เปน พันย นัน เกิน หนัก อยู่ ได้ ยก เลิก ปรึบ โหม เสีย แต่ นี้ สับ ไป เมื่อ นัว
ถ้า ราษฎร ผู้ ที่ จะ ชื้อ ที่ บ้าน เรือน สวน ไร่ นา คำ บล ไต ก็ ให้ ผู้ ชื้อ ไป หา
อ้า เกอ คำ นัน มา ชิน สุต รุ ที่ บ้าน สวน ไร่ นา ซึ่ง จะ ชื้อ ก้น นั้น ถ้า เห็น
ว่า กระหนาบ คาย เกี้ยว ก้น จริง ก็ ให้ อ้า เกอ คำ นัน ทำ แผน ที่ พา
โจทย มา กฎหมาย ร้อง เรียน ใน กรม เมือง ถ้า ราษฎร ยื่น เรือง ราว ใน
กรม เมือง ก็ ให้ นำ ชิน ทราย เรียน ต่อ ท่าน ผู้ สำ เร็จ ราช การ ใน กรม เมือง สั่ง
ว่า ให้ ผู้ ไต พิจารณา ชิน สุต รุ เห็น ว่า ที่ บ้าน สวน ไร่ นา เปน กระหนาบ
คายน เกี้ยว จริง ก็ ให้ บัง คับ คัด สิ้น ให้ คิน ที่ ให้ ผู้ ขาย เสีย อย่า ให้ เปน
กระหนาบ คาย เกี้ยว ก้น ต่อ ไป ถ้า ผู้ ต้อง กระหนาบ จะ รับ ชื้อ เขา ที่ ไร่
ก็ ให้ ทำ ราคา ที่ เปน สี่ ส่วน ลด ราคา ที่ บ้าน ที่ เรือน ที่ ไร่ นา ลง ส่วน หนึ่ง

ให้ผู้ซื้อ ที่กระ หมาย แต่ ๓ ส่วน ถ้า ผู้ต้อง กระ หมายจะ เปลี่ยน ที่ ให้
ที่ กระ หมาย ๕ ส่วน ให้แค่ ๔ ส่วน

อนึ่ง ที่ ครอบ ถนน ทาง น้ำ ทาง บก ใน กรุง นอก กรุง ซึ่ง เป็น ทาง
เดิน เข้า ออก ไป มา ทุก คำ บล เป็น การ แห่ง อำ เกษ กำ นัน กอง ครอบ เวณ ได้
พิทักษ์ รักษา บัง คับ ห้าม อย่า ให้ เจ้า ที่ เจ้า บ้าน บัด ทาง ทุก หลง ถ้า ชัด
ขวาง ว่า กล่าว มี พัง ให้ อำ เกษ กำ นัน ทำ เรื่อง ราว ร้อง เรียน ต่อ กรม
พระนครบาล ให้ จัด แจง เสีย จง ได้

อนึ่ง มี บท กฎหมาย ว่า ด้วย ญาติ แล มิตรชาย แล กู้ แก่ กัน มี สาระ
กรมธรรม์ เป็น คำ นับ ๗ มาตรา ว่า ได้ โดย ง่าย ให้ ยก ดอก เสีย ได้ โดย
ยาก ได้ แ่ง ดอก เบญ ๒ ส่วน ๓ ส่วน ๔ ส่วน ๕ ส่วน ยก เสีย ส่วน หนึ่ง
๒ ส่วน บัง ตาม สนิท แล ห่าง นั้น ทรง เห็น ว่า เป็น อาญา บัง คับ ไว้ จะ ให้
ญาติ สัม เคารวะ แก่ ญาติ แล ญาติ ผู้ เป็น เจ้า หน้ นาย เงิน ที่ รัก ทรัพย์สิน
มาก อยาก ได้ ดอก เบญ นั้น ถึง ลูก หน้ รับ ตาม สาระ กรมธรรม์ เจ้า หน้ ก็ ไม่
รับ ว่า เป็น ญาติ ต้อง พิจารณา เอา ความ จริง อย่าง หนึ่ง ญาติ ที่ ยาก จน
จะ กู้ หน้ ชาย ตัว ญาติ ที่ มี ทรัพย์สิน ๗ ก็ รัง เกียง ความ มี กฎหมาย ห้าม ไม่ ให้
เสีย ดอก แก่ กัน นั้น เหมือน หนึ่ง จะ ให้ ญาติ มิตร ที่ ยาก จน กู้ หน้ ชาย ตัว
กับ ญาติ มิตร ไม่ ได้ ซึ่ง บท พระ ัษยการ บัง คับ ไว้ ว่า ให้ ยก ดอก เบญ แล
แ่ง ได้ แ่ง เสีย ถัน โดย ง่าย โดย ยาก เห็น เกิน อยุ่ ให้ ยก เสีย แต่
น สิบ ไป เมื่อ หน้า ถ้า ญาติ มิตร กู้ หน้ ชาย ตัว แก่ กัน ทำ สาระ กรม ธรรม์

สัญญา - ดอก เบ็ช คำนับ มี ดอกเบ็ช มากน้อย เท่าใด ก็ ให้ เสีย กัน
ตาม หนังสือ สัญญา ตาม แต่ ญาติ จะ สม เควาะห์ ยก ให้ แก่ กัน นั้น เกิด
ให้ มหาดไทย กระจา โหม หมายถึง ประกาศ พระ ราช มัญญู ตัน ให้ รุ้ จง ทั่ว กัน
กฎ ให้ ไว้ ๕ ๕ เดือน ๑๒ ชั้น ๕ คำ บัวอก โศก ๑๒๓๒

ประกาศให้ รับฟ้องความเจ้า ห้ามเจ้ามิให้ ไปไกลพระนคร
 มี พระ บรมราชโอง การ บรม พระ บันฑุร ดุรงคินาท ให้ประกาศ
 ขุนโรง ขุนศาล ใน ทรง ทุกโรง ทุกศาล แล ผู้รักษา เมือง กรม การ หัว
 เมือง เอกโทตรี จัควา ปากใต้ฝ่าย เหนือ ทั้ง ป่วง จง ทัว ตั้ง แต่ นั้ สืบไป
 เมื่อน่า ถ้า มี ผู้ ไต่ ร้อง ฟ้อง กล่าว โทษ เจ้า ต่าง กรม พระ องค์ เจ้า ยังไม่
 ได้ตั้ง กรม แล หม่อมเจ้า หม่อม ราชวงษ ที่ คนโดย มาก เรียก ว่า เจ้า
 แล เจ้า จอม ข้างใน ใน พระ บรมมหาราช วง แล พระ บรม ราช วง ก็ ตี ถ้า
 ความ มี ผู้ มา ฟ้อง แล้ว ลูกขุน แล ขุนศรี อรรฆ ราช จำ ศาล แล ผู้รักษา
 เมือง กรม การ พนังงาน รับ ฟ้อง จะ ใช้ คำตอบ อย่าง เก่า ว่า เปน ความเจ้า
 นาย แล ข้างใน พระ ราช วง จนใจ รับไม่ ได้ ตั้ง นั้ ขญาให้ มี เลย เปน อัน
 ขาด ที่ เตียว ว่า อย่าง นั้ เหมือน ท่าน ทั้ง ป่วง เปน ข้ำ เจ้า แผ่น ดิน ที่ เปน
 คน เลื่อน คน บ้า เปนโจร ผู้ร้าย ปล้น บ้าน ปล้น เมือง มา เก่า แล ตู ร้าย
 ให้ ท้าย ถือ ทาง ให้ พ้น นั้ บุดกรรยา เทียว คุม เหว ราษฎร โพร พ้ำ ข้ำ
 แผ่น ดิน แล้ว จุกโรง บัด ศาล เดียว เมื่อพูด ตั้ง นั้ เปน อัน กล่าว เจ้า กล่าว นาย
 เล็ก น้อยไป ไม่ เห็น แก่ แผ่น ดิน ไต่อยู่ ถ้า มีความ อย่าง นั้ ให้ ร้อยให้
 โทษ ให้ การ ต่าง ฟ้อง ถ้วน ถึ แล้ว คุม ตัว โทษไว้ ขญาให้ ใคร เขาตัวไป
 แล ขญา ให้ หนี ไป แล้ว ถ้า ใน ทรง เปน ความ เจ้า นายแล หม่อมราชวงษ
 ก็ ให้ ยื่น ถวาย พระ เจ้า นั้ ยง เขากรมหลวงเทเวศร์วิรินทร์ ก็ ตี เจ้าพระยา
 อรรฆมา อภิกรมเสนา บัด ก็ ตี ให้ กรม ทูล พระ กรุณา ถ้า เปน ความข้างใน ใน

พระบรมหาราชวัง ก็ให้ยื่นเจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ ฤ็พระยาฆ่า
 เรอภักดี พระยาอนุรักษราชมณฑลเชียร กราบ ทูล พระ กรุณาโดยเร็ว
 ถ้าความ ซ้ำไป ถึง ๑๕ วัน หรือ เดือน หนึ่ง ให้พวกโจทก์ร้อง ถวายฎีกา
 เอาเด็ด ถ้า เป็น ความ ข้าง ใน ใน พระ บวร ราช วัง ให้เอา พ้อง กับ
 หัวใจทศ ยื่นไป ส่ง พระยา มณฑล เชียร บาด นำ กราบ ทูล ใน พระบวร ราชวัง
 เด็ด ถ้า เป็น ความ หัว เมือง ให้ผู้รักษา เมือง กรมการ รับ พ้อง แล้ว
 รับ บอก ส่ง พ้อง กับ หัวใจทศ มา กรุง เทพ มหา นคร โดย เร็ว หัว หม่อมเจ้า
 หม่อม ราชวงษ ที่ หนึ่ง ออกไป ก่อ ถ้อย ทำ ความ ที่ หัว เมือง นั้น ก็ ให้ผู้
 รักษา เมือง กรมการ จับตัว จำ ตรวจ ส่ง เข้า มา ด้วย ที เดียว ถ้าไม่ ทำดัง
 นี้ พุด ว่า เป็น ความ เจ้า นายว่าไม่ ได้ จิน ใจ อย่าง ก่อน จะ ปรึบ ให้ ใช้ ความ
 ทั้ง เมือง แล้ว ให้ มี เขย เลมิต ด้วย ตาม ถา นา นุ คักติ ผู้รับ พ้อง ที่ บัด
 เดียไม่ รับ นั้น ถี นาย แต่ ละ นาย มี คักติหา เท่าไร จะ ให้ ปรึบ เป็น เขย
 เลมิต ร้อย ละ ตำลึง จน ถึง ผู้รักษา เมือง นา หนึ่ง ต้อง เสีย เขย เลมิต
 หัว ซึ่ง เป็น ค่า ทวาย ถม ท้อง สนาม ถึง ผู้รับ พ้อง ใน กรุง แล ลุก ชุน พุด
 อย่าง นั้น อีก ก็ จะ ให้ ใช้ ความ แล ปรึบ เป็น เขย เลมิต เหมือน กัน ถ้า
 หม่อม เจ้า หม่อม ราช วงษ ชาย หลึง ไต ไต หนี ไป หัว เมือง ไต ๆ แอบ
 แฝง ซุ่ม ลั่น อยู่ แห่ง ไต ไต หรือ คุม สมัด พัก พวด อยู่ แห่ง ไต ๆ ใคร รุ
 ให้ มา บอก แก่ ผู้ สำ เร็จ ราชการ เมือง กรม การ ให้ ผู้ สำ เร็จ ราชการ เมือง
 กรมการ ไป ล้อม ไป ตาม จับตัว จำ ส่ง ลง มา โดย เร็ว ใคร นำ จับ ใคร
 พ้อง จะ พระ ราช ทาน รางวัล ซัก ซัก ตำลึง ตาม ญับ ตัว หม่อม เจ้า หม่อม

ราชวงศ์ที่จับตัวได้มา ถ้าผู้รักษา เมืองกรมการ เกรงวาทนาเจ้านาย
 ปิด เบือน เชื่อน แซ เสียมไม่ จับ ให้ผู้นำลง มา ร้อง ถวาย ฎีกา โดยเร็ว
 ประ กาศไว้ แก่ เจ้า นาย ต่าง กรม พระ องค์ เจ้า ยังไม่ ได้ ดั่งกรม แล หม่อม
 เจ้า หม่อม ราชวงศ์ ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน ทั้ง ปวง ถ้า ผู้ใด จะ ไป เทียว ใน ที่ต่าง ๆ
 ไป เอง ได้ แต่ เพียง กำหนด นี้ ข้าง ครัว นอก เพียง ปาก คลอง บางกะ นาก
 เข้า มา หรือ ทาง ล่าง เพียง ปาก ตะครอง เข้า มา ทาง ข้าง ใต้ เพียง ตำบล
 เมือง สมุทร ปรา การ แล ปาก บาง เหย เข้า มา ข้าง ครัว ตก เพียง ตำบล
 เมือง สมุทร ลาศร เข้า มา ทาง คลอง มหา สวัสดิ์ เพียง ปาก คลอง ท่าหวด
 เข้า มา ทาง คลอง บางใหญ่ เพียง ปาก คลอง ลาน ตาก พ้า เข้า มา ทาง
 เหนือ เพียง ตำบล บ้าน จัว เข้า มา เทียว อยู่ ใน จำกัด นี้ ไม่ ห้าม ถ้า เป็น
 หม่อม เจ้า หม่อม ราชวงศ์ จะ ไป ดั่ง เยื่ กี่ ได้ ถ้า จะ ไป เกิน กว่า กำหนด
 นั้น คือ ประสงค์ การ บุญ จะ ไป ทอด กระจู น หรือ ตลอด อาราม เจดีย์ ใน
 หัว เมือง ต่าง ๆ ก็ ดี จะ ไปนมัสการ พระ พุทธบาท พระ พุทธฉาย พระปฐม
 เจดีย์ พระ แทน ดง รัง ก็ ดี จะ ไป เยี่ยม เยียน ไซ้ เจ็บ มารดา แล ยา คายาย
 ญาติ พี่ น้อง หรือ ครู อาจารย์ ซึ่ง ไป ดั่ง บ้าน เรือน หรือ ไป บัวย ไซ้ อยู่ หัว
 เมือง ก็ ดี จะ ไป ด้วย การ เลี้ยง ชีวิต หา ทรัพย์สิน สิ่งสิน คือ นำ ของ ไป
 ขาย แล ซื้อ ไม้ ซื้อ เสา แล สิ่ง ค่า อื่น ๆ มา แล ทวง หนี้สิน แล ปลด ปลัด ของ
 ไซ้ สอย หนี้สิน แล ตาม ครัว หาย ตก หนี้ ที่ หนี หาย ไป แล อื่น ๆ บรรดา ที่
 เกิด เหตุ ให้ มี ประสงค์ ซึ่ง จะ ต้อง ไป ใน หัว เมือง ต่าง ๆ ซึ่ง เป็น เมือง
 นำ พระ พิพิสัย สักยา นั้น ไม่ ตู โกล หนัก เป็น ชั้น นอก คือ เซคร แคน กับ นา

นา ประเทศ แล้ว ก็ ให้ ทราบ ทูล ถวาย บัง คม ลา กำหนด เวลา จะ ไป
 ข้า อยู่ ตั้ง แต่ เจ็ด วัน ขึ้น ไป ๓ เดือน ลง มา ให้ ทราบ จะ ทรง พระ มหากรุณา
 โปรด ไม่ ห้าม ไว้ ถ้า ไม่ มี ถ้า ลัง จะ เข้า มา เผ้า ทูล ถอง อูลี พระ มา ท ได้
 ก็ จง จด ทนาย ให้ เจ้า นาย ฟัน อัง หรือ ข้า ราช การ ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน ตาม ที่ รุ
 จัก ทราบ ทูล ถวาย จด ทนาย ทราบ ถวาย บัง คม ลา เกิด ถวาย ที่ โต ๆ
 เมื่อ โต ก็ ได้ ไม่ ห้าม เจ้า นาย แล ข้า ราช การ ฝ่าย นำ รับ จด ทนาย เข้า มา ทูล
 เกลา ๆ ถวาย ไม่ มี ช่อง ถวาย ข้าง นำ ก็ ให้ ลัง แก่ เจ้า จอม เต้า แก่
 ท่าน เต้า แก่ ทูล เกลา ๆ ถวาย ข้าง ใน เกิด จะ โปรด ลัง เจ้า พนักงาน ความ
 บัง คับ หัว เมือง ให้ ทำ ครา นำ แล ช่วย ชูระ ตาม ประ ดัง ค์ และ ระ วง ไม่ ให้
 มี เหตุ การ ต่าง ๆ แล หนังสือ เดินทาง เบ็ด คำน ให้ ไป โดย สดวก แล ถ้า
 หนด คัม จับ กุม ใน เวลา ที่ ควร แก่ ชูระ การ ที่ ว่า ทราบ ทูล ยาก ไม่ มี ช่อง
 นั้น ขยา พุด เลย ให้ ถวาย จด ทนาย ทราบ ถวาย บัง คม ลา เกิด จะ โปรด ลัง
 ครา นำ แล หนังสือ เดินทาง ให้ ไม่ ได้ ค้อง เสีย ค่า ครา เลย แต่ ถ้า จะ
 ทราบ ถวาย บัง คม ลา ไป ไกล นึก จน ถึง หัว เมือง นำ พระ พิพัฒน์ สัตยา ชั้น
 นอก ไกล เมือง ลาว เมือง พม่า เมือง มอญ เมือง แวก คือ เมือง ตาก เมือง
 สวรรคโลกย์ เมือง อุดร ดิฐ เมือง สวรรคบุรี เมือง พระ ตะบอง เมือง ประจวบ
 ศิริ ชันธ เมือง ประจันต์ คิว เขตร เมือง ไทร โยค แล อื่น ๆ จะ โปรด ให้ ไป
 ชุก องค์ ทุก นาย ไม่ ได้ จะ ต้อง ทรง พระ ราช คำ วิห์ เลือก ก่อน ควร จะ
 โปรด ให้ ไป จัง จะ โปรด เกลา ๆ ได้ ถ้า เจ้า ต่าง กรม แล พระ องค์ เจ้า ยัง

ไม่ได้ตั้ง กรม แล ท่าน เสนาบดี ซึ่งจะไปราชการ ทิศใด ๆ ตำบลใด ๆ จะต้องการ หม่อมเจ้า ล่าง องค์ หม่อมราชวงศ์ ล่าง นายไป ใช้ ส่วย โดยความประสงค์ คิลปลาดวิชาการ แล ความอาจ หาญใด ๆ ที่จะได้ ราชการ แล การ ของ ท่าน นั้น คือ จะ ให้ เป็น เสมียน เขียน หนังสือ แต่ง หนังสือ หรือ เป็นผู้ ประการ กลไฟ หรือ เป็น ช่างเหล็ก ช่างไม้ ช่างซ่อมแซม การใน เรือ หรือ การอื่น ๆ ประสงค์จะให้ หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ นั้นไป ด้วย ก็ ให้ กราบ ทูล พระ กรุณา ด้วย วาจา หรือ จะ เขียน จดหมาย ถวาย แล ให้ ถวาย การ ทวาย ได้ ผ้า ลออง รูดิ พระบาท แล้ว ก็ จะ ทรง ชื่น ชม ยิน ดี ด้วย จะได้ พระ ราช ทาน เลือ ผ้า เปน เครื่อง แต่ง ตัว แล เงิน ตรา เป็น ทูณ เสบียง อา ทาร แก่ หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ ซึ่ง จะได้ ไป ราชการ ด้วย นั้น แล จะได้ ทรง มอบ หมายถึงไป ไม่ ให้ มี ถ้อย ความ แต่ ซึ่ง จะ เป็น ตั้ง เจ้า อังวะ ต้น วิชาการ ความรู้ พระ สงฆ์ มา แต่ลังกา ว่า ที่ กว่า พม่า ตั้งแผ่นดิน จะ มอบ ราชบุตร ชื่อ นัน บัดตะ ราชกุมาร ให้ เป็น สักย พระ สงฆ์ ลังกา บวช เปน สามเณร ให้ตาม อาจารย์ ไป เห็น การใน เกาะ ลังกา แล เวียนวิชา ต่าง ๆ มา นั้น เห็น เปน อัน พิภพ นี้ จะ ให้ ทรง เห็น ตามไป ด้วย นั้น เหลือ พระ สติ บัญญา ที่ จะ ความไปได้ เมื่อ จะ ตี เตียน ว่า ราช อภัยา ไครย เปน เจ้า นายโบราณ ถือ การ เก่าไป ก็ ตาม แต่ จะ ตี เกิด

ประกาศ เปน กฎหมาย มา วัน อา ทิศย์ เดือนหก ขึ้น เก้า ค่ำ ปี กุนเบญจ จศกคักราช ๑๒๒๕ เป็นวันที่ ๔๓๖๕ ใน รัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศ เรื่อง หม่อม ราชวงษ์ หม่อม หลวง
เรียก กัน ว่า เจ้า

มี พระบรมราชโองการ มีพระมัตตบูรสุรสิงหนาท ให้ ประกาศ แก่
พระราชวงษานวงษ์ แล ข้าราชการ แล ราษฎร ใน กรุง นอกกรุง แล เจ้า
เมือง กรม การ ให้ ทราบ ทัด กัน ว่า หม่อม ราชวงษ์ ที่ ใน ข้าราชการ เรียก
ว่า หม่อม หลวง ที่ ไพร ๆ ก็ เรียก เจ้า นั้น เป็น วิเศษ อยู่ กว่า ไพร อย่าง
เดียว แต่ ไม่ ต้อง ลัก ข้อมือ นอก นั้น ก็ เหมือน ไพร เจ้า ฉวย ตัว ทำ
ราชการ รับ เบี้ย หัก แล ใช้ อยู่ใน มหาต เล็ก ก็มี ที่ รับ เบี้ย หัก อยู่ใน
ท้าย หม่อม เจ้า ทำ ราชการ ใน โรง หล่อ แล การ อื่น ๆ ก็มี ที่ เทียว ชุกชน
แอบ แสง เจ้า นาย ชุน นาง อยู่ ก็มี เทียว อยู่ เหมือน กับ ไพร ไม่ ควร ที่ ใคร จะ
ว่า เป็น เจ้า จน ใจ ว่า ไร ไม่ ได้ ทำ ไม่ ได้ คำ นี้ ให้ เล็ก ที เดียว
ข้าราชการ ใน กรุง ก็นี่ หวัง เมือง ก็นี่ อย่า ว่า อย่าง นี้ เลย การ ควร
อย่างไร ก็ ให้ อย่าง นั้น เหมือน กัน กับ ไพร คือ ว่า ถ้า พ้อง โรง ศาล ก็ ให้
รับ พ้อง เสนอ ลุก ชุม ให้ ให้ ผู้ ประทับ พ้อง ประทับ ไป ศาล ตาม กระบวน
ความ เมื่อ จะ หมาย เอา ตัว หมาย ให้ สนม พล เรือน จัป สั่ง ก็ ถ้า อยู่ใน
ตำแหน่ง ราชการ มหาต เล็ก ใน บรม มหา ราช วงษ์ แล พระ ขวร ราช วงษ์ ให้
สนม พล เรือน หมาย มา หมาย ไป ให้ ตัว นาย ใน มหาต เล็ก สั่ง ก็ ถ้า หม่อม

ราชวงศ์นั้น รับเบี้ยหวัด อยู่ใน ท้าย หม่อม เจ้า ให้ ชุน คาล ส่ง ความ ไป
 ถวาย พระ เจ้า น้อง ยา เสด กรม หลวง เทเวศร์ วัชรินทร์ ชำระ . ฎา หม่อม
 ราชวงศ์ ที่ ไต่ ตัว มา เกะกะ ไม่ กลัว ชุน คาล จะ เขียน ไม่ ถนัด กลัว ภาย อยู่ ก็
 ให้ ส่ง ความ ไป ถวาย พระ เจ้า น้อง ยา เสด กรม หลวง เทเวศร์ วัชรินทร์ อีก
 เหมือน กัน ถ้า หม่อม ราช วงศ์ ทำ ราชการ ใน พระ บวรราช วัง เป็น มหาด
 เล็ก ก็ ให้ ประทับ ความ ให้ พระยามณเฑียรบาล ชำระ ถ้า เป็น ความ ฉกรร
 มิ ไซ้ ความ ประทับ เป็น ความ ร้อง ต่อ กรมพระนครบาล อย่า ให้ หลง ละเมอ
 พุด ลำนวน ม้า อยู่ ให้ นาย อำเภอด แล กอง ตระเวร รีบ ไป จับ เอามา อย่า
 ว่า หม่อม ราชวงศ์ เลย คำว่า เจ้า นายว่า ไม่ได้ อย่า ให้ มี ทั้ง ใน
 กรุง แล ทั่ว เมือง ประกาศ มา ณ วัน สุกกร เดือน อ้าย ขึ้น สิบเอ็ด ค่ำ
 ปี ชวด นศก ศักราช ๑๒๒๖ ฎา เป็น วันที่ ๒๕๑๖ ใน ราช กาล ประจุบันนี้

แต่ ข้า พระ พุทธ เจ้า ก็ กลับ มา บ้าน เวื่อน บิดา มารดา ข้า พระ พุทธ เจ้า บิดา
 มารดา ก็ ตำ ว่า ทูต ข้า พระ พุทธ เจ้า อีก จะ ให้ ข้า พระ พุทธ เจ้า เป็น
 ภรรยา นาย ภู ให้ จึง ได้ แล้ว บิดา มารดา ข้า พระ พุทธ เจ้า ไป ที่ บ้าน เวื่อน
 นาย ภู อีก ครั้ง หนึ่ง ข้า พระ พุทธ เจ้า ก็ ทำ ได้ ขึ้น ไป บน เวื่อน นาย ภู ไม่
 แล้ว ข้า พระ พุทธ เจ้า ก็ กลับ มา บ้าน เวื่อน บิดา มารดา ข้า พระ พุทธ เจ้า บิดา
 มารดา โกรธ ตำ ว่า ทูต ข้า พระ พุทธ เจ้า แล้ว ว่า ถ้า ข้า พระ พุทธ เจ้า
 ไม่ ยอม เป็น ภรรยา นาย ภู จะ เอา บั้น ยิง ข้า พระ พุทธ เจ้า ให้ ตาย ข้า พระ
 พุทธ เจ้า กลัว ก็ หนี ไป หา นาย วิต ชู เดิม ข้า พระ พุทธ เจ้า ได้ สอง สาม วัน
 บิดา มารดา ข้า พระ พุทธ เจ้า สั่ง ให้ ผู้ มี ชื่อ ให้ บอก นาย วิต ให้ เอา ดอก
 ไม้ รุปลี เขียว มา ๒๒ มา บิดา มารดา ข้า พระ พุทธ เจ้า นาย วิต ก็ ให้ ผู้ มี ชื่อ
 เอา แก้ว เอา ดอก ไม้ รุปลี เขียว มา ๒๒ มา บิดา มารดา ข้า พระ พุทธ เจ้า บิดา
 มารดา ข้า พระ พุทธ เจ้า จึง พา เอา แก้ว ดอก ไม้ รุปลี เขียว ไป ที่ บ้าน กำนัน
 ใน เวลา นั้น นาย ภู ไป คอย อยู่ ที่ บ้าน กำนัน นาย ภู จึง เอา ดั้ว ตัว เอา แก้ว
 ไข แก้ว กำนัน ครั้น ๓ เดือน ๗ มี ๓๓ ๑๕ มี หมาย หลวง งาม นนทเขต
 ขยัน ปลัด ไป เกาะ ข้า พระ พุทธ เจ้า กับ นาย วิต กับ บิดา มารดา นาย วิต มา ที่
 ศาลา กลาง เมือง นนทบุรี หลวง ปลัด แล กรม การ ถาม ข้า พระ พุทธ เจ้า ๓
 ให้ การ ว่า ข้า พระ พุทธ เจ้า ทำ ได้ รัก ใคร ยอม เป็น ภรรยา นาย ภู ไม่ พระ
 นนทบุรี แล กรม การ เปรียบ เทียบ คัด ดิน ว่า ถ้า นาย ภู สามี มา ได้ ว่า
 ข้า พระ พุทธ เจ้า ได้ ยอม เป็น ภรรยา นาย ภู ให้ นาย วิต แพ้ ความ นาย ภู ๓

ไม่ยอม ลาบาล แล้ว กรม การ เปรียบ เทียบ ว่า ถ้า ข้า พระ พุทธเจ้า ลาบาล
 ตัว ได้ ว่า ไม่ได้ ยอม เป็น ภรรยา นาย ฤ ให้ นาย ฤ ยอม แล้ว ความ แก่ กัน
 นาย ฤ ก็ ทาย ยอม ให้ ข้า พระ พุทธเจ้า ลาบาล ไม่ ครั้น เดือน ๘ ขึ้น ๒
 ค่ำ มี ฤ ลุ ปด คค นาย ฤ ถลับ พ้อง กล่าว โทษ นาย วิต กับ บิดา มารดา
 นาย วิต กับ ผู้มี ชื่อ เต้า แก่ ๒ คน ความ มี แจง อยู่ ใน พ้อง นาย ฤ
 นั้น แล้ว พระ นนทบุรุษ แล กรม การ เกาะ ได้ ตัว นาย วิต กับ บิดา มารดา นาย
 วิต กับ ผู้มี ชื่อ เต้า แก่ ๒ คน มา แล้ว บังคับ ให้ นาย วิต ส่ง ตัว ข้า
 พระ พุทธเจ้า นาย วิต ก็ ส่ง ตัว ข้า พระ พุทธเจ้า ให้ ละครลาการ นาย วิต
 กับ บิดา มารดา นาย วิต แล ผู้มี ชื่อ เต้า แก่ ๒ คน ก็ เปน คู่ คู่ ความ กับ
 นาย ฤ แต่ ตัว ข้า พระ พุทธเจ้า ได้ ให้ การ ไว้ ต่อ ละครลาการ เปน ความ
 ลัดย ความจริง ข้า พระ พุทธเจ้า ทำ ได้ เปน ภรรยา นาย ฤ ไม่ แจง อยู่ ใน
 คำ ให้ การ นั้น แล้ว นาย เบียม พธำมรัง คุม ตัว ข้า พระ พุทธเจ้า ก็ กัง ขัง ไว้
 ที่ ตราง แล้ว มารดา ข้า พระ พุทธเจ้า ก็ มา คำ ว่า ชู้ เข็ญ จะ ให้ ข้า พระ
 พุทธเจ้า ยอม เปน ภรรยา นาย ฤ ให้ จง ได้ ข้า พระ พุทธเจ้า ไม่ ยอม
 ข้า พระ พุทธเจ้า เดือน ให้ ละครลา การ ชำระ ความ ต่อ ไป ก็ ไม่ ชำระ ให้ นาย
 เบียม พธำมรัง ก็ คุม ตัว ข้า พระ พุทธเจ้า ก็ กัง ขัง ไว้ แด ลัง ใช้ การ งาน ต่าง ๆ
 เหลือ ทน ได้ ความ ทุณย์ ร้อน นึก ข้า พระ พุทธเจ้า จึง ได้ หนี มา ทำ ฎีกา
 ทูล เกล้า ฯ ถวาย พระ ราช อาญา เปน ล้น เกล้า ฯ ข้า พระ พุทธเจ้า ไม่ ยอม
 เปน ภรรยา นาย ฤ ข้า พระ พุทธเจ้า สิ้น คัด เปน ภรรยา นาย วิต ชู้ เดิม ของ

ข้าพระพุทธเจ้าต่อไป ขอ พระ บารมี ปกเกล้า ฯ เช่น ที่ พึ่ง ความ มี ความ
แล้ว แต่ จะ ทรง พระ กรุณา โปรดเกล้า ฯ ขอ เดชะ ฯ.

ฎีกานี้ ทรง แล้ว จึง ทรง พระ ราชหัตถ์ เลขา สลัก หลัง ฎีกา ลง ถ้า
ความ เรื่อง ที่ กล่าว ใน ฎีกานี้ ไม่ผิด โทษ จาก การ ที่ เป็น จริง นัก ให้
จมีน ราชามาตย์ กับ นาย รอดมอญ มหาต เล็ก ขึ้น ไป จัด การ ตัด สิน ให้ หญิง
ผู้ร้อง ฎีกา ตก เป็น ภรรยา ชาย ชู้ เดิม ตาม สัมค เพราะ หญิง นั้น
ชาย ก็ มาก ถึง ๒๐ ปีเศษ แล้ว ควร จะ เลือก หา ผู้ ตาม ชอบใจ ตัว ได้
แต่ ให้ ชาย ชู้ เดิม เสีย เบียด เม็ด ให้ บิดา มารดา หญิง ชึ่ง หนึ่ง ให้ ชาย
ผู้ ที่ ได้ หญิง นั้น ด้วย บิดา มารดา ยอม ยก ให้ สิบ ตำลึง รวม เป็น เงิน
สาม สิบ ตำลึง ค่า ฤชา ธรรมเนียม ให้ ชาย ชู้ เดิม เสีย แทน บิดา มารดา
หญิง แล ชาย ที่ ว่า เป็น เจ้า ของ หญิง นั้น ด้วย ให้ เป็น ความ เล็ก แล้ว
แก่ กัน ทั้ง เรื่อง แต่ ถ้า ความ แปลก จะมี นอก จาก ที่ ว่า ใน ฎีกานี้ จะ
ต้อง ตัด สิน ตาม สัก ล่อง อย่าง คือ กิริยา ที่ บิดา มารดา ยอม ยก ให้ บุตรี
หญิง ของ ตัว ไป แก่ ชาย ที่ มา ขอ แล้ว ยอม ให้ เขา นุด คร่า บุตร หญิง
ของ ตัว ถึง ๒ ครั้ง นั้น แปลก หุ อยู่ เป็น ที่ แคลง ว่า บิดา มารดา จะ
ทำ หนึ่ง ลือ ชาย บุตร หญิง ของ ตัว ไป แก่ ชาย นั้น กระมัง จึง ต้อง ยอม
ให้ เขา นุด ก็ ถ้า การ เป็น ดัง นี้ ให้ ตัด สิน ว่า บิดา มารดา ไม่ได้ เป็น
เจ้า ของ บุตร ชาย บุตร หญิง ดัง คน หนึ่ง เจ้า ของ โฉ กระบือ ข้าง ม้า จะ
ตั้ง ราคา ชาย ตาม ชอบใจ ได้ หรือ ตั้ง นายเงิน เป็น เจ้า ของ ทาษ ที่มี

คำตัว จนจะ ชาย ทาษ นั้น ตาม คำ ตัว เดิม ได้ เมื่อ บิดา มารดา ยก
 จน จะ ชาย บุตรี ต่อ บุตรี ยอม ให้ ชาย จึง ชาย ได้ ถ้า ไม่ ยอม ให้ ชาย
 ก็ ชาย ไม่ ได้ หรือ ยอม ให้ ชาย ถ้า บุตรี ยอม รับ หนี้ คำ ตัว เพียง เท่า ไ
 ก็ ชาย ได้ เพียง เท่า นั้น กฎหมายเก่า อย่าง ไร ผิด ไป จาก อย่าง นั้น ชย
 เอา เพราะ ฉะนั้น ใน ความ เรื่อง นี้ ถ้า บิดา มารดา เขา ชื่อ หลวง นั้น
 ไป ชาย ให้ แก่ ชาย ที่ มา ชด เท่า ไ ก็ ให้ บิดา มารดา ใช้ เงิน เขา เอง
 ชย ให้ ชาย ชู้ เดิม แล ตัว หลวง ต้อง ใช้ เพราะ เห็น ชด ว่า ตัว หลวง ไม่
 ยอม ให้ ชาย แล หลวง นั้น เมื่อ หนี บิดา มารดา ตาม ชาย ชู้ ไป ถ้า เขา เงิน
 ทอง สิ่ง ของ ๆ บิดา มารดา คิด ตัว ไป ด้วย ถ้า บิดา มารดา ไม่ ยอม ให้
 ก็ ให้ แรง คั้น ให้ เว้น ไว้ แต่ ฝ่า มุ่ง ทุ่ม แล เบี้ย เงิน หรือ สิ่ง ของ วาสา สัก
 ตาม ตำ ลัง ให้ บิดา มารดา ลด ให้ หลวง เพื่อ จะ เป็น เสบียง เลี้ยง ตัว อยู่ สัก
 เดือน หนึ่ง หรือ สอง เดือน กว่า จะ มี ที่ ดำ มา หา กิน กับ ชาย ที่ ตัว หลวง
 นั้น ยอม เป็น เมีย เขา ความ วิวาท ชาย ต่ แล พ้อง เถ้า แก่ ให้ เลิก เสีย ให้ หมด
 ตาม ลัทธิ ผู้ ชาย ใน บ้าน เมือง ทุก วัน นี้ พอ ใจ ถือ ว่า หลวง คน
 ไต ชาย ได้ พา เข้า ไป ใน ที่ ลับ จับ ต้อง ถึง ตัว แล้ว ก็ พอ ใจ ถือ ตัว ว่า
 เป็น เจ้า ผิว ตัว ความ ก็ ว่า อย่าง นั้น ผู้ ตัด ลิน ก็ ว่า อย่าง นั้น แล ตัด
 ลิน ให้ ด้ว เป็น เจ้า ของ แล ให้ เมีย เป็น ตั้ง สัตว์ เตียรณาน เพราะ ลัทธิ
 อย่าง นั้น แล จึง ได้ ตัด ลิน ใน เวลา หนึ่ง ให้ เลิก กฎหมายเก่า ว่า หลวง
 ชย ชาย ชย ำ ได้ นั้น ให้ ยก เสีย แต่ เมื่อ พิเคราะห์ ที่ ดู ที่ ว่า อย่าง นั้น ผิด

ยุดิธรรม ไป หญิง จะ อย่า ชาย ก็ อย่า ได้ ตาม กฎหมาย นั้น ต้อง ยุดิธรรม
อยู่ ให้ เอา เป็น ประมาณ ความ เรื่อง นี้ ที่ เปรียบเทียบ พิจารณา ว่า เป็น
เมีย ว่า ไม่ได้ เป็น เมีย ให้ ยก เลิก เสีย เอา แต่ ตาม ใจ หญิง ที่ สมัค ไม่
สมัค เป็น ประมาณ

หญิง ไต มี ชาย มา ขอ บิดา มารดา ยก ให้ ด้ ้วย ม แล ไป อยู่ ด้ ้วย
กัน มี ผู้ รู้ ผู้ เห็น ด้ ้วย กัน มาก ว่า เขา สอง คน เป็น ผัว เมีย กัน
ร่วม สุข ทุกข์ ทุ น รอน ด้ ้วย กัน อยู่ นาน หลาย วัน หลาย เดือน ประจักษ์
แจ้ง แก่ คน รอบ บ้าน รอบ เมือง ไม่มี ใคร ชัด ใคร เต็มยง จึง ควร คัด สิ้น
ว่า เป็น ผัว เมีย กัน ใน ความ เรื่อง นี้ จะ ให้ เป็น ด้ วย อย่าง นั้น จะ ไม่ได้
จึง ต้อง ให้ เป็น ไป ตาม ใจ หญิง สมัค ความ คล้าย กับ อย่าง เรื่อง นี้ แด่
ก่อน ก็ เคย คัด สิ้น มา แต่ ก่อน มี ผู้ มี ชื่อ พา บุตร หญิง ไป ชาย ไว้ แก่
พระ ยา สิงหราชตฤณิ ไกร ผู้ บิดา หลวง เสนาภักดิ์ แต่ หญิง นั้น ยัง เป็น เด็ก
ครั้น หญิง นั้น เจริญ เป็น สาว หลวง เสนาภักดิ์ สมคค เป็น ภรรยา ครั้น ภาย
หลัง บิดา มารดา ของ หญิง มรยุง หญิง ให้ ดอน ด้ วย จาก หลวง เสนาภักดิ์
ไม่ ยอม เป็น ภรรยา จะ สมัค คั้น ไป กับ บิดา มารดา หลวง เสนาภักดิ์
ก็ ยอม ปล่ อย บิดา มารดา จึง เอา เงิน ค่า ด้ วย มา ส่ง หลวง เสนาภักดิ์ แล้ว
รับ ด้ วย หญิง ไป ไว้ ไม่ ช้า ก็ ไป บอก ชาย ให้ ผู้ อื่น ยอม ยก หญิง นั้น ให้
เป็น ภรรยา ผู้ อื่น หญิง นั้น ไม่ สมัค มา ร้อง ทุกข์ จะ ขอ กลับ คั้น มา
เป็น ภรรยา หลวง เสนาภักดิ์ ๆ ก็ ยอม ใช้ เงิน แร่ง กว่า ค่า ด้ วย เดิม แต่ ยัง

น้อย กว่าจำนวน เงิน ที่ บิดา มารดา ขึ้น ใจ บุตรี ไป ขาย ให้ ผู้อื่น
 เรื่อง นี้ ก็ ได้ โปรด ตัด สิ้น ให้ ตาม ใจ หลวง และ หลวง เสนาภักดี ยอม ไม่
 ให้ ตาม ใจ บิดา มารดา แล ชาย ซึ่ง จะ เข้า มา เป็น เจ้า ของ ใหม่ ความ
 สอง เรื่อง นี้ โปรด ตัด สิ้น ให้ ตาม ใจ หลวง และ ชาย ที่ รัก โฉม กัน ไม่ ตาม
 ใจ บิดา มารดา

ขรอย คน บาง จำพวก ที่มี คดี ของ ตัว ที่ ตัว สำคัญ ว่า คล้าย กับ
 ความ สอง เรื่อง นี้ แต่ ได้ ถูก ตัด สิ้น ไป อย่าง อื่น แต่ ก่อน แล้ว ว่า จะ ป่น
 หรือ จะ คิด ว่า ทรง ตัด สิ้น ความ ต่าง ๆ ครั้น ก่อน ก็ ไม่ เหมือน กัน การ
 นั้น ทรง พระ ราช คำ ธิ ทราบ แล้ว ว่า จะ มี ผู้ว่า อย่าง นั้น จะ คิด อย่าง
 นั้น ขอ ให้ ผู้ สืบ เกตุ คดี ถ้อย ความ พิจารณา ดู ให้ เลือย ดซึ่ง ทรง ตัด สิ้น ต่าง ๆ
 ไป นั้น ตาม บรรดา คดี ที่ ขาดิ กระ กุล ของ หลวง แล ชาย แล เกี่ยว ข้อง ใน ที่
 สูง ที่ ต่ำ มี กำหนด ผิด กัน อยู่ จึง ทรง ตัด สิ้น ยก เยื้อง ไป ซัก เรื่อง เทียบ
 ให้ เห็น ว่า แต่ ก่อน นี้ ไป นาย ไทย มหาด เถ็ก ซึ่ง แต่ ก่อน เป็น นาย รอง
 ขิด บัด นี้ เป็น ขุนนคร. ขศร์ เกษมศรี รอง ปลัด กรม กอง ตระเวน ขวา แต่ง ได้ แก่
 ไป ขอ ทักษิ บุรี พระ ยา เทพร ชุน เป็น ภรรยา ได้ ปลุก หอ ปลุก เรือน อยู่ ด้วย กัน
 แล้ว ได้ ให้ ท้าว ส้ม ตัก คั้น กพาทย์ ภรรยา เข้า เฝ้า ทูล ของ รุดี พระ มาท ข้าง ใน
 ได้ พระ ราช ทาน เงิน ทว่า ให้ ภรรยา เมื่อ เวลา เข้า ไป เฝ้า บ้าง ครั้น ภาย หลัง ภรรยา
 กับ นาย รอง ขิด โกรธ ซึ่ง ขุ่น เคือง กัน นาย รอง ขิด มา อยู่ บ้าน เดิม ไป มา

หาตู้ ทรัพย์ แต่ห่าง ๆ ภายหลัง ทรัพย์ มี ชู้ คือ พัน คร ลีทธิ บัน ในกรมพระ
 ตำรวจ แล เมื่อ พระยา เทพ วรชุน ไม่ ได้ อยู่ บ้าน ไป ราชการ เมือง นคร ศรี
 อรรฆราช นาย รอง ขิดไป หา ทรัพย์ จับได้ พัน ครลีทธิชาย ชู้ โยถิ่นนอก
 เถียงไม่ได้ นาย รอง ขิดเห็น ว่า ทรัพย์ เคยได้ เผ้า ทูล ของ สุลี พระบาท
 ทรง วั จัก อยู่ จึง นำ ความ นั้น กราบ ทูล พระ กรุณา จึง มี พระบรมราช
 โอง การ ให้ ลุค ชุน ปรีย ชาย ชู้ ตาม คักตึก นาย รอง ขิด เล็ง แล้ว หลึง
 สมัค จะ ไป อยู่ กับ ชาย ชู้ ๆ ก็ สมัค จะ รับไป เพราะ ได้ เสีย เม็ย ปรีย มาก
 แล้ว มี พระ บรมราช โอง การ คำไว้ ว่า ทรัพย์ เปน บุตร ชุน นาง มี บวรตา
 คักก็ ไม่ เปน หลึง บุตรี บิดา มารดา สามัญ เสมอ ราษฎร จะ โปรด ให้
 เปนไป ตามใจ ทรัพย์ แล ชายชู้ ของ ทรัพย์ ไม่ได้ พระยา เทพ วรชุน บิดา
 ของ ทรัพย์ ก็ ไป ราชการ อยู่ไกล ภาย หลัง เกิด ความ เรื่อง นี้ ขึ้น พระ
 ยา เทพ วรชุน จะ ว่า อย่างไร ก็ ยัง ไม่ ทราบ จึง โปรด ให้ หา ตัว นาย พิศาล
 หุ้ม แพร ใน พระบรมราชวัง แล บุตรี พระยา เทพ วรชุน ที่ เปน มหาด เล็ก
 หลาย นาย มา แล้ว มี พระ บรมราช โอง การ คำไว้ ตาม ว่า ทรัพย์ บุตร พระ
 ยา เทพ วรชุน นอกใจ นาย รอง ขิด ผู้ ผู้ ยอม ให้ นาย พัน คร ลีทธิ ที่ เชื้อ จน
 นาย รอง ขิด ผู้ ผู้ จับได้ บัด นี้ ชาย ชู้ ก็ เสีย เม็ย ปรีย เล็ง แล้ว ตัว ทรัพย์
 สมัค จะ ไป อยู่ กับ ชาย ชู้ ญาติ พี่ น้อง จะ ยอม ให้ หรือ ไม่ คาด เห็น ว่า
 พระยา เทพ วรชุน จะ ยอม ยก ให้ ชาย ชู้ หรือ ไม่ บุตรี พระยา เทพ วรชุน ทุก
 นาย กราบ ทูล พระ กรุณา ว่า ไม่ ยอม คาดใจ พระยา เทพ วรชุน ว่า เห็น จะ

ไม่ยอมให้ไป กับ ชาย ชู้ จึง มี พระ บรม ราชโอง การ ตำรัส สั่ง ให้ มอบ
ตัว ทรัพย์สิน ให้ นาย พิฆิต ที่ ชาย ของ ทรัพย์สิน รับตัวไป จำไว้ คอย ถ้า พระยา เทพ
วรชุน การ ต่อไป ข้าง หน้า ลุด แต่ พระยา เทพวรชุน ผู้ บิดา

อนึ่ง กฎ หมาย เก่า ว่า ผิวเมีย อยา ร้าง ถิ่น แยก ย้าย กนิ ไป บุตร ชาย
ให้ ได้ แก่ มารดา บุตร หญิง ให้ ได้ แก่ บิดา กฎ หมาย บัด นี้ มี พระ บรม
ราชโอง การ ตำรัส สั่ง ว่า ให้ ใช้ ได้ แต่ ใน บุตร ของ บิดา มารดา ที่ เปน คัด คัด
ถ้า ก็ ถ้า ว่า บุตร ของ บิดา มารดา ที่ เปน คัด คัด สูง ศัก ติ นาน กว่า ๕๐๐ ขึ้น
ไป ให้ ตามใจ บิดา ถ้า บิดา ไม่ รับ เลี้ยง ขมิ โส บุตร เสีย ด้วย บุตร จึง
ตก เปน ของ มารดา ถ้า บิดา รัก ซาติ ณะ กุล ชด คัด คัด ญู ไม่ ยอม ให้ ไป
กับ มารดา บุตร ก็ ต้อง เปน ของ บิดา หมด

ด้วย นัย นี้ ถ้า ใน บาง ที่ บาง คราว หญิง ที่ มี คัด คัด สูง จะ ไป ได้ ผิว
ไพร่ มี บุตร เกิด ขึ้น ด้วย กัน บุตร นั้น ก็ ต้อง เปน ของ มารดา หรือ ของ ตา
แต่ ญาติ ข้าง มารดา หมด ตาม บรรดา คัด คัด เมื่อ ตัด ลิน ตั้ง นี้ จะ ว่า เข้า
ข้าง ผู้ ตี ข่ม ขี้ ไพร่ เกิด ไป ก็ ตาม แต่ เห็น ว่า ผู้ ตี มี บรรดา คัด คัด เปน อัน
มาก จะ เห็น ชอบ ด้วย ถ้า จะ ไม่ ตัด ลิน อย่าง นั้น จะ ว่า ไป ตาม กฎ หมาย
เก่า ก็ จะ เปน ที่ เสียใจ แก่ ผู้ มี บรรดา คัด คัด มาก นัก ชัก เนื่อง ว่า มา ตั้ง
ล้น จะ ให้ เห็น หลัก ความ ที่ ทรง พระ ราชดำริ แล้ว ตัด ลิน อย่าง ความ
บาง เนื่อง คล้าย ๆ กับ ความ ที่ ร้อง ฎีกา สอง เรื่อง นี้ คือ ผู้ หญิง ส้ม ไม้ ไป
อยู่ กับ ผู้ ชาย ผู้ ชาย ก็ ส้ม ไม้ จะ รับ แต่ ญาติ พี่ น้อง ของ หญิง เปน ผู้

มีบรรดาศักดิ์สูง เขาไม่ยอมให้เลย ก็ ใน ความ เรือง นั้น ตาม รูปความ
 ก็ ควร จะ ทรง คัด ลิน ให้ ตามใจ หลวง สมัค เหมือน กับ ความ ฎีกา ของ เรือง
 ท่าน ทั้ง หลาย เป็น อัน มากก็ ไม่ ไ้ พิจารณา การ ให้ เลื่อยค ก็ ดูเหมือน
 เห็น ไป อย่าง นั้น ด้วย แต่ เมื่อ พิเคราะห์ ให้ เลื่อยคไป รุดคตุการ
 แต่ หลัง มา เห็น ว่า หลวง โน ตะ กุล นั้น ไม่ เคย ตกไป เป็นภรรยา ผู้ที่ ต่ำศักดิ์
 เสมอ กับ ชาย ที่ หลวง นั้น รัก นั้น เลย ชาย คน นั้น มัก ใหญ่ ไม่ สูง เอื้อม
 เข้า ไม่ สม คม หลวง โน ตะ กุล สูง เช่น นั้น เป็น ที่ แปลกใจ คน ใน ตะ กุล
 นั้น ทั้ง ล้น ถ้า จะ คัด ลิน ให้ ตามใจ หลวง แล้ว คน ใน ตะ กุล นั้น ทั้ง ล้น
 เขา คง คิด ว่า ผู้ ปก ครอง แผ่น ดิน สท ศักดิ์ ตะ กุล เขา ให้ ต่ำไป เป็นตัว อย่าง
 จะ เป็น ที่ ให้ เขา เสียใจ ไม่ รู้ หาย ถึง จะ มี คับ ชาย ให้ เสีย เบี้ย เลมีด ให้
 แก่ เขา ตาม ฎีกา มาย อย่ำ ว่า เลย ถึง จะ เสีย เขา สัก ๑๐๐ ซึ่ง เป็น เบี้ยปรับ
 เขาก็ ล้น วาจา ว่า ไม่ ยอม ยิน ดี รับ เป็น อัน ซาค ที่ เตียว อนึ่ง ถ้า จะ คัด ลิน
 ให้ ชาย หลวง คู่ นั้น ได้ อยู่ ด้วย กัน ตามใจ สมัค รักใคร่ กัน แล้ว ผู้ คัด
 ลิน ก็ ดู เป็น โง่ จม นึก ไม่ รู้ เท่า รู้ ทั้ง คน เสีย คม เสีย คาย ถูก หลอก ถูก
 ลวง กล้า กลาย เข้ มา ใน พระ ราช วัง โทษ เสมอ ขบถ แต่ แผ่น ดิน เก่า มา
 จน แผ่น ดิน ใหม่ ก็ จะ เป็น อัน ไม่ รู้ เท่า อ้าย ขบถ อี ขบถ เสีย การ ที่ ปร่า
 กฏว่า ไม่ รู้ เท่า นั้น ก็ จะ เป็น ทาง ที่ จะ ให้ คน ตาม ๆ ต่าง ๆ เดิน ทาง นั้น
 มา ลุย ลาย พระ ราช ถาน ต่อ ไป ใน ภาย น้า จึง ประทาศ มา ขอ ให้ ผู้ มี

แต่ความสามัญ ใน โรงศาล ใน กรุง แล หัว เมือง ทั้งปวง ให้ตระลาการ พิจารณา ถึงเหตุ กระจก หญิง กระจก ชาย แล เปรียบ เทียบ ให้คล้ายกับ กระแส พระ ราช ตำรับนี้ ก็ ชั่ง ถั่ง ลักภา ว่า ชาย ถูก ต้อง หญิง แล้ว ก็ ชื่อว่า เปนเมีย นั้น ใช้ ไม่ ได้ ให้ บังคับ ตาม ใจ สมัค ใน กระจกหญิง ที่ ตำ แล ตาม ใจ บิดา มารดา ญาติ พี่น้อง ของ หญิง ใน กระจก ที่ สูง คักคี่ ตาม บังคับ น เด็ด

วิสัย คน กระจก ตำ มี แต่ จะ คิด หา เงิน หา ทอง ยอม ช่ม ขึ้น บุตรหลาน ของ ตัว แล้ว เอา ไป ขาย เอา ไป ให้ ให้ ไป ต้อง ทน ยาก อยู่ใน ที่ ๆ ตัว จะ ได้ เงิน ได้ ทอง มาก แต่ บุตร ไม่ควม ที่ จะ ต้อง ยาก เพราะ บิดามารดา จึง ต้อง ตัดสิน ให้ตาม ใจ บุตร สมัค ประการ หนึ่ง หญิง ก็ ไม่ควม จะ ลักหรือ มาก ไป หลาย แห่ง ใน กระจก ตำ ถ้า ตัดสิน ให้ เปน ของ บิดา มารดา แล้ว ก็ จะ ทำ ให้ ลัก หรือ มาก ไป ดัง เช่น เปน ความ ใน ฎีกา สอง เรื่อง นี้ ก็ ใน กระจก สูง โดย ว่า หญิง พลัด ไป ลัก หรือ ใน สถานที่ ตำ เปน ที่ อับ อาย ชาย หน้า แก่ ญาติ พี่น้อง ก็ เมื่อ คืน มา ให้ ญาติ พี่น้อง ถึง ไป ต้อง ลัก หรือ เปน สอง ซ้ำ สาม ซ้ำ ญาติ พี่น้อง ทั้ง ปวง คง จะ ไม่ยอม ให้ ไป ลัก หรือ ใน กระจก ตำ โดย จะ ต้อง ลัก หรือ เขา คง ให้ ไป ลัก หรือ ใน ที่ มี คักคี่ สูง เปน ที่ ย่ำ เกรง กั่ว ของ คน เปน อัน มาก จน คน ทั้ง ปวง เกรง ใจ ไม่ ออก ปาก พูด ถึง ความ เร่ง นั้น ได้ ก็ เปน อัน แก่ อาย ให้ หาย ไป โดย ลำดับ เพราะ จะ ทำ คน ทั้ง หลาย ให้ ลืม ความ นั้น เสีย

ประกาศมาณวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้นค่ำหนึ่ง บัณฑิตปดคุกกักราช ๑๒๒๗ หรือ เปน วันที่ ๓๓๓๒ ใน ราช กาล ประจุบัน นี้

ประกาศ

พระราชบัญญัติลักภา

มี พระบรมราชโองการ หมาย พระบัณฑิตสุรสิงหนาทให้ประกาศ
ให้ทราบทั่วกันว่า คนมีแผลคัน ถ้าจะห้ามไม่ให้เกายังมีที่ว่า ควรจะ
ห้าม อยู่เพราะว่า เกา เข้า หนึ่ง ถลอก ฤๅที่ คัน นั้น เปน เม็ด ยอด สำคัญ
ก็ ให้ โทษ มาก ก็ ผู้มี บุตรี หลึง จะ มา ขังไว้ ไม่ ให้ มี ผัว นั้น ต้อง การ
อะไร ก็ ผู้มี บัณฑิต คัด ก็ กัก บุตรี หลึงไว้ ไม่ ให้ มี ผัว เพราะ กลัว
จะ ปรนคน ด้วย ซาคี ตำ ซ้ำ เพราะ บุตรี เกิด มา เขา นับ ถือ ขึ้น ชื่อ ตาม หมู
บิดา ถ้า ชาย ซาคี ตำ ซ้ำ มา เปน ผัว หลึง บุตรี ผู้ดี มี บุตรี เกิด ขึ้น มา
ก็ คง จะ ต้อง รู้ ต้อง เวียกว่า เปน บุตรี ไพร ตาม ตระกูล บิดา จะ เชิญ ชู ตาม
ฝ่าย มารดา มิ ได้ ด้วย เหตุ นี้ บิดา ของ หลึง ที่มี บัณฑิต คัด ก็ จะ ขัง จะ กัก
บุตรี หลึง ของ ตัวไว้ ด้วย กลัว ปรนคน ด้วย คนต่ำ ๆ ก็ ควร เพราะ
ฉนั้น ถ้า บิดา หลึง ฤๅ มารดา หลึง มี คัด คัด มา สูง ตั้งแต่ ๔๐๐ ขึ้น ไป ถ้า
ฝ่าย ตระกูล ชาย คือ ตัว ชาย ฤๅ บิดา ของ หลึง ฤๅ บิดา บิดา ข้าง ซิด ๆ ของ
ชาย มี บัณฑิต คัด สูง เสมอ บิดา หลึง ฤๅ สูง กว่า บิดา หลึง ถ้า บิดา
บิดา ยังมี ตัว อยู่ มา เปรียบ เทียบ คด ลง กับ บิดา ของ หลึง ก็ เปน ดี
ถ้า มิ คด ลง ก็ ต้อง คัด ลิน ว่า ตาม แก่ ใจ หลึง สมัค เพราะ ฝ่าย ชาย เปน
บุตรี ผู้มี บัณฑิต คัด มิ ใช่ ไพร ก็ ถ้า ฝ่าย ชาย ฤๅ บิดา แล บิดา ของ ชาย ตำ

ศักดิ์ กว่า บิดา ของ หลวง ต้อง สุก แต่ ใจ บิดา ของ หลวง เมื่อ บิดา
 ของ หลวง ไม่ รัง เกียรติ เสีย ใจ ด้วย บุตร ชำ ชอก แล้ว นั้น จะ เรียก เขา ตัว
 ลีน ก็ ได้ เพื่อ จะ เขา ตัว มา กัก ชังไว้ รักษา ตระกูล บันดา ศักดิ์ ก็ สุก แต่
 ใจ ของ บิดา หลวง ที่มี บันดา ศักดิ์ จะ ยอม ยก ให้ ก็ ได้ ไม่ ยอม ยก ให้ ก็ ได้
 จะ เรียก ตัว ลีน มา แล้ว ไป ยอม ยก ให้ คน อื่น ก็ ได้ ชาย ที่ คำ ศักดิ์ มา ส่ง
 เกิน จะ ให้ คำ โทษ ฎา จะ ให้ ปรีย ไหม เปน เขย เสมอ ได้ ก็ ได้ ถึง มา ขอ สมา แล้ว ก็
 ไม่ คุ่ม เบี้ย เสมอ ได้ แต่ การ อย่าง นี้ ว่า แต่ ใน เรื่อง ฝ่าย ช้าง บิดา หลวง บันดา
 ศักดิ์ สูง ฝ่าย ชาย มี บันดา ศักดิ์ ต่ำ ก็ ถ้า ฝ่าย ชาย ฝ่าย หลวง มี บันดา ศักดิ์ สูง
 ด้วย กัน ก็ ตี บันดา ศักดิ์ ต่ำ ด้วย กัน ก็ ตี ให้ ตัด ลีน เขา ตาม ใจ หลวง
 สมัค อย่าง เดียว ถ้า หลวง สมัค จะ กลับ มา อยู่ กับ บิดา มารดา ก็ ให้ กลับ มา
 ถ้า สมัค จะ ไป กับ ชาย ชู้ ก็ ให้ ไป ถ้า ได้ มา ขอ สมา รับ ผิด แล้ว ช้าง
 บิดา ช้าง มารดา หลวง รับ สมา ก็ ตี ไม่ รับ ก็ ตี ไม่มี เบี้ย เสมอ แต่ สิ่ง
 ของ ๆ ฝ่าย บิดา มารดา หลวง หาย ไป เมื่อ เวลา ลักภา กัน เท่า ไ้ ให้ เจ้า
 ทพย ศาล ตรา ลีน ไว้ โดย ไม่ ตรา ลีน ด้วย เข้า ใจ ว่า มี ใช้ ผู้ ร้าย อื่น
 เมื่อ มา ให้ การ กำหนด ของ แม่น ย่า ว่า เฉพาะ หาย ใน วัน นั้น เวลา นั้น
 เท่า ไ้ ศาล ไ้ เมื่อ จะ ยอม ให้ แก่ บุตร หลวง ไป เท่า ไ้ ก็ ให้ ยอม
 เหลือ นั้น ให้ ชาย ผู้ ลัก ภา ต้อง ใช้ ทั้ง ลีน แต่ ผู้ ชัก ลือ แล พวก เพื่อน ที่ มา
 กับ ชาย แล เจ้า ล่า นึก ที่ ต่าง ๆ ถ้า แม่น ลัก ภา กัน ลูง หาย ไป ไม่ ได้ ตัว หลวง
 ไม่ ได้ ตัว ชาย ฎา ไม่ ได้ ทั้ง สอง คน จึง ควร ต้อง พ้อง ต้อง เกาะ ครอบ เว้ง

รดให้ส่งให้นำ ถ้าได้ตัวหญิงตัวชายมาแล้ว โทษผู้ซัดสี่แลผู้
 มาเป็นเพื่อน ผู้ลักภาแลเจ้าดำนักให้ยกเสีย แต่การข้างผู้มีบัณฑิต
 คักดี ยังมีนัยที่จะว่าไปหลายอย่างอยู่ ถ้าที่อยู่ของบิดามารดา
 เป็นวังเจ้าบ้านขุนนางผู้มีใหญ่มีข้างนำข้างในกำหนดกตขามั่นคง คน
 ผู้ล่วงเกินเข้าไป ก็จะต้องให้มีโทษสมควรแก่วังใหญ่วังน้อย ตาม
 บัณฑิตคักดีใหญ่ น้อย ของท่านเจ้าของวังเจ้าของบ้านหนึ่งผู้มีบัณฑิต
 คักดีสูงต่ำจะว่าตามคักดีนั้น เป็นแม่นยาก็ไม่ได้ เพราะผู้มีคักดี
 นำสูง ล่างจำพวกก็เป็นแต่ผู้ดีชั้นเดียว เมื่อมาข้องมาเกี่ยวกับ
 ผู้มีบัณฑิตคักดี สืบตระกูลมาหลายชั่วแผ่นดิน ก็จะต้องรู้ว่า ผู้มี
 บัณฑิตคักดีชั้นเดียวเหมือนกับไฟ แต่การในเรื่องอย่างนี้ก็ไม่เป็นวิ
 ลัยที่ลูกขุนจะตัดสินได้ ต้องเรียนท่านเสนาบดีให้ตัดสินฎาฎา
 ทูลพระกรุณาให้ทรงตัดสิน เพราะในการในคดีในทางที่ไม่เคย ถ้าตัดสิน
 สิ้นไม่ชอบกลก็จะเป็นเยี่ยงเป็นอย่างไร ต้องให้ผู้หลักผู้ใหญ่ตัดสิน
 จึงจะควร แต่ในการผู้มีบัณฑิตคักดีต่อผู้มีบัณฑิตคักดีด้วยกันใน
 การที่เหมือน ๆ กัน เคยสมาคมกันอยู่แล้วให้ตัดสินว่าสุดแต่ใจหญิง
 ฤาสุดแต่ใจบิดามารดาฝ่ายหญิง แลบิดามารดาทั้งสองข้างประนีประ
 นอมกัน ตามยศบัณฑิตคักดีทั้งสองฝ่าย ถ้าบิดามารดาหญิง
 เป็นสูงคักดีตัดขาดโดยไม่มีเอาเป็นอะไรไม่พอใจที่จะว่าถึง ถ้าผู้หญิง
 คับชายที่ไม่ควรแท้ พระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงพระราชดำริที่ตัดสิน

ให้ทำโทษชาย แล จำ ของ หลวง ตาม อำนาจแผ่นดิน ไม่ให้เสื่อมเสีย
 เกียรติยศแก่ราชตระกูล แต่ในการ เช่นนี้ไพร่ผู้ไม่มีบันดาศักดิ์ แล เชื้อ
 สายตระกูลสูง ที่ได้รู้ อยู่ทั่ว ๆ กัน นั้นแล้ว และมีศักดิ์นา คำกว่า ๔๐๐
 ไร่ ลง ไป ทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ควรที่ จะมาทาง วุ่นวาย เอาอย่าง ท่านผู้มีบันดา
 ศักดิ์สูง เลย บุตร หลวง ของใคร ๆ จงระวังรักษาเอง จงหาผู้ให้เป็นที่
 ที่ชอบใจให้เร็ว ๆ เกิด ถ้าเกิดเหตุติดตามผู้ชายไป ก็จะต้องคงลง
 ให้ถาม ตามใจ หลวง ส้มค ผู้ลอบลักภา ถ้าไม่ได้ ขอ สดมา ก็ให้มี เบี้ย
 เล่มิต ของ ซึ่ง หาย ในเวลา หลวง นี้ ตาม ชายไป เจ้า ทรมณ์ สยาม
 ได้ ว่า หาย ในเวลา นั้น ผู้ลักภา ก็ต้องใช้ต้องเร่งรัดให้ ใช้ เจ้า ของ ทรมณ์
 จง เต็ม ตามใจ เจ้า ทรมณ์ จะ ยอม ลดยอม ให้นั่ง จะให้ว่า ยิ่งกว่า
 นี้ไป ไม่ได้ เพราะ บิดามารดา แล บุญดี ผู้ใหญ่ เลี้ยง บุตร หลาน ไม่
 ดี ว่า น ตาม การ ประพฤติ การ วิปริต คือ ชาย หลอก ลวง ลักภา หลวง
 ไป แล้วไป ช่าง พัน รัน ตี แยก ชิง สิ่ง ของ ภา ไป ชวน ชาย อื่น มา ช่ม ชืน
 ทำ ยับ เย็น แล เขาไป ชาย เป็น คน ชั่ว ภา หลวง ไม่ ส้มค คุม พวก พ้อง มา ชุค
 คร่า เขา ตัวไป ด้วย พล การ เช่นนี้ ถึง ผู้มี บันดา ศักดิ์ สูง เป็น เจ้า เป็น นาย
 ทำ ก็มี โทษ มีความ ผิด ต่อ แผ่นดิน ระ บิน เมือง ควร ต้อง ลง พระราชอาญา
 เสมอ ภา โกลี ก็ย โทษ ผู้ร้าย ปล้น บันดา ศักดิ์ แล ตระ กุล ไม่ คุ่ม ผู้ที่ ถูก พิ
 พาท อย่าง นี้ ถึง จะ ไม่ได้ พ้อง โรง ศาล ด้วย เห็น การ ว่า จะ เนิน ข้าไป จะ

มาร้อง ถวาย ฎีกา ทีเดียว ก็ จะ รับ แต่การ จะ เป็น อัน ชุด ฎา ไม่ เป็น อัน ชุด จะ ต้อง พัง เอา คำ หลวง คน กลาง เป็น ประ มาณ เพราะ การ ลาง เรื่อง ชุด ล้ม ๆ กัน ก็มี ถ้า หลวง สมัค อยู่ กับ ชาย แล้วจะเอา เรื่อง ชุด ขึ้นว่า ไม่ได้.

หนึ่ง หลวง ซึ่ง ตาม ชายไป โดย ความ สมัค รักใคร่ กัน เอง บิดา มารดา ไม่ได้ ยอมยกให้ ไม่ได้ ตก แดง มี คุณ มี สิน สอด อย่าง นี้ ก็ ชื่อ ว่าเป็น หลวงไม่ ตี ชาย จะ ถือว่า เป็น เมียไม่ได้ ก็ เมื่อไม่ สมัค อยู่ กับ ชาย จะ หนี กลับ มา หา บิดา มารดา แล ญาติ พี่ น้อง ก็ ตี จะ ตาม ชาย หนี ไป ก็ ตี ชาย ที่ เรียก ว่า เป็น ฆวนั้น จะ ตาม พัง ร้อง เรง รัตเอา ตัว ฎา จะ เคา เบี้ย ปรียบ แก่ ชาย ชู้ ใหม่ ไม่ได้ เพราะ มัน มา หนี โด ให้มัน หนี หนี นั้น จะ ตาม ว่า กล่าวได้ แต่ สิ่ง ของ ๆ ตัว ที หลวง ตก ลักไป เมื่อวัน หนี แล ก็ ได้ ท้า ทรา ลิน สบายสไว หรือ หนี ลิน เกียว ช้อง แก่ ผู้ อื่น อย่างไร เมื่อ อยู่ ด้วย กัน ก็ ถ้า เมื่อ หลวง อยู่ ใน เรือน ชาย คบ ชาย อื่น เป็น ชู้ เข้า มา ใน เรือน ตัว ชาย ที่ เป็น ฆวนั้น จับ ได้ หรือ สืบ ความ ได้ ชาย ที่ เป็น ฆวนั้น จะ ร้อง พ้อง ว่า กล่าวให้ มี เบี้ย ปรียบ ใหม่ เหมือน อย่าง ผู้ ร้าย ชน เรือน แต่ เรื่อง ทำ ชู้ ใน เมีย ให้อก เสียบ เพราะ เมีย เป็น หลวงไม่ ตี มา แต่ เดิม แล้ว ถ้า บิดา มารดา ของ หลวง กลับ มา ตี ด้วย บุตร หลวง อุปถัมภ์ คำ ชู ให้ คุณ รณ ทาษ กรรม กรรม เครื่อง เย่า เรือน หรือ หลวง นั้น มี บุตร กับ ชาย ที่ ตัว ตาม มา บิดา มารดา กลับ รักใคร่ ว่า เป็น หลาน ตั้งแต่ การ เมื่อ หลวง หนี ตี กับ บิดา มารดา แล บิดา มารดา ของ หลวง นั้น ถือ ชาย นั้น ว่า

เป็น เขย เรียกใช้ สอย ถึง การ ต่าง ๆ เป็นปกติไป เมื่อ นั้น จะว่า
 ชาย หลิง นั้น เป็น เมีย ถ้า หลิง นั้น มี ชู้ จะ พ้อง ร้อง ชาย ชู้ ตาม ลักษณะ
 ผิว เมีย ก็ ได้ เพราะ โทษ ที่ ให้ เป็น ร้าย กลาย เป็น ดี ไป เสีย แล้ว ประ
 กาศ นี้ ให้ รู้ ทั่วไป ทุก โธง ทุก คาส ว่า เป็น พระ ราช กำหนด ใหม่ ไท สุภา
 ละคร การ ถือ ตาม แต่ อย่า ให้ สุก ความ เก็บ เอา การ ที่ ว่า ใน กฎหมาย
 เก่า ๆ ซึ่ง เป็น อัน ชัด แก่ พระ ราช บัญญัติ ใหม่ นี้ มา ว่า จู๊ จ๊ เป็น ลำ
 นวน ห่ง เตียง วุ่น วาย ไป

ประ กาศ พระ ราช บัญญัติ ใหม่ มา ณ วัน พุฒ เดือน เจ็ด ขึ้น เจ็ด ค่ำ
 บีม โธง ลัม ฤช อิศ กจุล คักราช ๑๒๓๐ ภา เป็น วันที่ ๒๒๒๔ ใน ราช การ ประ จุ ม ณ

ประกาศว่า ด้วย ลักภา

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระ บัณฑิตสุรสิงหนาท ให้ประกาศ
 แก่ข้าราช การ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎร นอก กรุง ในกรุง ทัวทั้ง
 พระราชอาณาจักร ให้ทราบทั่วกัน ว่า ชายหญิง ซึ่งจะ คู่ซ้อ กัน เป็น
 ผิวเมีย ยังไม่มีธรรมเนียมจารีตก่อน มาแต่โบราณ คือ บิดา มารดา
 มีบุตร หญิง เลี้ยงไว้ แล ญาติ พี่น้อง ผู้ใหญ่ คือ สุก บ้า อาน้ำ แล พี่ชาย
 พี่หญิง ซึ่ง เลี้ยง หญิง ก็ หวง ห้าม หญิง ไว้ ไม่ สม กับ ชาย หมาย ใจ
 จะ รอ ไว้ แต่ง การ งาน มงคล ให้ อยู่ กับ ชาย ที่ บิดา มารดา หญิง
 แล ญาติ ผู้ใหญ่ ของ หญิง ชอบ ใจ ฝ่าย หญิง บาง คน มี ใจ หนัก แน่น
 รัก ตัว กลัว จะ ได้ ความ อภัย คดี ยศ ตาม ขาดิ ตระกูล บิดา มารดา ก็
 ประพฤติ ย่อม ตาม ใจ บิดา มารดา แล ญาติ ผู้ใหญ่ ไม่ เอา ตาม อำเภอ ใจ
 ตนเอง แต่ หญิง บาง คน มี ใจ โล เล เป็น นัก เลง แล ก้าวถึง ที่ จะ อุด
 กลั้น มิ ได้ ก็ ลอบ ลัก คบ ชู้ คู่ ชาย ไม่ รอ รัง รั้ง ด้อย คำ บิดา มารดา แล ญาติ
 ผู้ใหญ่ จะ หวง ห้าม กัน เท่า ไ้ ไร ก็ มิ พัง ลอบ หนี ตาม ชาย ที่ ตน
 รัก ใคร ก็ ดี โรง ศาล พ้อง ร้อง กัน ด้วย การ ที่ หญิง ตาม ชาย ไป ต้อง
 ขำระ ตัด สิ้น นั้น มี มาก เพราะ บิดา มารดา แล ญาติ เลี้ยง บุตร
 หญิง ไว้ ไม่ จัด การ ให้ สม กับ ชาย สม กับ ใจ หญิง ตาม เวลา ควร
 เมื่อ หญิง มี อายุ เจริญ แล้ว ถ้า จะ กัก ชัง บุตร หญิง ตัว ไว้
 ด้วย 08/07/256๘ กลัว จะ ประปน กับ คน ที่ บิดา มารดา หญิง ไม่ ไม่ ชอบ ก็ ควร

แต่หญิงไม่อยู่ในถ้อยคำบิดา มารดา ลอบสมัครรักใคร่กับชายแล้วตามชายไป ชายไม่ได้สู้ขอตามใจหญิงแลบิดา มารดาหญิง ฤฯ ชายได้กลับมาแล้วก็ตี ถ้าหญิงอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปี บิดา มารดา มีความอาลัยไม่ยอมให้อยู่กับชาย แต่หญิงสมัครอยู่กับชายไม่ยอมมาหาบิดา มารดา ๗ ไม่รังเกียจเสียใจว่าบุตรนั้นชั่วชอกแล้ว จะเอาหญิงคืนมา ก็ต้องให้หญิงคืนมา จะเอาตามใจหญิงไม่ได้ ให้ปรับไหมชายแปน เมีย เลมิต ให้บิดา มารดา หญิง แล ญาติผู้เลี้ยงหญิงไว้ตามพระราชกำหนดกฎหมาย

ถ้าหญิงแปนสาวใหญ่อายุถึง ๒๐ ปีแล้ว ตามใจหญิงสมัครอยู่กับชาย ๗ ฤฯ จะอยู่กับบิดา มารดา ก็ให้คืนมา หนึ่งชายหนุ่มยังไม่มีเมียสมัครรักกับหญิงสาว อายุตามยังไม่ถึง ๒๐ ปีหญิงตามชายไป บิดา มารดา ของหญิงไม่ยอมให้อยู่กับชาย แต่หญิงจะอยู่กับชายไม่ยอมมาหา บิดา มารดา ต้องตัดสินให้ตามใจบิดา มารดา จะเอาตามใจหญิงมิได้ เพราะเขายังเยาว์เบาความ อยู่ต้องอยู่ในอำนาจบิดา มารดา ถ้าหญิงอายุถึง ๒๐ ปีแล้ว ต้องตัดสินตามใจหญิง เพราะแปนผู้ใหญ่ควรรู้ที่ผิดที่ชอบอยู่แล้ว ถ้าชายมีเมียแล้ว แลสมัครหญิงสาวอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี แปะ โลมหญิง ลุ่มหลงตามชายไป บิดา มารดา แล ญาติ ของหญิงไม่ยอมให้ ต้องตัดสินให้คืนให้กับบิดา มารดา แล ญาติผู้เลี้ยงหญิงไว้ ให้ปรับไหมแปน เมีย เลมิต

ให้บิดา มารดา หอญิง ตาม พระ ราช กำหนด ชายมี เมีย แล้ว ก็ ดี ยังไม่
มี เมีย ก็ ดี สม รัถ หอญิง ไหญ่ ชาย ถึง ๒๐ ปี แล้ว ให้ ตัด สิ้น ตาม ใจ
หอญิง เปน ประมาณ แต่ สิ่ง ของ ๆ ฝ่าย บิดา มารดา หอญิง หาย ไป มาก น้อย เท่า
ใด ควร จะ สบาย ฤ ควร จะ พิจารณา สืบ สวน เขา ความจริง ประการ ใด
ให้ ชำระ ตัด สิ้น เขา ความ กฎหมาย เติม แล ข้อ อื่น ๆ นั้น มี แจง อยู่ ใน พระ
ราช บัญญัติ เก่า ใหม่ นั้น แล้ว

ให้ ชุน คาล ตระลาการ ผู้ พิจารณา ชำระ ตัด สิ้น คดี ของ ราษฎร
นั้น ๆ จง ทำ ตาม พระ ราช บัญญัติ นี้

ประกาศ มา ณ วัน ๓ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปี รมเมีย โทศก.

ประกาศ

ห้ามไม่ให้ขี่ม้าจูงม้ามาในพระบรมมหาราชวัง

ประกาศมาให้ทราบทั่วกัน ทุกหมู่ทุกกรม ทั้งพระนครว่าคน
ทั้งปวงรู้ฤาไม ในพระราชวังห้ามมิให้ใครๆ ไปบนหลังม้า แล
จูงม้ามาเลี้ยงในพระราชวัง ลักหญ้าหลวงให้ม้าที่มีใช้ม้าหลวง
กินให้คนทั้งปวงสังเกตเถิด ถึงคนหลวงพนักงานซึ่งไปบนหลังม้า
นำม้าวิ่ง เมื่อเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระราชวัง ก็ย่อมไป
ด้วยม้า นำตั้งแต่นอกประตูวิเศษไชยศรีไป เมื่อเสด็จพระราชดำเนิน
กลับ ก็นำมาหยุดเพียงนอกประตูวิเศษไชยศรี แล้วก็ลงไปหมอบ
จุกช่องเยื้อง ก็ควรเห็นว่าเป็นเคารพชอบอยู่แล้ว ม้าข้าราชการที่
ต้องเกณฑ์นำเสด็จตามเสด็จในกระบวน แต่งเครื่องแล้วจะวิ่งเข้ามาในพระราช
วังชั้นในก็ไม่ได้ แต่ม้าเปล่าไม่ได้แต่งเครื่องของเจ้านาย แลข้าราชการ
ที่ไม่ได้ต้องเกณฑ์เข้าในกระบวน ห้ามมิให้เข้ามาในพระราช
วังชั้นใน เว้นแต่ม้าหลวงม้าพระเจ้าธิดาที่ขังอยู่ในพระราช
วัง โปรดให้เข้าออกทางประตูศรีสุนทร แลประตูสองชั้นได้ ม้าพระ
ราชวงษาขุนนาง เข้ามาได้เพียงชั้นกลาง หยุดเพียงประตูสองชั้น
จะล่องเข้ามาในพระบรมมหาราชวังชั้นในไม่ได้ ถึงเจ้าพนักงาน
กรมม้าจะฝึกม้าในพระราชวัง ก็ให้บอกกรมวังเสียก่อนจึงฝึกม้า
ถ้าไม่บอกกรมวัง ให้กรมวังจับปรับให้เสียเงินตามพระราชบัญญัติ

นำ มา ถวาย ก็ ให้ มอบ กับ เจ้า พนักงาน กรม ม้า ใ้รับไว้ เมื่อ มี พระ
 บรม ราชโองการ คำรั้สั่ง ให้ นำ เข้า มา จึง นำ เข้า มา ถวาย คั้ เทชญ
 ถ้า มี พระ บรม ราช โอง การ คำรั้สั่ง ให้ ไป บน หลัง ม้า ฤฯ ให้ ผัก ประ
 การ ไต ๆ จะ ไม่ ขอด กรม วัง ก่อน ก็ ได้ แต่ ข้ำ ราช การ ก็ ที่ ฤฯ ข้ำ เจ้า
 ม้าว ทาษ ของ ข้ำ ราช การ ก็ ที่ จะ มา บน หลัง ม้า ล่วง เข้า มา ใน พระ
 ราช วัง ขึ้น ใน ฤฯ ขึ้น กลาง ไม่ ได้ โดย เปน อัน ขาด ถ้า ผู้ ซึ่ง ไป บน
 หลัง ม้า เปน ข้ำ ราช การ ล่วง เข้า มา ใน พระ ราช วัง ขึ้น ใน จะ ให้ เสีย
 เบี้ย ปรับ ชั่ง หนึ่ง พระ ราช ทาน เปน รางวัล แก่ ผู้ จั้บ ล่วง เข้า มา เพียง
 ขึ้น กลาง จะ ให้ เสีย เบี้ย ปรับ ลิบ ตำลึง แล้ว เก็บ ม้า เปน ม้า หลวง ถ้า
 เปน ข้ำ เจ้า ย่าว ทาษ ขุน นาง ล่วง เข้า มา ขึ้น ใน แล้ว เจ้า แล เจ้า หมู่ มุค
 นาย เสีย เบี้ย ปรับ แทน ชั่ง หนึ่ง แล้ว ลง พระ ราช ขาญา ๕๐ ที่ ล่ง ไป คุก
 เพียง ขึ้น กลาง ให้ เสีย เบี้ย ปรับ ลิบ ตำลึง แล้ว เก็บ ม้า เปน ม้า หลวง
 ดึง ม้า ที่ ไม่ มี คน บน หลัง แล ไม่ มี ไคร จุง พลัด ล่วง เข้า มา ใน พระ
 ราช วัง ก็ ให้ จั้บ เปน ม้า หลวง ถ้า มี เจ้า ของ มา คิด ตาม ก็ ให้ เวียก เอา
 ค่า ถ้าย ตาม ราคา ม้า ที่ ชื้อ ขาบ ก่อน จึง ให้ ไป ถ้า เจ้า ของ ไม่ มา ถ้าย
 ก็ ให้ เอา ม้า ไป ขาย เอา เงิน มา แ่ง มัน ให้ ผู้ จั้บ แต่ พระ ราช วงษา นุงษ
 นั้น โปรต ให้ มา บน หลัง ม้า ได้ แต่ ประตุ วิเศษ ไชยศรี จน ประตุ สอง ขึ้น ข้ำ
 ราชการ มา บน หลัง ม้า ได้ เพียง นอก ประตุ วิเศษ ไชยศรี เท่านั้น จะ ล่วง
 เข้า มา ใน พระ ราช วัง เพียง ขึ้น กลาง ก็ ไม่ ได้ อนึ่ง ม้า ที่ ผู้ หนึ่ง ผู้ ไค

เพราะฉะนั้น ตั้งแต่ขึ้นไป ให้ กรมวัง กรมม้า คอยจับ ผู้ ซึ่ง ไปมา บนหลัง
 ม้า ถ้า มี เสา ที่ ล่วง เข้า มา ใน พระ ราชวัง ตาม กำหนด ชั้น ใน ตั้งแต่
 แต่ ประตู ศรีสุนทร ประตู สอง ชั้น โดษ รอบ ชั้น กลาง แต่ ประตู วิเศษ ไชยศรี
 มาจน ประตู สอง ชั้น ด้าน ลัดถึ เหนือ ด้าน ลัดถึ ใต้ ใน พระ ราชวัง เป็น ที่
 กำหนด ถ้า กรม วัง จับ ได้ ก็ ให้ แบ่ง บั้น กับ กรม ม้า กรม ม้า จับ ได้
 ก็ แบ่ง ส่วน เข้ม ปรับ ให้ แก่ กรม วัง เป็น รางวัล ค่า จับ โดย สมควร ให้
 ท่าน ทั้ง ปวง ทราบ ความ ตั้ง ประกาศ นี้ เทอญ

ประกาศ มา ณ วัน พุทธศักราช เดือน เจ็ด ขึ้น ค่ำหนึ่ง บรมเมษ สัมฤทธิศก
 เป็น วันที่ ๒๖๓๘ ใน ราช การ ประจุบัน นี้

ขุนปฏิภาณพิจิตร เป็น ผู้รับสั่ง.

บาณูชี พระราชบัญญัติ รัชกาลที่ ๔ ซึ่งไม่ได้นำมาพิมพ์ไว้

เล่ม ๑

๑	ประกาศ จับช่างทอง เซลย คักดี	หน้า ๑
๒	ประกาศ เตือน ผู้ที่ ใช้ อักษร ผิด ให้ ถูก ตาม แบบ	หน้า ๓
๓	ประกาศ ไม่ ทรง คิเตียน คน ลี จำพวก	หน้า ๔
๔	ประกาศ ทรง พระ ราช ปรุญญาณ อนุญาต ให้ ข้ำ ราช การ ผ้าย ใน ทูลลาชอก	หน้า ๖
๕	ประกาศ เปลี่ยน พระราชลัญจกร	หน้า ๑๑
๖	ประกาศ กำหนด ลัก เลข	หน้า ๑๓
๗	ประกาศ ว่า ด้วย ประกาศ ที่ ควร จะ เชื่อ แล ไม่ เชื่อ	หน้า ๑๕
๘	(พิมพ์ ใน เล่ม นี้ แล้วย)	
๙	(พิมพ์ ใน เล่ม นี้ แล้วย)	
๑๐	ประกาศ เรียก ภาษี มะพร้าว เรียก เปน อากร ๓ ต้นตั้ง	หน้า ๓๗
๑๑	ประกาศ อนุญาต ให้ ทำการ กัย ผัง	หน้า ๔๐
๑๒	ประกาศ ให้ ค้าขาย แล รับจ้าง ทำ การ ต่อคนนอกประเทศ ห้าม ไม่ให้ ต้น ตกใจ เล่า ลือ การ ผิด ๆ	หน้า ๔๓
๑๓	พระราช กำหนด เจ้า เมือง กรมการ ขำระ ความ หัวเมือง	หน้า ๔๘
๑๔	ประกาศ พระราชทาน พระบรม ราช ราช ข้ำ หลวง ออก ไป ลัก เลขหัวเมือง	หน้า ๕๒

- ๑๕ ประกาศ อย่ายให้ เชื้อ การ หลอก ซึ่ง อ้าง อำนาจ เรือง มี หน้า ๕๖
- ๑๖ ประกาศ เรื่อง รับ เมีย ทวด แทน หน้า ๕๘
- ๑๗ ประกาศ กำหนด เปลี่ยน ตรา ฎุม คุ่ม ห้าม หน้า ๖๑
- ๑๘ ประกาศ ว่า ด้วย ราษฎร ชาว กรุงเก่า ถวาย เข้าเปลื้อง หน้า ๖๔
- ๑๙ ประกาศ พระราชทาน ส่วน พระราชกุศล ในกรณีที่ ทรงบริจาค เพ็ชร
ใหญ่ประดับ พระอุณาโลม พระพุทธ รัตน ปฏิมากร หน้า ๖๗
- ๒๐ ประกาศ ให้ตั้ง อากร ค่า น้ำ เก็บ เวี่ยง ตาม เต็ม หน้า ๗๐
- ๒๑ ประกาศ ให้ผู้ที่ เกรง ว่า บีมเสง เข้า จะ แพง ก็ ให้ซื้อ เข้า ไว้ หน้า ๘๐
- ๒๒ (พิมพ์ใน เล่ม นี้ แล้ว)
- ๒๓ ประกาศ มหาสงฆวานต์ บีมเสง นพตัก หน้า ๘๘
- ๒๔ ประกาศ ให้ผู้ที่ เกรงว่า เข้า จะ แพง ใน บีมเสง. ซื้อเข้าแล คิด
ทำ นาไว้ หน้า ๘๙
- ๒๕ ประกาศ ว่า ด้วย กงซูล อังกฤษ จะ ทำ ตึก ขณุญาต ให้คน
ตั้งปวงรับ จ้าง แล ขาย สิ่งของ ได้ หน้า ๙๑
- ๒๖ ประกาศของ เหยี่ยญนอกแดงตัว เต็ก แลพิศักเงิน เหยี่ยญนอก หน้า ๙๒
- ๒๗ ประกาศ ยิง กระสุน ทาง เล็ดจ พระราช ดำเนิน หน้า ๙๕
- ๒๘ ประกาศ ให้ ใช้เงิน เหยี่ยญ นอก ที่ ๒ หน้า ๑๐๑
- ๒๙/๑๐ ประกาศ แฉ่ พระราช กุศล ซ่อม แซม ถนน หน้า ๑๐๔

๓๐	(พิมพ์ในเล่มนี้แล้ว)							
๓๑	ประกาศ แจก ตัว คัม ลัก แก่ ผู้ที่ ไม่ ควร ลัก	หน้า	๑๐๘					
๓๒	ประกาศ ออก หนังสือ ราชกิจจานุเบกษา	หน้า	๑๑๑					
๓๓	ประกาศ สงคราม ใน ยี่มเมี่ย สัมฤทธิศก	หน้า	๑๑๕					
๓๔	ประกาศ เรื่อง ผูก บั	หน้า	๑๑๗					
๓๕	ประกาศ เรื่อง อากร เต่า ชูรา กรุงเก่า	หน้า	๑๒๑					
๓๖	ประกาศ จ่าย เงิน ภาษี เข้าวัง พระนคร	หน้า	๑๒๖					
๓๗	ประกาศ พระราชทาน นาม คลอง เจดีย์ บุษยา	หน้า	๑๒๘					
๓๘	(พิมพ์ในเล่มนี้แล้ว)							
๓๙	ประกาศ ทรง ปฏิสังขรณ์ พระราชวัง เมือง สทปนบุรี	หน้า	๑๓๒					
๔๐	ประกาศ ตั้ง ภาษี น้ำตาล ทวาย	หน้า	๑๓๗					
๔๑	ประกาศ ไม่ ให้ เรียกเงิน ค่านา ที่ ราษฎร ถาก ถาง ทำ ชั้ น ใหม่ ใน ปี แรก ทำ	หน้า	๑๔๐					
๔๒	ประกาศ ค่า ธรรมเนียม ครา ฎุม	หน้า	๑๔๓					
๔๓	ประกาศ ค่า ธรรมเนียม หนังสือ คัม ลัก	<table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td>๑๐ ยก</td> <td rowspan="3" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="3" style="vertical-align: middle;">หน้า</td> <td rowspan="3" style="vertical-align: middle;">๑๔๕</td> </tr> <tr> <td>๑๒ ,,</td> </tr> <tr> <td>๑๕ ,,</td> </tr> </table>	๑๐ ยก	}	หน้า	๑๔๕	๑๒ ,,	๑๕ ,,
๑๐ ยก	}	หน้า	๑๔๕					
๑๒ ,,								
๑๕ ,,								
๔๔	ประกาศว่า ด้วยผู้จะ ถวาย เรื่อง ราว	หน้า	๑๔๗					
๔๕	ประกาศ ให้ ลัก เลข โพร่ ทรวง แล หัว เมือง ชั้ น แล เรื่อง ผู้ ปลอม ลัก เลข	หน้า	๑๕๑					

- ๖๔ ประกาศ ข้าราชการฝ่ายในทูลลาออกนอกราชการ หน้า ๒๑๑
- ๖๕ ประกาศขณจับผู้ร้ายทั้ง ไฟ หน้า ๒๑๔
- ๖๖ ประกาศเตือนผู้จะเผ้ากรมหมื่นถาวร.กรมหมื่นอลงกฎ หน้า ๒๑๖
- ๖๗ ประกาศให้ผู้คุมคนโทษ มาบอกมุลนายของตัวขณะเมื่อ มี
ผู้มาชิง เขาคนโทษไป หน้า ๒๑๙
- ๖๘ ประกาศว่าด้วย วันสังกรานต์ บีมแมเอกคก หน้า ๒๒๑
- ๖๙ (พิมพ์ ในเล่มนี้แล้ว)

เล่ม ๒

- ๑ พระราชบัญญัติ ห้ามคฤหิฐุไม่ให้สมคบภิกษุสามเณร ทำ
อนาจาร ทุจริต หน้า ๒๒๖
- ๒ ประกาศให้ราษฎรซื้อเข้า หน้า ๒๓๗
- ๓ ประกาศว่าด้วยผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ท้าย หลุหนี่ ภรรยาของ
ตัวหนีไป อยู่วังเจ้า.บ้านขุนนาง แด ทรง อนุญาตให้ผู้ที่เป็น
ความ ผัวเมีย ท้าย หลุหนี่ ที่กรมวัง ไปเกาะมาชำระ ให้ร้อง
ถวาย ฎีกา หน้า ๒๓๘
- ๔ ประกาศพระราชพิธีลง ทรงโลกันต์ หน้า ๒๔๐
- ๕ ประกาศตั้ง เจ้าพนักงาน บัญชี รับ จ่ายเบี้ยแปะ หน้า ๒๖๐

- ๖ ประกาศมหาดงกรานต์ บัญญัติเบญจจก หน้า ๒๖๔
- ๗ ประกาศห้ามไม่ให้จับธนูไล่พิศลงในที่พื้นแขวง หน้า ๒๗๘
- ๘ ประกาศบอกนามพระที่นั่ง แต่บ่อนที่ท่าราชวรดิษฐ์ หน้า ๒๗๙
- ๙ ประกาศให้เจ้าพนักงานรับฟ้องความ มรรฎก หน้า ๒๘๑
- ๑๐ (พิมพ์ในเล่มนี้แล้ว)
- ๑๑ ประกาศ อากระน้ำให้เก็บตาม เครื่องมือ หน้า ๒๘๗
- ๑๒ ประกาศสงกรานต์ บัวอก โทศก หน้า ๒๙๖
- ๑๓ ประกาศมิให้เจ้ากรม ปลัด กรมที่ เลียง จาง วาง บัดบัง
ความผิดเจ้า หน้า ๓๐๑
- ๑๔ (พิมพ์ในเล่มนี้แล้ว)
- ๑๕ (พิมพ์ในเล่มนี้แล้ว)
- ๑๖ พระราชบัญญัติ แลกกฎหมาย ทองน้ำ หน้า ๓๒๑
- ๑๗ ประกาศโปรดยกค่าไม้ ปักำไบค่าเกลี้ยน้ำมัน หน้า ๓๔๗
- ๑๘ พระราชบัญญัติห้าม ภิกษุสามเณรประพฤติอนาจาร หน้า ๓๕๕
- ๑๙ ประกาศเรื่องพระราชทานพระภุชชินกรุงเก่า หน้า ๓๕๙
- ๒๐ ประกาศ เลขหมู่โต เปนพาล ให้เจ้าหมู่เอาตัวไปจำ
โปรดให้ตั้งจำหน่าย หน้า ๓๖๒
- ๒๑ ประกาศ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จะพระราชทานเงิน บรรดา
คน ซึ่งทรงรู้จัก หน้า ๓๖๖

๒๒	ประกาศแรกออกเงินแป	หน้า	๓๖๕
๒๓	ประกาศ อ้ายเงินแสงท่าเวทย์มนต์ข้างใน	หน้า	๓๗๔
๒๔	ประกาศ สร้อยปราดา เดือนแปดขุพาสถ	หน้า	๓๘๑
๒๕	ประกาศมหาสงครามต์ บัระกาทรีคก	หน้า	๓๘๔
๒๖	ประกาศดาวหาง บัระกาทรีคก	หน้า	๓๘๓
๒๗	ประกาศดาวพระเคราะห์ พุฒเข้าใน ดวงพระอาทิตย์	หน้า	๔๐๐
๒๘	ประกาศทรงอนุญาต ข้างใน ถวายบังคมลาออกจากราชการ	หน้า	๔๐๓
๒๙	สร้อยปราดา บัระกาทรีคก	หน้า	๔๐๖
๓๐	ประกาศโตกัณฑ์แด่ พระราชพิธี ลงตั้งเฉลิม พระนาม	หน้า	๔๐๙
๓๑	ประกาศ สงครามนต์ บัระกาทรีคก	หน้า	๔๑๕
๓๒	ประกาศเรื่องถวายของสมเด็จพระโกษ ในการลงทรงโสกันต์	หน้า	๔๓๐
๓๓	ประกาศทรายโฆถน การพระคพ	หน้า	๔๓๓
๓๔	ประกาศหักอ้วนขอม	หน้า	๔๓๕
๓๕	ประกาศออกอัฐโสฬศ ที่ ๑	หน้า	๔๔๑
๔๐	ประกาศออกโสฬศ ที่ ๒	หน้า	๔๔๕

เล่ม ๓

๑	ประกาศ ออกอัฐโสฬศ ซีกเขียว	หน้า	๔๕๑
๒	ประกาศ <small>๒๘/๐๗/๒๕๖๖</small> ตื่นธัญนั้น ว่า เมียโสฬศใช้ไม่ได้	หน้า	๔๖๑

- ๓ ประกาศ ขึ้นตีกันว่าเบียดรัฐโศภิต ใช้ไม่ได้ ที่ ๒
เติม ข้อความ หน้า ๔๖๔
- ๔ (พิมพ์ในเล่มนี้แล้ว)
- ๕ ประกาศพระราชกำหนดกฎ หมายทหาร หน้า ๔๗๕
- ๖ ประกาศทรงสร้าง พระเจดีย์ วัดชุมพลนิกายาราม หน้า ๔๘๕
- ๗ ประกาศ ทรง อนุญาต ข้าราชการ ผ้ายืน ทูล ลา ออก
จาก ราชการ หน้า ๔๘๘
- ๘ ประกาศออกทองทศพิศพัคคังษ์ หน้า ๔๙๖
- ๙ ประกาศ ทำการนอกตำแหน่ง หน้า ๕๑๒
- ๑๐ ประกาศการฉลอง พระสถูปเจดีย์ แลการ พระ ศพ ลม เต็จ
เจ้าฟ้า จันทร มณฑล หน้า ๕๑๘
- ๑๑ ประกาศพิทักษ์ภาษี เวื่อ, ตัก, แพ, โรง, ร้าน หน้า ๕๓๒
- ๑๒ ประกาศมหาสังกรวณต์ ปีชวด นคก หน้า ๕๔๐
- ๑๓ ประกาศวันธรรมมัสลสะวะนะ หน้า ๕๕๑
- ๑๔ ประกาศฤดูฝนปีชวดจะน้อย ราคาเข้าจะขึ้น หน้า ๕๕๓
- ๑๕ ประกาศให้ ใช้เงิน เหยี่ยงนอก หน้า ๕๕๖
- ๑๖ โปรดให้ เลิกอากรมพร้าว กลับ เหยี่ยงภาษีน้ำมันตามเดิม หน้า ๕๖๑
- ๑๗ ประกาศโปรดพระราชทานเบี้ยหวัดด้วย ทองแป้ หน้า ๕๖๔
- ๑๘ ประกาศ พระราชพิธีเฉลิมพระชนม์พรรษา ที่ ๑ หน้า ๕๖๘

- ๑๙ ประกาศ ที่ตั้งบล็อกนอกกตท หน้าสี่พระพุทธทำนาย เมือง
 อ้ายโนรี หน้า ๕๗๔
- ๒๐ ประกาศด้วย มีผู้กราบทูลเรื่อง อัฐปลอม หน้า ๕๘๐
- ๒๑ ประกาศเงินแปปลอม โปรดให้ มาเปลี่ยนเงินตีไป หน้า ๕๘๓
- ๒๒ ประกาศเพิ่มเติมทำอัฐโสคติ อ่อนแลบาง ไป หน้า ๕๙๐
- ๒๓ ประกาศราคาเข้า หน้า ๕๙๓
- ๒๔ ประกาศพระราชทานพระบรมราชาว่าท เตือนสติแก่ผู้ซื้อเข้า
 ผู้ขาย เข้า หน้า ๕๙๔
- ๒๕ ประกาศโปรดให้ เอาอัฐปลอม มาแลกอัฐดีไป ใช้ หน้า ๕๙๙
- ๒๖ (พิมพ์ใหม่เล่มนี้แล้ว)
- ๒๗ ประกาศ บิดเข้า ไม่ให้ จำหน่าย นอก ประเทศ หน้า ๖๐๒
- ๒๘ ประกาศเงินค่า นาทราแดง. โปรดให้ ตั้ง ค้าง หน้า ๖๐๖
- ๒๙ ประกาศมหาดลึงกรานต์ บิดดู สักตลก หน้า ๖๑๕
- ๓๐ ประกาศ ชุคคลอง ภาษี เจริญ หน้า ๖๓๒
- ๓๑ ประกาศห้ามมิ ให้ เขียน หนังสือ ทูลเกล้า ฯ ถวาย ด้วยหมึก
 ดินสอ ที่ จิต งาม หน้า ๖๓๕
- ๓๒ ประกาศเรื่อง เงิน ทำอัฐปลอม หน้า ๖๓๗
- ๓๓ ประกาศมิให้ เล่น แอ้ว ตาว หน้า ๖๔๑

- ๙ (พิมพ์ใหม่แล้ว)
- ๑๐ ประกาศ ตั้งผู้สำเร็จราชการ ลักเลข แล บอก เลก เข้ามา
ลัก. รับหนังสือ คัมลัก หน้า ๗๓๕
- ๑๑ ประกาศ ร่างพระราชหัตถเลขา. พระราชทานนา พระ เจ้า
ลูก เขอ หน้า ๗๓๗
- ๑๒ ประกาศ เรื่อง เสรีผู้บาง แมว แลเงิน ทองเช็ก เป็น คนโกง หน้า ๗๓๘
- ๑๓ ประกาศ ทรงพระราชปฏิญาณ พระฮาดาร กรม หมื่น
มเหศวรคิ่ววิลาศประชวน หน้า ๗๔๒
- ๑๔ ประกาศตั้งกรมขุน สี่พระองค์ หน้า ๗๔๘
- ๑๕ ประกาศเพิ่มเติม ขายสวน ขายนานา (เลิกแล้ว) หน้า ๗๕๒
- ๑๖ ประกาศว่าด้วยไม้ เคาพ เสนาบดี หน้า ๗๕๓
- ๑๗ ประกาศคน ไทย ร้องถวายฎีกา ทางเสด็จพระ ราชดำเนิน หน้า ๗๕๖
- ๑๘ ประกาศว่าด้วย นาม วัดราช ประดิษฐ์ หน้า ๗๖๒
- ๑๙ ประกาศสัญญาปราศาทมหตดวง หน้า ๗๖๗
- ๒๐ ประกาศ มหาสังกรานต์ บิชาดอัฐคก หน้า ๗๗๐
- ๒๑ ประกาศกำหนดให้ ใช้ คำพูด หน้า ๗๘๘
- ๒๒ ประกาศ เตือนสติในคำที่เบี่ยงกว่า ภูษามาลาแลวัดพนัญเชิง หน้า ๗๙๓
- ๒๓ ประกาศ เงินบั้งเงิน บิชาด ทำถนน หน้า ๗๙๕
- ๒๔ ประกาศกำหนด การเฉลิมพระชนม์ พรรษา หน้า ๗๙๗

๒๕	ประกาศทำของเลี้ยงพระใน วันเฉลิม	หน้า ๘๙๘
๒๖	ประกาศตั้งหนังสือ แดงหนังสือพิมพ์	หน้า ๘๐๐
๒๗	ประกาศร่างพระราชหัตถเลขา พระราชทานเงินเจ้านาย	หน้า ๘๐๒
๒๘	ประกาศวิชัยบอಕ್ಕกราช	หน้า ๘๐๖
๒๙	ประกาศพระบรมราชาวาทเนื่องเดินแปนขุนนาง	หน้า ๘๑๐
๓๐	ประกาศร่างตราคุมห้ามล่า	หน้า ๘๑๖
๓๑	ว่าด้วย วันกรรม ละระนะ	หน้า ๘๒๑
๓๒	ประกาศ ว่าด้วยผ้า สันถัด	หน้า ๘๒๔
๓๓	ประกาศว่าด้วยพัชนี	หน้า ๘๒๘
๓๔	ประกาศว่าด้วยเนื่อนิลกลาปน	หน้า ๘๓๔
๓๕	ประกาศมีลครฉลอง พระ ศิวรัตน์ มหาเจดีย์ ให้ผู้มาดู เข้า ส่วน บุญ	หน้า ๘๓๘
๓๖	ประกาศ แผ่นพระราช กุศล เข้า บิน ไท กะเทียม ดม พัน วัดราชวรดิษฐ์	หน้า ๘๔๐
๓๗	ประกาศกำหนดที่จะเอาทองแปมาขึ้นเอาเงินแต่ท้องพระคลัง	หน้า ๘๔๓
๓๘	ประกาศกำหนดที่รับทอง ทด พัด พัด ดั่งษ์	หน้า ๘๔๕
๓๙	ตัวกำกับทองแปพัดดั่งษ์	หน้า ๘๔๖
๔๐	ประกาศว่าด้วยปฏิสังขรณ์ วัดขุนแสน	หน้า ๘๔๗
๔๑	ประกาศว่าด้วยเครื่องรองผ้าฝอยอย่างยุโรป	หน้า ๘๕๐

๔๒	ประกาศว่าตัววิจิตรคดีมาศ	หน้า ๘๕๒
๔๓	ประกาศว่าตัวทำเงินแดง	หน้า ๘๕๓
๔๔	ประกาศคำว่า ไต้	หน้า ๘๕๔
๔๕	ตรากรมคุ้มห้าม	หน้า ๘๕๖
๔๖	ประกาศพิภัก์ตยากร คำน้ำ	หน้า ๘๕๒
๔๗	ประกาศมหาดงกษานต์ บี มะโรง	หน้า ๘๐๐